

ÂŞIK MEHMET AKÇAY (HAYATI-SANATI-ŞİİRLERİ)

Hazırlayan: Gökhan İŞLEYEN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İsmail ABALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

İĞDIR/2021

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÂŞIK MEHMET AKÇAY (HAYATI-SANATI-ŞİİRLERİ)

Hazırlayan
GÖKHAN İŞLEYEN

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

İĞDIR
2021

TAAHHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Gökhan İŞLEYEN

ÖZET

ÂŞIK MEHMET AKÇAY (HAYATI-SANATI-ŞİİRLERİ)

İŞLEYEN, GÖKHAN

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İsmail ABALI

Temmuz 2021 284 Sayfa

Âşıklık geleneği, geçmişe göre önemini kaybetmiş olsa da günümüzde Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde varlığını güçlü bir şekilde devam ettirmeye çalışmaktadır. Âşıklık geleneğinin devam ettiği illerden biri de Van'dır. Van ilinde her dönemde önemli âşıklar yetişmiştir. 19. yüzyılda Akdamarlı Grigoris, Nahapet Koçak ve Ercişli Emrah ile başlayan Van âşıklık geleneğinin günümüzdeki en önemli temsilcilerinden biri de Âşık Mehmet Akçay (Çağları)'dir.

Bu çalışmamızda Van âşıklık geleneğini ve bu geleneğin yaşayan önemli temsilcilerinden Âşık Mehmet Akçay'ın hayatı, sanatı ve şiirleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Türk kültüründe ve Van'da âşıklık geleneğiyle alakalı bilgiler verildikten sonra, Âşık Mehmet Akçay'ın hayatı ve sanatı incelenmiştir. Daha sonra şiirlerinin şekil ve muhteva yapısı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada Âşık Mehmet Akçay'ın 175 şiirinin şekil özellikleri, edebi sanatları, dini ve kültürel unsurları ve şiirlerinin konuları detaylı olarak incelenerek Âşık Mehmet Akçay'ın gelenekteki yerini belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşık, Âşıklık Geleneği, Âşık Mehmet Akçay, Halk Şiiri, Van.

ABSTRACT

ÂŞIK MEHMET AKÇAY (HAYATI-SANATI-ŞİİRLERİ)

İŞLEYEN, Gökhan

Master's Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Asst. Prof. İsmail ABALI

July 2021 284 Pages

Although the tradition of minstrelsy has lost its importance compare to the past, today it's trying to continue its existence strongly in Eastern Anatolia, Central Anatolia and Southeastern Anatolia regions. One of the province where the tradition of minstrelsy continues is Van. In every period, important minstrels were raised in the province Van. One of the most significant representatives of Van minstrel tradition, starting with Akdamarlı Grigoris, Nahapet Koçak and Ercişli Emrah in the 19th century, is Âşık Mehmet Akçay.

In this study, we have tried to evaluate the Van minstrel tradition and the life, art and poems of Âşık Mehmet Akçay, one of the important living representatives of this tradition. After giving information about the minstrel tradition in Turkish culture and Van, we have researched the life and art of Âşık Mehmet Akçay. Then we tried to determine the form and content of his poems.

In this study, we have tried to determine Âşık Mehmet Akçay's place in tradition by examining the form of features of 175 poems of Âşık Mehmet Akçay, literary arts, religious and cultural elements and the subjects of his poems in detail.

Key Words: Âşık Mehmet Akçay, Folk Poem, Minstrel, Minstrel Tradition Van.

ÖN SÖZ

Türkler, tarih sahnesine çıktıkları lahzadan beri pek çok kültürü yapılarında barındırmıştır. Âşıklık geleneği, Türklerin tarih sahnesine çıktığı andan beri vardır. Âşıklığın Türk kültüründe çok kıymetli bir konumu vardır. Orta Asya Türk kültüründe, kam, baksı, şaman, oyun, ozan gibi farklı isimlerle anılan âşıklar, bilhassa Anadolu Türk kültürü dâhilinde 15. yüzyıla kadar “ozan” diye anılmış, 16. yüzyıla doğru ozanın yerini “Âşık” tabiri almıştır.

Orta Asya ve Anadolu’da âşıklara çok kıymet verilmiş ve âşıklara ciddi vazifeler atfedilmiştir. Âşıklar, toplumun hayatından seçtikleri mevzuları toplumun idrak edebileceği bir dille anlatır. Âşıklar, toplumun gözü kulağıdır. Toplumsal gelişmeler karşısında hassasiyetlerini şiirleriyle bildirirler. Toplumu barış, sevgi, kardeşlik gibi insanlığın ortak değerleri karşısında hassas olmaya çağırırlar. Âşık edebiyatı, ilk Türk ozanı Çuçu’dan bu yana binlerce âşık yetiştirmeye devam etmektedir.

15. yüzyıla kadar âşık edebiyatının yerini iki gelenek tutmaktaydı. Biri destan geleneği diğeri ise dinî- mistik edebiyat geleneğidir. 15. yüzyılın sonlarına doğru destan geleneği yerini âşık edebiyatına bırakmaya başlamış ve 16. yüzyıl âşıklık geleneğinin hazırlık devri olmuştur. Âşık edebiyatı, başlıca gelişimini 17. yüzyılda sağlayarak gelişmeye devam etmiştir.

Âşık Mehmet Akçay (Hayatı-Sanatı-Şiirleri) adını taşıyan çalışmamız; “Giriş” ve “İnceleme” kısımlarından meydana gelmektedir.

Çalışmamızın Giriş başlığı altında; araştırmanın konusu, araştırmanın amacı, araştırmanın yöntemi ve araştırmanın kapsam ve sınırları hakkında bilgiler verilmiştir.

Üç ana bölümden oluşan çalışmamızın, Birinci Bölüm’ünde “Âşıklık ve Van Yöresinde Âşıklık Geleneği” adı altında, Türk kültüründe âşıklık geleneği ele alındıktan sonra Van âşıklık geleneği incelenmiştir.

İkinci Bölüm’de “Âşık Mehmet Akçay Hayatı ve Sanatı” adı altında Âşık Mehmet Akçay’ın hayatına, âşıklığına, Van âşıklık geleneği içindeki yerine, şahsiyetine ve çeşitli cephelerine yer verilerek âşığın tanıtımı yapılmıştır. Âşık Mehmet Akçay ile Van’da ikamet ettiği için sık sık görüşme fırsatı bulunulmuştur. Âşık Mehmet Akçay’ın

âşıklık geleneği içerisindeki yeri tespit edilirken önce gelenek hakkında bilgiler verilmiş ve daha sonra âşığın gelenek içerisindeki yeri tespit edilmiştir.

Üçüncü Bölüm’de “Âşık Mehmet Akçay’ın Şiirlerinin Şekil ve Muhteva Yapısı” adı altında, Âşık Mehmet Akçay’ın şiirleri, şekil yönünden incelenmiş, hece ve durak yapısı, kafiyele, redifleri, diğer ahenk unsurları ve bunların kullanılış şekilleri örneklerle açıklanmıştır. Yine bu bölümde âşığın şiirlerindeki dil ve ifade özellikleri, kullandığı deyimler ve edebî sanatlar ele alınmış, şiirlerinde işlediği konular belirlenmiştir. Hemen her yönden incelenen metinlerden alınan dörtlük ve mısra örneklerinin sonunda; parantez içinde sırasıyla şiirin, dörtlüğün ve mısranın numarası verilmiştir.

Hazırlanan çalışmanın özü, Sonuç Bölümü’nde ifade edilmiş olup kültür mirasımızın taşıyıcılarından Âşık Mehmet Akçay’ın tanınması, tanıtılması ve âşıklık geleneğinde hak ettiği yeri almasının edebiyatımız için önemli bir kazanç olacağı kanaatine varılmıştır.

Çalışmamız mahallî kelimelerin karşılıklarının verildiği Sözlük Bölümü ile devam etmektedir.

Kaynakça; yazılı kaynaklar ve internet kaynakları olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Çalışma esnasında faydalanılan yazılı kaynaklar yazar soyadına göre alfabetik olarak verilmiştir. İnternet kaynakları da yine alfabetik sıraya göre verilmiştir. Ekler kısmında çalışma, Âşık Mehmet Akçay’ın incelenen 175 şiirini, aldığı ödülleri ve katıldığı programlara dair katılım belgesi ve aldığı plaketlerin fotoğraflarını kapsamaktadır. Çalışmamız Öz Geçmiş bölümüyle sona ermektedir.

Gökhan İŞLEYEN

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen, çalışmanın her aşamasında bıkmadan, usanmadan yardım eden, yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İsmail ABALI'ya, sanatı ve eserleriyle bu çalışmaya yardımcı olan Âşık Mehmet AKÇAY'a, her zaman yanımda olan, maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve hayatımın her alanında dualarını benden bir an bile eksik etmeyen başta annem ve babam olmak üzere aileme teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vii
I.GİRİŞ.....	1

II. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler.....	2
--	---

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂŞIKLIK ve VAN YÖRESİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ

1.1.Âşık Kavramı.....	4
1.2.Âşıklık Geleneği.....	5
1.2.1. Usta – Çırak İlişkisi	7
1.2.2. Bade İçme ve Rüya Geleneği	7
1.2.3. Mahlas Alma	8
1.2.4. Saz Çalma.....	8
1.2.5. Âşık Fasılları	9
1.3.Âşık Şiiri.....	9
1.4.Âşıklık Geleneğinin Türk Kültüründeki Yeri ve Âşık Edebiyatının Beslendiği Kaynaklar	10
1.5.İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı	11
1.5.1.Sözlü Edebiyat.....	11
1.5.2.Yazılı Edebiyat	12
1.6. İslamiyet Sonrası Türk Edebiyatı	12
1.6.1.Halk Edebiyatı	13
1.6.2.Divan Edebiyatı	14
1.7. Van Âşıklık Geleneği	14
1.7.1.Dünü ve Bugünü	14
1.7.2.Temsilcileri	18

İKİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK MEHMET AKÇAY HAYATI ve SANATI

2.1. Hayatı	19
2.1.1. Doğumu ve Soyu	19
2.1.2. Eğitimi	19
2.1.3. Askerliği	19
2.1.4. Evliliği	19
2.1.5. Mesleği	20
2.2. Sanatı	20
2.2.1. Yetiştği Kültür Ortamı ve Etkilendiği Âşıklar	21
2.2.2. Âşıklığa Hazırlayan Unsurlar	21
2.2.3. Saz Çalması, Usta-Çırak İlişkisi, Mahlası	22
2.2.4. Katıldığı Programlar	22
2.2.5. Âşık Edebiyatı'na Dair Düşünceleri	23
2.2.6. Sanatını İcra Ettiği Kültür Ortamları	24
2.2.6.1. Sözlü Kültür	24
2.2.6.2. Yazılı Kaynaklar	25
2.2.6.3. Sanal Kültür Ortamı	26
2.2.7 Hakkında Çıkan Haberler	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÂŞIK MEHMET AKÇAY'IN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL ve MUHTEVA YAPISI

3.1. Şiirlerinin Şekil Özellikleri.....	29
3.1.1. Nazım Şekli ve Nazım Birimi.....	29
3.1.2. Ölçü ve Durak Yapısı	29
3.1.3. Uyaklar ve Uyak Sistemi	30
3.1.4. Redif	32
3.1.5. Ayak.....	33
3.2. Edebî Sanatlar.....	34
3.2.1. İstifham	34
3.2.2. Mecaz-ı Mürsel	36

3.2.3. Mübalağa	38
3.2.4. Nida.....	43
3.2.5. Tekrir	45
3.2.6. Telmih.....	45
3.2.7. Tenasüp.....	48
3.2.8. Teşbih	48
3.2.9. Teşhis.....	52
3.2.10. Tezat	54
3.3. Şiirlerde Kullandığı Dinî Unsurlar	55
3.3.1. Allah'ın Sıfatları	55
3.3.1.1. Yaradan	55
3.3.1.2. Gani.....	57
3.3.2. Peygamberler	57
3.3.2.1. Hz. Muhammed.....	57
3.3.2.2. Diğer Kutsal Kişiler	58
3.3.2.2.1. Lokman.....	58
3.3.2.2.2. Hz Ömer	59
3.3.2.3.2. Hallac-ı Mansur.....	59
3.3.3. Ahiret ile İlgili Kavramlar	60
3.3.3.1. Ölüm	60
3.3.3.2. Mezar	62
3.3.3.3. Mizan	63
3.3.4. İbadet İle İlgili Kavramlar	63
3.3.4.1. Dua.....	64
3.3.5. Meleklerle İlgili Kavramlar	65
3.3.5.1. Şeytan.....	65
3.3.5.2. Azrail.....	67
3.3.6. Tasavvuf Düşüncesi İle İlgili Kavramlar.....	68
3.3.7. Şiirlerde Dil ve İfade Özellikleri	70
3.3.7.1. Türkçesi.....	70

3.3.7.2 Ağız Özellikleri.....	71
3.3.7.3 Mahalli Kelimeler	72
3.3.7.4 Üslup ve İfade Özellikleri.....	73
3.4. Atasözleri ve Deyimler.....	74
3.4.1. Atasözleri.....	74
3.4.2. Deyimler	75
3.5. Şiirlerinde İşlediği Konular	77
3.5.1. Aile	78
3.5.2. Âşıklık	80
3.5.4. Atatürk	82
3.5.3. Beşeri Aşk.....	82
3.5.5. Çekilen Dert ve Sıkıntı	85
3.5.6. Doğa / Tabiat	86
3.5.7. Nasihat	88
3.5.8. Öğretmen	90
3.5.10. Toplumsal Eleştiri.....	91
3.5.11. Memleket Sevgisi	92
3.5.12. Zaman	95
SONUÇ.....	96
SÖZLÜK.....	99
KAYNAKÇA	101
EKLER.....	107
ÖZGEÇMİŞ.....	285

I.GİRİŞ

Âşık edebiyatının oluşumu, kökeni itibariyle İslamiyet öncesi dönemde konargöçer Türklerle başlayan eski bir süreçtir. Âşık Edebiyatı, Türk sözlü edebiyatının en eski temsilcileri olan şamanlar zamanında oluşan, bazı üyelerinin İslamiyet'in kabulü sonrası Tekke-Tasavvuf Edebiyatı'nı şekillendirdiği, 16. yüzyılda kahvehanelerde ozanlar tarafından söylenen, 17. yüzyılda da kendine has tarza dönüşüp günümüze kadar süregelen bir edebiyat ve kültür geleneğidir.¹

Âşık edebiyatı veya âşıklık geleneği olarak tanımlanan bu gelenek, İslamiyet öncesi dönemden itibaren konargöçer Türk toplumlarından günümüze kadar farklı değişimler geçirmiştir. Birçok medeniyet dairesine giren Türklerin kültürünü en fazla İslam medeniyeti ile batı medeniyeti etkilemiştir. Bu medeniyet değişimlerine bağlı olarak Türk medeniyeti üç büyük değişim geçirmiştir. Bu tiplerden ilki ozan-baksı denilen şair ruhanilerdir. İkincisi, İslamiyet döneminde ortaya çıkan âşıklardır. Üçüncüsü ise batı medeniyet dairesine giren modern âşıklardır.² Bu tanım itibariyle âşıklık geleneğinin kökeni ilk olarak şaman kültürüne dayanır.

Türk kültürünün oluşumu şaman kültürüne dayandırıldığı gibi, âşık edebiyatının ilk temsilcileri de şaman veya kamlar ile ortak hususiyetler taşımaktadır. İlk olarak Altaylarda kam; Kırgızlarda baskı, bakşı, bahşi; Tonguzlarda şaman ve Oğuzlarda ozan adıyla anılan bu sanatçılar çeşitli merasimlerde sanatlarını sözlü olarak icra etmekteydiler ve toplum içinde de büyük bir saygınlığa sahiptiler. Âşıklar, obaları gezip özel içtimalarda kahramanlık destanları söylerlerdi. Kopuzlarıyla bu içtimalara katılan âşıklar, olaylara bağlı kalarak yeni türküler terennüm ederlerdi. Âşıklar ayrıca sığır ayinlerinde, şölen ziyafetlerinde ve yuğ merasimlerinde yer alırlardı.³

Türklerin Türkistan'dan Anadolu'ya göç etmesi ve İslamiyet'i kabul etmesi ile âşık adı Anadolu'da ilk olarak 13. yüzyıldan sonra ortaya çıkmıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra ortaya çıkan tasavvufi akımların hâkim etkisi sonucu Anadolu'da 15. ve 16. yüzyılda baksı geleneği âşıklık geleneğine dönüşmüştür. İslamiyet'in kabulü ile ozan-baksı geleneğinin terk edildiği düşünülse de bu mümkün değildir. Geçiş sırasında yeni

¹ Çobanoğlu, Özkul, *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, 3F Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 11-12.

² Güzel, Abdurrahman, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s. 232.

³ Köprülü, M. Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, s. 43.

bir forma giren ozan-baksı geleneği esnek kural ve kalıpları ile tekke edebiyatına ayak uydurup bu isim altında varlığını devam ettirmiştir.⁴

Âşık; sanatını icra etmek için bir veya birden çok özelliğe sahip olan ve geleneğe bağlı şiirlerini icra eden halk sanatçısıdır. Âşıklık geleneğinin temelinde yer alan ve bu geleneği sürdüren kişinin âşık sıfatını alması için bazı temel koşullar vardır. Bu koşullar âşık sıfatını alacak kişinin; saz çalması, usta-çırak ilişkisi çerçevesinde yetişmesi ya da rüya yolu ile bade içmesi, mahlas alması, usta malı şiirlerinin dışında âşıklık geleneği içerisinde kendine has şiirlerinin olması, doğaçlama şiir söyleyebilmesinin yanı sıra yine farklı kültürel ortamlarda doğaçlama atışma yapabilmesi gibi özellikler bir kişinin âşık sıfatını alabilmesi için gereken önemli koşullardır.

II. Çalışma İle İlgili Genel Bilgiler

Konu: Bu çalışma, Van yöresindeki âşıklık geleneğinin güçlü isimlerinden biri olan ve hala bu geleneği sürdürmeye çalışan Âşık Mehmet Akçay'ın şiirleri etrafında, hayatını ve sanatını oluşturmaktadır. Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde işlediği konular şu şekildedir: Aile, âşıklık, aşk , Atatürk, çekilen dert ve sıkıntı, doğa / tabiat, nasihat, öğretmen, sevgili, toplumsal eleştiri, memleket sevgisi ve zaman şeklindedir.

Amaç :: Bu çalışma, Âşık Mehmet Akçay'ın şiirleri etrafında, aşığın hayatını ve sanatını ortaya koymayı amaçlamaktadır. “Âşık Mehmet Akçay (Hayatı-Sanatı-Şiirleri)” adlı bu çalışma ile âşıklığı sürdüren ve Van âşıklık geleneğine hizmet eden Âşık Mehmet Akçay'ın hayatı, sanatı ve şiirleri incelenerek aşığın bu gelenek içerisindeki ehemmiyeti ortaya konulmuştur. Âşık Mehmet Akçay'ın hayatı, sanatı ve şiirleri incelenirken Van âşıklık geleneği içerisindeki konumu da ortaya konulmuştur.

Yöntem: Bu çalışmada Âşık Mehmet Akçay'ın hayatta olmasından dolayı bu durum çalışmayı gerçek ve tutarlı temeller üzerine dayandırmaktadır. Çalışma çeşitli safhalardan sonra meydana gelmiştir. Çalışma öncesi halk bilimi alanında yapılan literatür taraması sonucu halk bilimi eserleri incelenmiştir.

Çalışma, tasviri sahada durum tespitine yönelik nitel bir araştırmadır. Çalışmada elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi, derleme, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Âşıklık ve Van âşıklık geleneği

⁴ Günay, Umay, *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008, s. 50-51.

incelenirken doküman incelemesi (literatür tarama) yöntemi kullanılmıştır. Âşık Mehmet Akçay'ın hayatı ve sanatı incelenirken derleme, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Âşık Mehmet Akçay'ın hece ölçüsü ile yazılmış 175 şiiri incelenmiş, şiirlerindeki teknik yapılar biçim ve muhteva yönünden incelenmiştir.

Âşık Mehmet Akçay'a sorulacak olan sorular görüşme öncesinde hazırlanmıştır. Görüşmeler, araştırmaya konu olan kişiyi sıkmadan müsait olduğu zamanlarda sohbet havasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında âşığın talebi üzerine, âşıklık geleneği hakkında verdiği bilgiler ve okuduğu bazı şiirleri ses kayıt cihazı ve kamera çekimi ile kayıt altına alınmıştır.

Kapsam ve Sınırlar: Bu çalışma genel itibariyle, âşıklık ve Van âşıklık geleneğini, Van âşıklık geleneği içinde önemli bir yere sahip olan Âşık Mehmet Akçay'ın hayatını, sanatını ve hece ölçüsü ile yazdığı 175 şiirini kapsamaktadır. Âşık Mehmet Akçay'ın çalışmamıza konu olan 175 şiiri daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış ve âşıkla yapılan görüşmeler sonucunda edinilen şiirlerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÂŞIKLIK ve VAN YÖRESİNDE ÂŞIKLIK GELENEĞİ

1.1. Âşık Kavramı

“Âşk”tan türemiş bir kelime olan âşık sözcüğü, umumi olarak saz çalan, diyar diyar dolaşarak doğaçlama şiir söyleyen saz şairlerine verilmiş olan bir isimdir. Âşık sözcüğü ile ilgili olarak farklı kaynaklarda farklı tanımlar yapılmıştır. Bu kısımda âşık kavramı ile ilgili olarak yapılmış olan bu tanımlar üzerinde duracağız.

Türkçe Sözlükte âşık kelimesi sözlü geleneğe bağlı olarak sazla deyişler söyleyen, halkın içinde yetişmiş olan halk ozanı şeklinde tanımlanmaktadır.⁵

Ferit Devellioğlu, aşk kelimesinin kökeninin sevgi manasına gelen “ışk” olduğunu, aşığı ise bir kişiye veya bir kimseye tutkuyla bağlı olan “imre” şeklinde tanımlamaktadır.⁶

Erman Artun, sanatını icra etmek için bir veya birden çok özelliğe sahip olan ve geleneğe bağlı şiirlerini icra eden halk sanatçısına “âşık”; âşıkların icra şekline “âşıklık-âşıklama” ve âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” diye tarif etmiştir.⁷

M. Fuad Köprülü’ye göre “Âşık, halk arasında umumiyetle saz şairlerine verilen isimdir. Âşıkların maddi ve cismani aşktan, manevi ve ruhani aşk derecesine yükseldiklerini, saz çalıp şiir söylemeyi de ilahi vasıtalarla -ya bir mürşidin, pirin yahut Hz. Peygamber’in- rüyada veya hakikatte Allah’ın manevi bir tecellisi ile öğrendikleri anlatılır”.⁸

Hikmet Dizdaroğlu, âşık kelimesi hakkında farklı fikirler olsa da kökeninin nereden çıktığının hala kanıtlanmadığını öne sürmektedir. Bu bağlamda da Veled Çelebi’nin kökeni ışk sözcüğü olan âşık kelimesinin Türkçeden türediğini bu yüzden Arapça olamayacağını ve buna Kur’an’da da rastlanılmadığı düşüncesindedir. Veled

⁵ Kolektif, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 1035.

⁶ Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (14. Baskı)*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997, s. 46-47.

⁷ Artun, Erman, *Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2010, s. 11.

⁸ Köprülü, M. Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, Cilt I, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 268.

Çelebi'nin bu fikrini esas alan Ahmet Talat Onay'da aşığı gönlü aşk ile parlayan kimse şeklinde tanımlamıştır.⁹

Saim Sakaoğlu, aşığı saz çalıp doğaçlama şiirler okuyan kişi veya kişiler şeklinde tarif eder.¹⁰

Pertev Naili Boratav, âşık deyiminin önceleri saz şairi olarak nitelendirildiğini sonraki yıllarda bunun yerine halk ozanı sözünün kullanıldığını ifade etmiştir. Boratav'a göre, âşıklık vasfı kişinin şairlik gücü ve yetkisi ile birlikte pirin sunduğu aşk badesini içip, ideal sevgilinin hayalini görmekle kazanılır.¹¹

İslamiyet'ten önce ozan-baksı ananesi ve İslamiyet'ten sonra da tasavvufi düşünce etrafında halk şairi adını alan kişiler Türk edebiyatında saygın bir konumda olan sosyal tabanlı tipler olmuşlardır.

Âşık tarzı şiir geleneğinin temsilcileri geçmişten günümüze kadar farklı isimlerle anılmıştır. Bu isim kalabalıklığını ortadan kaldırmak için Saim Sakaoğlu bir öneride bulunur. Bu öneriye göre, âşık olduğunu iddia eden kişilere bazı sorular sorulup bu sorulara verilen cevaplar sonucunda âşıklığın ölçüsü ortaya konur. Bu sorular: “İrticâlen söyleme kabiliyeti var mıdır? Saz çalmasını biliyor mu? Atışma yapabiliyor mu? Bâde içtiğini iddia ediyor mu?” şeklindedir.¹²

Özetle yapılan bu tanımlar çerçevesinde âşık sözcüğü, aşktan meydana gelen ve bir kişiye tutku ile bağlanan kişi manasına gelmektedir. Edebiyat terimi olarak da tanımı, halk ozanı ya da saz şairi şeklindedir.

1.2. Âşıklık Geleneği

Âşıklık geleneği yüzyılları aşan, kendine has geleneği ve icrası olan, ilgi gördüğü dönemlerin yaşayışını, hayata bakış perspektifini ve estetik değerini yansıtan, bünyesinde şiiri, müziği ve hikâyeyi barındıran çok taraflı sözlü bir sanattır.

⁹ Dizdaroğlu, Hikmet, “*Üslup*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 42, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1969, s. 18-19.

¹⁰ Sakaoğlu, Saim, *Ercişli Emrah*, Kömen Yayınları, Adana, 2019, s. 17.

¹¹ Boratav, P. Naili, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, 1. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969, s. 250.

¹² Sakaoğlu, Saim, “*Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine*”, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1986, s. 250-251.

Geleneğe bağılı şiirlerini icra etmek için bir veya birden çok özelliğe sahip olan halk sanatçısına ‘‘âşık’’; âşıkların icra şekline ‘‘âşıklık-âşıklama’’ ve âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de ‘‘âşıklık geleneği’’ denmektedir.¹³

Kökeni ozan-baksı geleneğine dayandırılan âşıklık geleneği, İslamiyet’in kabulü sonrası özünü bozmadan yeni bir şekle girerek varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Âşıklar tarafından söylenen şiirler ve hikâyeler ilahi aşkı, sevgiye özlemi, kahramanlık hikâyelerini ve dönemin sosyal vakalarını konu edinir. Âşıkların şiirlerinde kişilerin dünyaya bakışı ve estetik anlayışları ifade edilir.

Âşıklık geleneğinin temsilcileri uzun yıllar bir ustanın yanında usta-çırak ilişkisi çerçevesinde yetişerek eğitimini alır. Usta âşık yanında yetişen kişiler öncelikle usta malı olan hikâyeleri ve ifadeleri doğru aktarmayı öğrenirler. Olgunluğa erişen kabiliyetli bu kişilerden bazıları kendine has bir üslup meydana getirip ün kazanırken böyle bir kabiliyete sahip olmayan diğer kişiler ise usta malı deyişleri geleceğe aktararak geleneğin yaşamasına hizmet ederler. Hem manzum hem de manzum-mensur eserler veren âşıklar, eserleriyle edebiyatımız içerisinde âşık tarzı adıyla kendilerine özgü bir tarz oluşturmuşlardır.

Anonim şekilde aktarılmış olan âşık şiirinin söyleyiş ve icra biçimleri bölgeden bölgeye farklı hususiyetler ve isimler almıştır. Âşıklar tarafından icra edilen bu türlerden en yaygın olanları ‘atışma’ ve ‘leb-değmez’dir. Atışma, karşılıklı olarak iki aşığın toplum huzurunda birbirini yenmeye çalıştığı müsabakadır. Leb-değmez ise aşığın b, f, m, p, v gibi dudaksıl seslere gerek duymadan şiir söylemesi temeline dayanır.

Günümüzde pop kültürüne karşı yetersiz bir hale gelen âşıklık geleneği çeşitli faaliyetler ile varlığını sürdürmeye devam etmeye çalışmaktadır. Âşıklar günümüzde âşık kahvehanelerinde şiirlerini icra etmeye çalışmaktadır. Âşıklık geleneği, 2009’da Unesco tarafından İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine dâhil edilmiştir.

Bir kişinin âşık unvanını almasını için geçmesi gereken bazı süreçler vardır.

Bu süreç içerisinde yer alan belli başlı gelenekler şunlardır:

¹³ Artun, Erman, *Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri*, s. 11.

1.2.1. Usta – Çırak İlişkisi

Âşık edebiyatının en eski ananelerinden biri olan usta-çırak ilişkisi, usta aşığın kabiliyet gördüğü birini yanına alarak geleneği ona öğretmesidir. Bu yolla usta malı, çırak vasıtasıyla gelecek nesillere aktarılmış olur. Usta, yanında yetiştirmiş olduğu çırağa ‘âşık makamları’, ‘hikâye anlatma’, ‘divana çıkma’ ve ‘meydan açma’ gibi ananeleri öğretir. Çeşitli âşık meclislerine katılan çırak, piştiğinde ustası tarafından gelenek içerisinde “çıraklama” adıyla da anılan icazet ile ödüllendirilir. Âşıklık geleneği içerisinde bir okul ekolü halini almış olan çıraklık geleneği, geleneğin sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Ustasından aldığı bilgilerle olgunlaşan çırak, divan meclislerinde gönül sesiyle atışmalarını yorumlar.¹⁴

1.2.2. Bade İçme ve Rüya Geleneği

Âşıkların gelenek içerisinde âşıklığa ulaşmasında vuku bulacağı iki farklı yol bulunur. Bunlardan ilki bir ustanın yanında yetişme, ikincisi ise pir elinden bade içmedir. Dolu içen âşıklar badeli âşık olarak adlandırılır.

Âşıklığa geçişin ilk evrelerinden olan bade içme ile âşık, ilahi düşünce yoluyla kabiliyet kazanıp pir elinden ya da Hızır elinden bade içerek aşamalı olarak bu ritüeli gerçekleştirir. Bekir Şişman’a göre “Bâde içme, kişinin gördüğü bir rüya sonucu âşık dediğimiz sanatçı tipine doğru evrilmesidir. Âşık edebiyatında rüya, kişinin özellikle irticalen şiir söyleme yeteneği kazanmasında, dini bilgiler ile ilm-i ledünnü (gayb ve marifet ilmini) öğrenmesinde, kişinin âşıklık özelliklerini içselleştirmesinde ve sanat terakkisinde önemli bir etken olarak kabul edilmektedir. Burada rüya, âşıklığa geçişte bir yöntem, bâde ise rüya içerisindeki enstrümanlardan biri olarak kabul edilebilir”.¹⁵

Rüyanın bugüne kadar kesin bir tarifi yapılamamıştır. Ancak araştırmacıların çoğunluğu, rüyanın; “bir kimsenin uyku sırasında zihninden geçen hayal dizisi “ olduğu görüşünde birleşmişlerdir.¹⁶

Tarihin ilk devirlerinde, muhtelif coğrafyalarda yaşamış kavimler yahut milletler, rüya konusunda çeşitli inanç ve pratiklere sahipti. Babil, Asur, Mısır, Çin, Hind, Yunan ve Latin toplumlarında rüya, insan hayatı, düşüncesi ve inancıyla ilgili olarak doğrudan

¹⁴ Tanrıkulu, Nazım İrfan, *Âşıklar Divânı-Günümüz Âşıkları*, Güven Matbaacılık, İstanbul, 1997, s. 23.

¹⁵ Şişman, Bekir, “*Günümüz Âşıklarında Rüya Ve Bâde Motifi*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41, Aralık 2015 December 2015 www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581, 317.

¹⁶ Günay, Umay, *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, s. 93.

vazife görmüştür. Kimilerine göre, ölümlere ait ruhlar, kötülöklere sahip olurken (Asurlular, Babiller), kimileri de rüyaları, tanrıların mesajları olarak nitelemiştir (Mısırlılar). Çinliler rüyayı manevî ruhla, fizikî ve astrolojik faktörlerle birlikte düşünmüş, Hintliler de rüya ile yaşantı arasında ilişki kurmaya çalışmışlardır. Bu durum, gerek Çinlilerde gerekse Hintlilerde rüya tabirinin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Batıda eski Yunan inancında rüya, tanrının tezahürü olarak telakki edilmiş, bu inanç ve düşünce, Latinlere de sirayet etmiştir.¹⁷

Rüya İslâm kültüründe de önemli yer tutar. Öyle ki, Hz. Muhammet'e dahi bir kısım ayetler, rüyada ilham ettirilmiştir.¹⁸

1.2.3. Mahlas Alma

Mahlas, şairlerin şiirlerinde gerçek adları yerine kullandıkları lakaplar olup, halk edebiyatında mahlâs ananeye bağılı uygulanan bir kaidedir. Mutlaka son dörtlükte kullanılır.¹⁹

Aşığın şiirlerinde kendi adının yerine kullandığı takma isme mahlas denir. Bu takma isimlerin yerine kendi adlarını da mahlas olarak kullanan âşıklar vardır. Mahlas ekseriyetle usta âşıklar tarafından verilir. Günümüzde usta âşıklardan ziyade mahlaslar aşığın kendisi tarafından seçilmektedir.

Âşıklar mahlasını ya da diğeri adıyla tapşırmayı şiirin son dörtlüğü olan mahlas beytinde kullanılır. Âşık ya da sanatçı, bu dörtlükte kendini tanıtır. Aşığın şiirinde mahlasını kullanmasının ilk nedeni isminin adaşlarıyla karıştırılmaması ve diğeri de şiirindeki zengin ahengi sağlama isteğidir.

1.2.4. Saz Çalma

İslamiyet öncesi dönemde âşıklar eserlerini kopuz eşliğinde, günümüzde ise saz adı verilen çalgı aleti ile icra etmişlerdir. Âşık bu vasıta ile sözünü telden söylemiştir. Bu gelenek içerisinde saz, aşığın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Atışmalarda da aşığın sözünün tesirini arttıran saz, düşünmesi için ona zamanda kazandırmıştır. Saz, şiirin nazım türünü ve ahengini oluşturmada da büyük bir etkiye sahiptir.

¹⁷ Günay, Umay, *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, s. 95-97.

¹⁸ Günay, Umay, *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, s. 98.

¹⁹ Ekiz, Osman Nuri, *Ansiklopedik Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, Toker Yayınları, İstanbul, 1984, s. 168.

1.2.5. Âşık Fasılları

Mehmet Yardımcı 'ya göre ‘ ‘ Âşıkların toplum karşısında geleneğe bağlı olarak sazlı ve sözlü olarak yaptıkları uygulamaların tümüne âşık fasılları adı verilmektedir’ ’.²⁰

Âşık fasıllarında hoşlama, hatırlatma ve tekellüm denilen bölümler yer almaktadır. Bu bölümler bazı yörelerde koçaklama veya bozlak okuma adlarını da almaktadır.

Âşık fasıllarında öncelik olarak genç âşık icraya başlar. Kahvehanede sanatını icra edecek olan genç âşık, sözüne usta malı ya da kendine ait bir divan ile başlar. Daha sonra dinleyicilerin isteğine göre ya da doğaçlama olarak hikâyeli bir türküyü destanlaştırarak nakleder. İlk âşıktan sonra gelen ikinci âşık ise aynı tertipte devam ederek izlenceyi tamamlayıp kendisine rakip seçtiği biriyle eşleşir. Bu eşleşme sonrası iki rakip âşık karşılıklı olarak birbirleriyle atışmış olur.²¹

1.3. Âşık Şiiri

Âşık biçimi şiiri geleneği, kahvehanelerde gelişen ve konu olarak gerçekçi, bireysel ve sosyal temalar etrafında oluşan şiirler bütünüdür. Kahvehaneler âşık şiirinin gelişimi ve dönüşümü için temel bir mekân sayılır. Bu mekânlarda âşıklar, meclisler kurarak fasıllar gerçekleştirirdi. Karagöz ve meddah gibi geleneksel halk tiyatrosu ürünleri varlığını bu mekânlarda sürdürürken âşık şiiri de bu mekân vasıtasıyla gelişip yayılmıştır.

Âşık şiirinde âşıklar şiirleri yazmadan doğaçlama söylerlerdi. Âşıklar ilk olarak usta malı şiirleri okumaya başlamıştır. Daha sonra sazıyla şiirini söyleyen âşık, günümüze kadar geleneği canlı tutmaya çalışmıştır.

Saz ile sözlü olarak icra edilmiş olan âşık şiirinde yarım kafiye kullanılmıştır. Bu cılız bir kafiyedir. Bunun nedeni ise âşık şiirinin yazılı değil sözlü olarak icra edilmesidir. Şiirlerde sade ve yalın bir Türkçe kullanılmış olup musiki ile de kafiye kusuru kapanmaya çalışılmıştır.²²

²⁰ Yardımcı, Mehmet, *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri-Âşık Şiiri-Tekke Şiiri*, Ürün Yayınları, Ankara, 1998, s. 174.

²¹ Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, Karahan Kitabevi, Adana, 2015, s. 204.

²² Kabaklı, Ahmet, *Âşık Edebiyatı*, Türk Edebiyat Vakfı, İstanbul, 2006, s. 75.

Nazım birimi dörtlüklerden oluşan âşık şiirinde genellikle 8’li ve 11’li hece ölçüleri kullanılmıştır. Tekke şiirinde görülen aruz kalıpları eēitime sahip kentli âşıklar tarafından kolaylıkla hece ölçüsüne dönüştürülmüştür. Bundan dolayı âşık şiiri bir zümreye deēil halka hitap eden bir gelenek olmuştur.

Hece ls ile yazılmış olan âşık şiirinin şekilleri destan, koşma, mani, semai ve varsaēıdır. Aruz ile yazılmış olan nazım şekilleri ise dvan, kalenderi, müstezat, santra, selis, semai ve vezn-i âherdir.²³

şiirleri yazan âşıkların adları bilindiēi için âşık şiiri anonim halk şiirinden ayrılır. Sade ve akıcı bir dile sahip olan âşık şiiri bu yönüyle de tekke ve divan şiirlerinden ayrılmıştır. Hece ile yazılmış olan âşık şiirleri düşük eēitim seviyesindeki âşıklar tarafından, aruzlu şiirler ise kentlerde yetişmiş olan eēitimli âşıklar tarafından icra edilmiştir. Aruzlu kalıplar kolaylıkla hece ölçüsüne dnştrlebilmştir.

1.4. Âşıklık Geleneēinin Türk Kültüründeki Yeri ve Âşık Edebiyatının Beslendiēi Kaynaklar

Türk cemiyetinde yüzyıllar boyu devam etmiş olan ve hala günümüzde varlıēını sürdüren âşık şiirinin kendine has temelleri ozanlar tarafından atılmıştır. Bu şiir geleneēine ait olan ürünleri 16. yüzyıldan başlayarak takip edebiliyoruz. Sözlü geleneēe baēlı olan bu ürünlerin oēu kayıt altına alınmadıēı için elimizdeki var olan bilgi ve belgeler yetersizdir. Bu sebeplerden ötürü geleneēin başlangıcını Orta Asya Türk edebiyatına baēlıyoruz.²⁴

Türkler, göçebe bir toplum oldukları için Orta Asya’dan günümüze dek bu gelenek sürekli bir deēiřime uēramıřtır. Yaşayış biçimindeki bu farklılık hiç şüphesiz edebiyatta da etkisini göstermiştir. Toplumun bakış açısı edebiyatta da kendisine has bir anlayış meydana getirmiştir. şirin Yılmaz, sosyal bir cemiyette edebi eserlerin ortak deēerlere göre biçim aldıēını ve topluma göre biçim alan her eserin cemiyetin bir parçasını olduēunu söylemiştir.²⁵

²³ Dizdaroēlu, Hikmet, *Halk şiirinde Türler*, s. 45.

²⁴ Sakaoēlu, Saim, *Türk Saz şiiri*, Türk Dünyası El Kitabı, 3. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, 445-450.

²⁵ Yılmaz, şirin, *“Profesör Doktor Umay Günay ile Halkbilim alışmaları zerine Bir Konuşma”*, Milli Folklor, Ankara, 1994, s. 22.

İlkel toplumların neredeyse tamamında şiir, mitoloji ile başlamıştır. Dini konulara giren şiir zamanla din dışı konulara da yer vermiştir. Epope şiirlerin yerini dini şiirlerin almasından sonra her konu şiirin sahasına girmiştir.²⁶

Türk edebiyatı incelenirken din esas alınarak belli dönemlere ayrılmıştır. Bu dönemler İslâmiyet Öncesi Türk Edebiyatı, İslâmiyet'in Kabulünden Sonraki Türk Edebiyatı ve Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı adları altında üç döneme ayrılmıştır. Göçebe bir toplum yapısını sahip olan Türkler, her dönemde bir önceki döneme ait bazı kültürel unsurları beraberinde getirmiştir.

1.5. İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı

Türk şiirinin en eski numuneleri, İslamiyet öncesine dayanan sözlü halk şiirleridir. Günümüze ulaşmış olan eserler Maniheizm ve Budist Uygur kültürü etrafında şekillenen yaratmalar ve 11. yüzyıldan bugüne dek varlığını sürdüren eserlerdir.²⁷

Kuramsal olarak Türk şiirinin en eski periyodu sayılan İslamiyet öncesi Türk şiiri, başlangıcından günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. En eski numuneleri 8. yüzyılda ortaya çıktığı varsayılırsa İslamiyet öncesi Türk şiirinin 8-11. yüzyıllar arasındaki periyodları kapsadığı söylenebilir. Budist Uygurlar arasında İslamiyet öncesi Türk şiirinin 13. yüzyılın sonlarına dek devam ettiği dikkate alınırsa bu periyodu 8-13. yüzyılları arası kabul edebiliriz.²⁸

İslamiyet öncesi Türk edebiyatı hakkında bilgi veren eserler Atabetü'l-Hakayık, Kutadgu Bilig, Divanu Lügati't-Türk ile birlikte Maniheizm ve Budizm etrafında yazılan ürünlerdir. Divanu Lügati't-Türk, ilk anonim ürünleri günümüze kadar taşımıştır. Bu eser vasıtasıyla dönemin havası ve Türk insanının fikir dünyası hakkında bilgi sahibi olabiliriz.

1.5.1. Sözlü Edebiyat

Türk edebiyatına ait sözlü gelenek ürünleri şölen ve yuğ adı verilen törenlerde bulunurdu. Kam-şaman adı verilen yarı kutsal niteliğe sahip olan kişiler bu törenleri kopuz eşliğinde yönetirdi.

²⁶ Dizdaroğlu, Hikmet, *Halk Şiirinde Türler*, s. 14.

²⁷ Tekin, Talat, *İslâm Öncesi Türk Şiiri*, Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı (Eski Türk Şiiri), TDK Yayınları, Ankara, 1986, s. 7.

²⁸ Tekin, Talat, *İslâm Öncesi Türk Şiiri*, s. 3.

İslamiyet öncesi sözlü şiir kültürünü oluşturan tematik kavramlar kahramanlık, sevgi, tabiat ve din gibi konulardır. Göçebe bir yapıya sahip olan Türk toplumunun kültürünü kahramanlık konusunu kapsayan ve destan geleneğini meydana getiren ürünler oluşturur. Güzellik ve tabiat konuları da şiire bir coşkunluk katar. Dini kapsayan ürünlerde ise dini yüceltme yer alır.

İslamiyet öncesi Türk edebiyatındaki en yaygın nazım biçimi olan koşukların örneklerine Divanu Lügati't-Türk'te rastlarız. Koşuklar, koşuktan türemiş olduğu varsayılan âşık edebiyatındaki koşmalara benzemektedir.

Yuğ törenlerinde okunan sagu nazım biçimi ise ölen kişinin ardından söylenen ağıtlardır. Toplum içinde saygın ya da kahraman olarak görülen bir kişinin ölümünden sonra bu ağıtlar kopuz eşliğinde söylenir. Öğüt verici nitelikte olan ve sav ismiyle anılan atasözleri ise sözlü yolla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır.

1.5.2.Yazılı Edebiyat

Sözlü edebiyat sonrası yazının kullanılmasıyla yazılı edebiyat dönemi başlamıştır. Orta Asya Türklerinden kalan Türk edebiyatındaki yazılı döneme ait eserler 8. yüzyıla aittir. Bu yazılı eserler "Altay Yazıtları", "Orhun Yazıtları" ve "Yenisey Yazıtları" diye bulundukları bölgelere göre adlandırılmıştır. Göktürklerden kalan Orhun Yazıtları, Türk dili ve tarihine ait ilk eserlerdir.

Günümüzde de Halk Edebiyatı alanında kullanılan Atabetü'l-Hakayık, Kutadgu Bilig, Divanu Lügati't-Türk, Dede Korkut Kitabı ve Evliya Çelebi Seyahatnamesi halk edebiyatının yazılı kaynakları arasında yer alan eserlerdir. Bu kaynaklar asıl ve yardımcı kaynak özelliği taşırlar.

1.6. İslamiyet Sonrası Türk Edebiyatı

Nazım birimi dördlük olan anonim tekke ve âşık şiirine ait bazı eserlerde İslamiyet'in kabulü sonrası aruz ölçüsü kullanılmıştır. Geçiş dönemi eserleri olan Atabetü'l-Hakayık, Kutadgu Bilig, Divanu Lügati't-Türk'te bu dördlük yapısı görülmektedir. Aruzla yazılmış olan bu eserlerde dönemin etkisi ile dördlük yapısı da kullanılmıştır.

Gök Tanrı inancına sahip olan Türklerin İslamiyet'i kabulü ile fikir dünyaları da değişmiştir. İslamiyet'in aileyi kutsal sayması, barışa önem vermesi ve tek tanrı

inancına sahip olması Türklerin bu inanışa geçişini kolaylaştırmıştır. Fikir dünyaları değişen Türklerin edebiyatında da değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönemde şiirler felsefi bir ifade olarak aruz ve hece ölçüleri ile yazılmıştır.

1.6.1.Halk Edebiyatı

Halk edebiyatı, sözlü gelenek içerisinde yer alan ve yaratıcısı belli olan ve olmayan tüm yapıtları kapsar. Halk edebiyatı, başlangıcı belli olmayan ve günümüze dek varlığını sürdüren sözlü gelenek içerisinde meydana gelmiştir. Sözlü geleneğin esasında şiirler yer alır. Bu şiirler toplumu ve toplumdaki bireylerin değerlerini ve düşünce dünyalarını yansıtır. Halk şairi bu şiirleri meclislerde okur.

Günlük yaşam, gelenek ve din gibi konular şiirlerin ilham kaynağını oluşturur. Bu kaynakların yönlendirmesi ile halk şairi gelenek içerisinde toplumu yansıtır.

Yaratıcıları belli olmayan anonim halk edebiyatı ürünleri de halk şairlerinin ilham kaynakları olmuştur. Bu ürünler, Anadolu toplumunun evrene ait görüşünü yansıtır. Dilden dile aktarılmış olan anonim halk edebiyatı ürünleri halkın ortak malıdır. Bu ürünler sözlü bir yapıya sahiptir. Bu edebiyatta şiir ile müzik birbirini tamamlayan bir yapıya bürünmüştür.

Anonim halk edebiyatına ait ürünler ağıt, bilmece, düzgü, mani, ninni, tekerleme ve türküdür. Nazım birimi hece ölçüsü olan bu ürünler müzik ile bütünleşerek yabancı etkilerden uzak kalmıştır.

Türklerin İslamiyet'i kabulü sonrası halk şiiri Anadolu'da tarikatlar aracılığı ile tekkelere girmiştir. Geniş bir kesime hitap etmek isteyen tekkeler, edebiyatın estetik anlayışından yararlanmışlardır. Halka yönelmeyi amaçlayan tekke edebiyatı yalın bir anlatıma sahip olmuştur. Bu yolla zengin bir tekke edebiyatı meydana gelmiştir. Tekke âşıkları, sevgi ve hoşgörü çerçevesinde "adap ve erkânı" öğretmek için sıkı bir gayret göstermişlerdir.

Orta Asya'da Ahmet Yesevi ile başlayan tasavvuf akımı Anadolu'da Yunus Emre ile zirveye ulaşmıştır. Anadolu'da tasavvuf edebiyatı içinde gelişen Alevi-Bektaşî edebiyatı din dışı konulara da yönelmiştir. Bu edebiyat, her çağda toplumda önemli sanatkarlar büyötmüştür.

Tekke şiirinin yaygın türü nazım birimi dörtlük olan ve koşma nazım şekline sahip ilahilerdir. Gazel tarzı yazılmış ilahiler de vardır. Tekke edebiyatında yer alan düzyazı türleri ise efsaneler, evliya menkıbeleri, fıkralar, hikâyeler ve tarikat büyüklerinin yaşamından kesitler sunan eserlerdir.

1.6.2.Divan Edebiyatı

Divan edebiyatı, Türklerin İslam medeniyeti dairesine girdikten sonra oluşturduğu yazılı bir edebiyattır. Türk edebiyatı, Fars ve Arap edebiyatları tesiri altında varlığını sürdürmüştür. İlk ürünlerini 13. yüzyılda veren divan edebiyatı 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde şairler şiirlerini divan adlı el yazmalarında topladığı için edebiyata bu isim verilmiştir. Divan edebiyatı nazım alanında İran şiiri baskın bir role sahip olmuştur.

Sanatın hâkim olduğu bu geleneğin öncüleri Ahmet Paşa, Kadı Burhanettin, Necati ve Şeyhi'dir. Divan edebiyatından etkilenen halk şairleri ise Âşık Ömer, Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihni, Yunus Emre, Hacı Bayram Veli, Kaygusuz Abdal ve Eşrefoğlu Rumi'dir. Önceleri taklit edilen Fars şiiri ilerleyen devrelerde orijinal bir hal almıştır. Divan edebiyatı nazım alanında İran şiiri baskın bir role sahip olmuştur. Divan şiiri hadis, İslâm tarihi, İran mitolojisi, kelâm ve Kur'an-ı Kerim'den bilgilerle kuşatılmış bir kültüre sahiptir. Divan şiirindeki anlatımlarda bunlara dair hatırlatmalar yer alır.²⁹

1.7. Van Âşıklık Geleneği

1.7.1.Dünü ve Bugünü

Vanlı âşıklar, âşıklar kahvesi adıyla bir mekânda çalıp söylemiş ve geleneği canlı tutmaya çalışmıştır. Bu mekânda yapılan programların zenginliği geleneğin ne kadar geliştiğini ortaya koymaktadır. Baştan geçen gerçek olayları konu edinen türkölü hikâyeler, âşıkların kendi şiir ve deyişleri, usta malı eserler, türkölü, fıkralar, tekerlemeler, serbest tarz şiirler, gazeller, Türk Sanat Müziği'nden etkiler taşıyan deyişler ve en önemlisi irticalen yapılan atışmalar fasılların zenginliğini ortaya serdiği gibi geleneğe yeni unsurların girdiğini de göstermektedir.³⁰

²⁹ Akün, Ömer Faruk, *Divan Edebiyatı*, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 9, İstanbul, 1994, s. 424.

³⁰ Arvas, Abdulselam, *Van Âşıklık Geleneği (İnceleme-Metin)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2005, s. 179-196.

Geçmişten günümüze Van yöresindeki âşıklar, hem yayın organlarına hem de bilimsel araştırmalara konu olmuştur. Bu yayın kuruluşlarındaki çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

- 1) Hazan Dergisi, 5., 26. ve 27. sayılarında iki şiirlerine yer verdiği Vanlı âşıkları tanıtan yazılar neşretmiştir.
- 2) Dünya’da Van Dergisi bazı sayılarında Vanlı âşıkları tanıtan yazılara yer vermiştir.
- 3) Vanlı Âşık Hayreti’nin bir şiirini Van Belediye Bülteni neşretmiştir.
- 4) Vanlı âşık Molla Bozo’nun bir şiiri Vanlıların Sesi Dergisi tarafından neşredilmiştir.
- 5) İki Nisan Gazetesi ve Bölge Gazetesi de Vanlı âşıkların düzenledikleri âşık gecelerini haber olarak konu edinmişlerdir.
- 6) Günümüz Van âşıklarından Ercişli Ahmet Poyrazoğlu’nun hazırladığı ‘‘Ercişli Emrah Deyişleri’’ bölgedeki âşıklık çalışmaları ile ilgili bir diğer önemli kaynaktır.
- 7) Üç bölümden oluşan ‘‘Bizim Eller Van’’ adlı eserin ikinci bölümünde Ercişli Emrah, Molla Bozo, Âşık Hayreti, Davut Telli ve Kavalcı Recep gibi Van’a hizmet etmiş zatlar ve âşıklar hakkında bilgiler verilmiştir.
- 8) ‘‘Van Halk Müziğine Giriş’’ adlı eserde Vanlı âşıklardan Ahmet Poyrazoğlu, Molla Bozo, Ali Rıza Atacan, Davut Telli, Ali Telli ve Emin Telli’nin türkülerine yer verilmiştir.
- 9) Ercişli Âşık Emrah hakkında da Muhan Bali, Saim Sakaoğlu, Hikmet Dizdar, Ali Saraçoğlu, Ahmet Poyrazoğlu ve Ali Berat Alptekin gibi önemli isimler çalışmalar yapmıştır.
- 10) Fikret Türkmen, yayımladığı makalelerde Ermeni kültürüyle yetişmiş olan Vanlı Grigoris ve Vanlı Nahapet Koçak isimlerinden bahseder.
- 11) Ali Berat Alptekin ve Saim Sakaoğlu tarafından neşredilen ‘‘Ercişli Emrah Bibliyografyası’’, aşığın hayatı, sanatı, şiirleri ve hakkındaki hikâyelerin yanı sıra üzerine yapılmış olan tüm incelemelerin bibliyografyasını kapsamaktadır.

- 12) Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi akademisyenleri tarafından hazırlanan ‘‘Van Kütüğü’’ adlı eser de yöredeki âşıklar hakkında bilgi veren bir diğer önemli çalışmadır.
- 13) Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından Vanlı âşıkların araştırılıp tanıtılması amacıyla bölüm öğrencilerine konusu Vanlı âşıklar ve eserleri olan bitirme tezleri verilmiştir.
- 14) Yöre âşıkları hakkında yapılan en kapsamlı inceleme Saim Sakaoğlu’na ait olan ‘‘Ercişli Emrah’’ adlı çalışmadır. Girişte ozan, âşık, saz şairi ve halk şairi gibi kavramlara değinen Sakaoğlu, eserin birinci bölümünde Ercişli Emrah ile Erzurumlu Emrah arasındaki farklılıklara yer verir. Eserin ikinci bölümü Ercişli Emrah’ın hayatını, üçüncü bölümü şiirlerini ve dördüncü bölümü sanatını ele alır. Eserin beşinci bölümü Ercişli Emrah ve Selbihan Hikâyesi’nin değişik anlatımlarını ve yayınlarını kapsar. Eserin altıncı bölümü Emrah’ın Ermenice harfleriyle yazılı bir şiiri ile Hasta Kasım’ın Emrah’a naziresini kapsamaktadır. Sakaoğlu, eserin yedinci bölümünde Emrah’ın tüm şiirlerine yer verip diğer Emrahların hayatlarına değinir.³¹

Van âşıklık geleneği ile alakalı menkıbevi öyküler de bulunmaktadır. Buna bir örnek olarak Kerem’in Aslı’yı Van’da araması örnek verilebilir. Van’da Aslı’yı arayan Kerem bir kahvehanede dinlenir. Kahvehaneler o dönemlerde âşık şiirinin en önemli mekânı sayılırdı. Kerem bu kahvehanede sazıyla bir türkü yakmıştır. Vanlılar bu olay üzerine âşıklığa merak saldı ve günümüze kadar bu geleneği taşıdığı sonucu ortaya çıkmıştır.³²

Van’daki âşıklık geleneğinin en belirgin bir diğer örneği ise yörede hala kahvehanelerde veya belirli evlerde toplanan halkın sürdürdüğü dengbejlilik geleneğidir. Kürt ozanı manasına gelen dengbejler, bu mekânlarda kendine ya da usta dengbejlere ait eserleri okurlar. Bu eserlerde aşk, gençlik, yaşlılık, kahramanlık ve toplumu derinden etkilemiş olan bir olay konu edinir.

³¹ Arvas, Abdulsalam, *Van Âşıklık Geleneği (İnceleme-Metin)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2005, s. 2-5.

³² Arvas, Abdulsalam, *Van Âşıklık Geleneği (İnceleme-Metin)*, s. 37-38.

Yörede son zamanlarda bu geleneğin en önemli icra mekânı Dertli Kazım ve Âşık Çağları'nın açtığı Âşıklar Çay Evi'dir. Âşıklık geleneğini sürdürmek adına açılan bu mekânda âşıklar buluşarak sanatlarını icra ederlerdi. Açılışına birçok kişinin ilgi gösterdiği bu mekân 2009'da hem ilgisizlik hem de maddi yetersizlikten dolayı kapanmıştır.

Âşıkların icra mekânı olan âşıklar kahvehanesinin Van'daki öncüsü, Âşık Ali Rıza tarafından açılan Şark Bülbülü kahvehanesidir. Bu kahvehanede Van yöresindeki âşıklara ilaveten Erzurum'dan gelen âşıklar da programlar düzenlerdi. Bu kahvehaneden sonra yörede açılan geleneğin bir diğer icra mekânı Davut Sulari tarafından açılan Muhabbet Çay Evi'dir. Davut Sulari'nin amacı kahvehanesinde âşık yetiştirmektir. Siyasi görüşlü şiirlere yer veren bu kahvehane kapatılmıştır. Bu olay sonrası Van'da açılacak olan son Âşıklar Çay Evi, 1999'da Erzurum'dan emekli olup Van'a dönen Mehmet Akçay'a nasip olur. Mehmet Akçay (Âşık Çağları) ve Dertli Kazım birlikte bu kahvehaneyi açarlar. Bu mekânda her Cuma âşık fasılları düzenlenirdi.³³

Kahvehanelerde izleyicilerin farklı isteklerinden dolayı sağlıklı programlar yapılmazdı. Programları etkileyen bir diğer unsur ise bazı âşıkların rahatsızlığından dolayı sürekli programa katılamamalarıdır. Bu programlara katılan dinleyici kitlesinin çok azı gelenekle iç içedir. Âşık Çağları bu nedenlerden dolayı nasıl bir yol izleyeceğini kestirememektedir.³⁴

Van yöresinde 1940'larda başlayan kahvehane geleneği içerisinde klasik edebiyattan divaniyi barındırır. Âşıklar, kahvehanelerde güzelleme, koçaklama, taşlama ve ağıt gibi türler ile hikâyelere yer verirler. Koçaklama türünde üretken olamayan âşıklar usta malı eserlerden faydalanmıştır. Koşma şeklinde ise mani, divan ve semai biçimlerini kullanmışlardır.³⁵

Vanlı âşıklar şiirde kafiye ve ölçüye önem vermişlerdir. Şiirlerin zengin bir içeriğe sahip olması ve halka ulaşmak için sade ve akıcı bir dil kullanılması âşıklar için öneme sahiptir. Âşıklar serbest ölçüden ziyade saz ve makam eşliğinde kafiyeyle şiirlere önem vermişlerdir.

³³ Arvas, Abdulselam, *Van Âşıklık Geleneği (İncele-Metin)*, s. 86-88.

³⁴ Arvas, Abdulselam, *Van Âşıklık Geleneği (İncele-Metin)*, s. 99.

³⁵ Arvas, Abdulselam, *Van Âşıklık Geleneği (İncele-Metin)*, s. 100.

Günümüzde ise Van âşıklık geleneği eski zenginliğe sahip olmasa da yapılan festivaller, şenlikler ve Ramazan ayında kahvehanelerde yapılan âşık atışmaları ile canlılığını korumaya çalışmaktadır. Erciş'te her yıl geleneksel olarak düzenlenen Ercişli Âşık Emrah ile Selvi Kültür ve Sanat Festivali, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi tarafından düzenlenen Geleneksel Âşıklar Şenliği, Ercişli âşıklar tarafından organize edilen ve çoğu ilden âşıkların katılım gösterdiği Ercişli Emrah Türkü ve Şiir Şöleni, Erciş Kaymakamlığı tarafından düzenlenen Uluslararası İnci Kefali Göçü Kültür ve Sanat Festivali'nde ve Ramazan ayında kahvehanelerde düzenlenen ve çevre illerden âşıkların katılımı ile gerçekleştirilen âşık atışmaları düzenli olarak sürdürülmektedir.

1.7.2. Temsilcileri

Geçmişten günümüze kadar devam eden Van âşıklık geleneği içerisinde yer alan temsilcileri şu şekildedir:

19. yüzyıl öncesi Van âşıklık geleneği temsilcileri şunlardır: Akdamarlı Grigoris, Nahapet Koçak ve Ercişli Emrah.³⁶

19. ve 20. yüzyıldaki Van âşıklık geleneği temsilcileri şunlardır: Âşık Hayreti, Kavalcı Recep, Âşık Ömer, Gazizade Molla Bozo, Karagündüzlü Âşık Davut Sulari, Alaköylü Âşık İsmail, Âşık Mehmet Ali Akdağ, Âşık Hayrettin, Âşık Nur Mehmet ve Ali Rıza Atacan.³⁷

Günümüzdeki Van âşıklık geleneğinin temsilcileri şunlardır: Âşık Çağları (Mehmet Akçay), Âşık Celali (Celal Yenitürk), Dertli Kazım (Kazım Gülle), Garip Ergül (Hüsamettin Ergül), Âşık Ruhi (Ruhi Gülle), Âşık Doğani (Şükrü Doğan), Âşık Emin (Emin Yıldızdal), Âşık İsmail (İsmail Akbaş) ve Zeki Ayhan.³⁸

Van ve çevresinde âşıklık geleneğini sürdürmeye çalışan âşıkların başlıcaları: Erciş'in Çelebibağı mahallesindeki Muhittin Sadık, Örene mahallesindeki Kahraman Dursun ve Fuzuli, Salmanağa köyündeki Hadi Kaya, Kasımbağı mahallesindeki Hakkı ve Âşık Mirza'dır.

³⁶ Arvas, Abdulsalam, *Van Âşıklık Geleneği (İncele-Metin)*, s. 44-46.

³⁷ Arvas, Abdulsalam, *Van Âşıklık Geleneği (İncele-Metin)*, s. 49-65.

³⁸ Arvas, Abdulsalam, *Van Âşıklık Geleneği (İncele-Metin)*, s. 50-84.

İKİNCİ BÖLÜM

ÂŞIK MEHMET AKÇAY HAYATI ve SANATI

2.1. Hayatı

2.1.1. Doğumu ve Soyu

Âşık Mehmet Akçay, 05.01.1951 tarihinde Van merkeze bağlı Bahçıvan Mahallesi'nde doğmuştur. Âşık Mehmet Akçay'ın babasının adı İbrahim, annesinin adı Gülizar'dır. İki erkek, dört kızıdan oluşan altı çocuklu bir ailenin en büyüğüdür. Van'ın yerli ailelerinden olan Âşık Mehmet Akçay'ın ailesi eski adı Müküs olan Bahçesaray ilçesinden Van'a göç etmişlerdir.

Kendisiyle yaptığımız görüşmeler sonucu âşıktan elde ettiğimiz bilgilere göre Âşık Mehmet Akçay'ın aile soyu Müküs'ten Mir Hasan-ı Veli'ye dayanmaktadır. Babası hikâyeci âşıklardan olan Mehmet Akçay, küçüklüğünde babasının yanında bol bol hikâyeler dinleyerek büyümüştür.

2.1.2. Eğitimi

Âşık Mehmet Akçay ilk, orta ve lise eğitimini Van merkezde tamamlamıştır. İstanbul'da iki defa üniversite sınavlarına girmesine rağmen herhangi bir örgün eğitim veren yükseköğretim kurumuna yerleşememiş ama Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde öğrenim görmüştür.

2.1.3. Askerliği

Âşık Mehmet Akçay 1973, 1974 ve 1975 yıllarında askerliğini 20 ayda tamamlamıştır. Acemi birliğini 1973'e 3. tertip olarak Denizli çavuş talimgâh taburu ikinci bölükte yapmıştır. Âşık Mehmet Akçay, acemi birliğini tamamladıktan sonra dağıtımla birlikte usta birliğini Isparta 58. Tümen Okuma Yazma Okulu 4. Bölük'te tamamlamıştır. Âşık Mehmet Akçay askerliği farklı insanları tanıma açısından bir hayat okulu olarak görmüştür.

2.1.4. Evliliği

Âşık Mehmet Akçay, 1980 yılında Hayriye Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten iki erkek çocuğu olmuştur.

2.1.5. Mesleği

Âşık Mehmet Akçay, askerliğini bitirdikten sonra Van'daki mühim kuruluşlardan olan Sümerbank'ta memur olarak çalışmaya başlamıştır. 1975 yılında başlayan iş hayatı esnasında lisans eğitimini de Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde tamamlamıştır. 1988 yılında 13 yıldır Van'da sürdürdüğü görevini tayini sebebiyle Erzurum'da sürdürmeye başlamıştır. Âşık Mehmet Akçay'ın tayini isteğe bağlı olmayıp 1980 ihtilalindeki siyasi buhrandan dolayı Erzurum'a sürgün edilmiştir. Bu sürgün âşığın hayatında önemli tadillere sebep vermiştir. Başlangıçta bu sürgünden keyifsiz olan Mehmet Akçay, daha sonraki süreçte bu durumdan dolayı kıvanç duyar. Çünkü Erzurum'da maddi açıdan önemli kazanımlar elde eden Mehmet Akçay, o esnada âşıklık sanatını da öğrenmeye başlamıştır.

Hayatında yenilikler ve farklılıklar yaratan bu sürgünden sonra Van'a dönen âşık 1999 yılında 25 yıl çalıştığı Sümerbank'tan emekli olmuştur. Erzurum'dan Van'a döndükten sonra Âşık Mehmet Akçay arkadaşı Âşık Celalî (Celal Yenitürk) ile birlikte Âşıklar Çay Evi isminde bir kahvehane açıp çalıştırmışlardır. Hem maddi zorluklar hem de 2011 yılında yaşanan deprem sonrası Âşıklar Çay Evi'ni kapatmak zorunda kalmışlardır. Âşığın hayatındaki en önemli kırılma noktası yaşanan deprem felaketi olmuştur. Çünkü yaşanan bu deprem felaketi sonrası âşığın şiirlerini yazdığı defterler ve aldığı ödüller yağmalanmıştır.

2.2. Sanatı

Âşık Mehmet Akçay'ın sanat hayatı, gençlik zamanlarında beraber saz çaldığı dostu Ferit'e dayanır. Başlarda saz çalma konusunda fazla mahareti olmayan âşık, sonraki süreçte bu konuda ustalaşmaya başlamıştır. Âşığın saz çalmaya eğilimli olduğu yıllar Mahzuni Şerif, Reyhani, Çobanoğlu gibi usta saz âşıklarının kaset çıkarttıkları döneme denk gelir. Bu dönemlerde âşıklık geleneğinin temsilcilerinin kasetlerini dinleyen Mehmet Akçay âşıklığa heveslenmiştir.

Şiirler yazmaya başlayan âşığın kullandığı mahlası Çağları'dır. Bazen sadece soyadını bazen de Mehmet Akçay mahlasını kullanan âşığın bilinen en yaygın mahlası Çağları olarak kalmıştır. Didaktik tarzda şiirler yazan âşık, Erzurum'da 1999 yılında 51 şiiri içerisinde barındıran "Duygulardan Bir Demet" adlı kitabını bastırmıştır. Kitaptaki şiirler hece ölçüsüne bağlı şekilde 11'li koşmalardan oluşmaktadır.

“Çağları, şiirlerinde gelenekteki klâsik tema, benzetme ve motiflere ağırlık vermiş, hece ölçüsüne ve kafiye uymuş, 7’li, 8’li, 11’li ve 15’li divan tarzını deneyerek ürünler vermiştir.”³⁹

2.2.1. Yetiştirdiği Kültür Ortamı ve Etkilendiği Âşıklar

Mehmet Fuat Köprülü, âşıkların yetiştikleri çevre ile alakalı olarak âşık tarzı sanat şeklini daha iyi anlatmak için, bu sanat şeklini icra eden saz şairlerinin hangi sosyal muhitlerde ve nasıl koşullar altında yetiştiklerini açıklayarak doğrusu âşığın yetiştiği muhitin onun âşıklık gücüne katkısına vurgu yapmaktadır.⁴⁰ Âşığın âşıklık sanatında yetiştiği sazlı ve sözlü muhitin de büyük nispette faydası olmuştur.

Âşık Mehmet Akçay’ın yetiştiği sazlı sözlü muhitin başlangıcı düğünlere dayanır. Düğünlerde arkadaşı Ferit ile saz çalarak sazlı muhit ortamına girmiştir. Âşık, âşıklık döneminde ise günlerini Erzurum’daki âşıklar kahvehanesindeki âşıkların sohbetleri ile geçirmiştir. Memleketine döndükten sonra festivallerde, düğünlerde, konserlerde, radyo ve televizyonlardaki programlarda yer almış ve bir hayat okulu olarak gördüğü kendi âşıklar kahvehanesini açarak ustalıkla sanatını icra etmeye çalışmıştır.

Âşık Mehmet Akçay’ın ilk etkilendiği âşık, ustası olan Erzurumlu Âşık Mevlüt İhsani Şafak’tır. Van’da yaşamını sürdürdüğü zamanlarda âşıklık geleneğinin içerisinde yer alan âşık, Âşık Mevlüt İhsani Şafak’ı ilk ustası kabul ederek geleneğin içerisinde aktif olarak rol almış ve yanında çırak olarak dersler almıştır. Ustasından aldığı dersler neticesinde geleneğin içerisinde usta bir âşık olmak için çaba göstermeye başlamıştır. Âşığın etkilendiği diğer âşıkların başında Mahzuni Şerif, Reyhani, Çobanoğlu, Neşet Ertaş, Sularî, Reyhanî gibi âşıklar gelir.

2.2.2. Âşıklığa Hazırlayan Unsurlar

Âşık Mehmet Akçay’ın âşıklığa ermesindeki en büyük etken sürgün gittiği Erzurum olmuştur. Erzurum’da memur olarak çalıştığı zamanlarda sık sık Âşıklar Kahvehanesi’ne gitmiştir. Bu kahvehanede ileride ustası olacak Erzurumlu Âşık Mevlüt İhsani Şafak ile tanışır. Âşık Mehmet Akçay o dönemlerde Mahzuni Şerif,

³⁹ Kırkağaç, Şükrü, <http://sukrukirkagac.blogspot.com/2017/07/asik-caglari.html> 2017. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴⁰ Köprülü, M. Fuad, *Edebiyat Araştırmaları*, s. 173.

Reyhani, Çobanoğlu gibi usta saz âşıklarının kasetlerini dinleyerek bu kültürden etkilenir.

2.2.3. Saz Çalması, Usta-Çırak İlişkisi, Mahlası

Bir gün Erzurum'da kahvehanede bulunduğu esnada gurbet özlemiyle ‘‘Bizler de bir zamanlar saz çalardık’’ sözleri aşığın dudaklarından dökülür. Kahve sahibi Cengiz Yarani, Mehmet Akçay’a sazı uzatıp bir türkü okumasını istemiştir. Mehmet Akçay türküyü bitirdikten sonra Cengiz Yarani kendisine sesinin iyi olmadığını ama maharetinin âşıklığa yatkın olduğunu söylemiştir.

Mehmet Akçay kahvehaneye uğradığı bir gece kendisine de söz hakkı verilir. Kahvehanede Mehmet Akçay’ı dinleyen Erzurumlu Âşık Mevlüt İhsani Şafak kendisine çıraklık teklifinde bulunur. Teklifi kabul eden Mehmet Akçay’a ustası ilk elden âşık üslubunda şiirler yazmayı ve geleneğe uygun şekilde mızrap atmayı öğretmiştir. İlk başlarda ustası yazdığı şiirleri beğenmemiş, kırkından sonra âşık olmasının zor olacağını söylemiştir. Ustasının bu sözlerine pek aldırmayan Akçay, daha da fazla gayret göstermeye çalışmıştır. Bu gayretlerinin neticesi olarak Mehmet Akçay ustasından 7’li, 8’li ve 11’li hece vezninde şiirler yazmayı öğrenmiştir.

Ustası, kendisinin de tam manada bir âşık olması ve mahlas alması için bir divani yazmasını söylemiştir. Ustasından önce divani hakkında gerekli bilgileri alan Mehmet Akçay yoğun bir çalışmaya girmiştir. Bu çalışmaları sonucunda Mehmet Akçay ‘‘Hak muhabbet nefesinden cihani var eyledi’’ adlı divanisini meydana getirmiştir. Bu, divani ustası Mevlüt İhsani Şafak tarafından çok beğenilmiştir ve kendisine Çağlari mahlası verilmiştir. O gün bugündür Mehmet Akçay, Çağlari mahlası ile şiirleriyle çağlayıp durmuştur. Ailesinde ise bu işi kendisinden başka profesyonel şekilde yapan kimse bulunmadığı gibi kendisi de herhangi bir çırak yetiştirmemiştir.

2.2.4. Katıldığı Programlar

Âşık Mehmet Akçay, yurtiçinde özel ve resmî kurumlar tarafından gerçekleştirilen birçok programa katılmıştır. Âşık, bu programlar içerisinde en çok festivalleri takdir etmektedir. Çünkü ona göre festivaller âşıkları halka tanıtmaya imkânı sağlar. Akçay’a göre festivaller onları tanımayan kişilere geniş bir tanıtım imkânı sağlar. Âşık Mehmet Akçay, geleneği tanıtmak ve etkinliğini sürdürmek için birçok programlara katılmıştır. Bu programlar;

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Âşıklar Şenliği,

Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı,

Erzurum: Âşık Sümmani'yi Anma Şenlikleri,

Çelebibağı Uluslararası Ercişli Emrah ile Selvi Kültür, Sanat, Sevgi ve Kardeşlik Festivali'dir. Bu programların yanı sıra âşık Erzurum Valiliği'nin düzenlediği programlar ile Âşıklar Derneği tarafından Erzurum, Ağrı, Şavşat ve Göle'deki âşık programlarına da katılmıştır. Bu programların sonucunda âşık, ödüller kazanmış ve katılım belgeleri almıştır.

2.2.5. Âşık Edebiyatı'na Dair Düşünceleri

Âşık Mehmet Akçay, âşıkları ve âşıklık geleneğini toplumun önemli bir parçası olarak görmektedir. Ona göre âşıklar hem kültürel değerin önemli bir uzvu hem de bu kültürü sazla ve sözle aktaran önemli taşıyıcılarıdır. Âşık, bu gelenek çerçevesinde toplumun önemli bir ihtiyacını karşılayan kültürel bir kıymet teşkil etmektedir. Akçay, âşıkların daha etkin olması için birbirleri ile atışmalarını savunmaktadır. Çünkü âşıklar bu yolla birbirlerini sınarlar ve hünerleriyle rakiplerine baskın gelmeye çalışarak öne çıkmak için çabalarlar. İrticalen ve mütekabil olarak şiirlerle deyişme yarışması halinde meydana gelen bu gelenekte, âşıklar birbirlerini söz hünerleri ile yenmeye bazen de muammalar ile birbirlerini mat etmeye çalışırlar. Âşık Mehmet Akçay'a göre bu şekilde olmadığı takdirde âşık kendini geliştiremeyecektir ve hüneri körelip gidecektir. Bu düşünce ile Van Sanat ve Edebiyat Topluluğu (VANSET) adlı bir grup içerisinde hem atışmalara katılmış hem de eserleriyle halka ulaşmaya çalışmıştır.

Âşık Mehmet Akçay, usta-çırak ilişkisine de son derece önem vermektedir. Ona göre bir şeyin ilmini almadan o konuda ustalaşmak doğru değildir. İlim alınan usta ne kadar maharetli ise çırağın da o denli maharetli olacağını savunmaktadır. Ustadan mahlas ve hayır duası almak çırak için ulaşacağı en önemli noktadır. Aşığa göre usta duası, anne baba duası ile denktir.

Günümüz âşıklık geleneğine de değinen Mehmet Akçay, geleneğin günümüzde zayıfladığını iddia etmiştir. Pop kültürüne artan bağımlılık ve âşık programlarına fazla yer verilmemesi bu değerin yok olmasına neden olmaktadır. İnsanlar artık töre ya da gelenek kültürü yerine batı kültürü etkisi altındadırlar. Zayıflayan bu geleneğin

icracıları olan âşıklar ise maddi zorluklar altında sadece düğünlerde çalıp söyleme imkânı bulmaktadırlar.

Mehmet Akçay, âşıklık geleneğinin toplumda yeniden önem kazanması açısından âşıklara büyük sorumluluklar düştüğünü vurgulamaktadır. Ona göre toplumun temsilcileri olan bu kişiler günümüzün her türlü teknolojisine ayak uydurmalı ve kendini bu alanlarda ispat etmelidir. Âşıkların programlarını halka açık şekilde çevrimiçi ortamda da sıklıkla sürdürmeleri ve geniş bir kitleye ulaşmaları gerektiğini düşünmektedir.

2.2.6. Sanatını İcra Ettiği Kültür Ortamları

2.2.6.1. Sözlü Kültür

Âşık Mehmet Akçay, sözlü kültür ortamında eserlerini etkin bir şekilde halka duyurmaya çalışmıştır. Âşık olarak kendini sözlü kültürün temsilcisi olarak gördüğü için bu ortamlarda daha fazla etkin olmaya çalışmıştır. Bundan dolayı aşığın katıldığı sözlü kültür ortamları şu şekildedir;

Erzurum Âşıklar Çay Evi,

Van Âşıklar Çay Evi,⁴¹

Van Sanat ve Edebiyat Derneği Gecesi,⁴²

Van Âşıklar Kültür Evi,⁴³

Van Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Vanlı Âşıklar Çocuklarla Buluşuyor Projesi,⁴⁴

Anka Kültür Sanat Merkezi Halk Ozanları ve Âşıklar Gecesi,⁴⁵

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Âşıklar Şenliği,⁴⁶

Murat Çobanoğlu Âşıklar Bayramı,

⁴¹<https://www.haberler.com/asiklar-cayevi-gonullere-hitap-edecek-2091047-haberi/>Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴² <https://www.facebook.com/mehmet.caglari/posts/1262475087247361> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴³ Karaca, Abdalbaki, <https://www.facebook.com/abdalbaki.karaca.33/posts/751280064927864> 2014. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴⁴ Işık, Nihat, <https://www.facebook.com/vanlinihathoca/posts/719902084841089/> 2017. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴⁵ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3404665156236263&id=137317952971016 Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴⁶ <https://www.haberler.com/yyu-de-1-asiklar-senligi-3580173-haberi/> Erişim Tarihi: 14.03.2021

Erzurum: Âşık Sümmani'yi Anma Şenlikleri,

Çelebibağı Uluslararası Ercişli Emrah ile Selvi Kültür, Sanat, Sevgi ve Kardeşlik Festivali'dir.

2.2.6.2. Yazılı Kaynaklar

Âşık Mehmet Akçay, yazılı kültür ortamında da varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Bu amaçla şiirlerini yazdığı defterleri ve Erzurum'da yazdığı "Duygulardan Bir Demet" adlı şiir kitabı bulunmaktadır. 2011 Van Depremi sonrası yazdığı şiir defterleri yağmalanan aşığın elindeki tek yazılı kaynağı kitaplaştırdığı eseridir.

Âşık hakkında yazılmış yazılı kaynaklarda bulunmaktadır. Profesör Doktor Abdusselam Arvas, yüksek lisans tez konusu olan "Van Âşıklık Geleneği"ni incelerken tezinde Âşık Mehmet Akçay'a yer vermiştir. Öte yandan Arvas yazmış olduğu "Âşıklar Çay Evi: Günümüz Van Âşıklık Geleneğinden Bir Fasıl" adlı makalesinde de Âşık Mehmet Akçay'a yer verir. Vanlı yazar Abdurrahman Adıyan da aşığın atışmalarını "Dem Meclisi" adlı kitabında toplamıştır.⁴⁷

Gazete gibi yazılı kaynaklarda da aşığın şiirlerine sıklıkla yer verilmiştir. Yazılarında Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerine yer veren gazeteler şu şekildedir:

Milli Gazete,⁴⁸ aşığın, Âşık Celali ile birlikte Âşıklar Çay Evi'nde okuduğu bir şiiri sayfalarına taşımıştır.

Beyaz Gazete,⁴⁹ Van'ın Gevaş ilçesinde düzenlenen ve aşığın da katıldığı bir şiir ve müzik dinletisine sayfalarında yer verir.

Vansesi Gazetesi,⁵⁰ aşığın, Rus lider Putin'e yazdığı bir şiiri sayfalarına taşımıştır.

Van Bölge Gazetesi,⁵¹ Van Şair ve Yazarlar Birliği üyeleri tarafından düzenlenen ve Âşık Mehmet Akçay ile Âşık Celali'nin katıldığı programa sayfalarında yer verir.

⁴⁷ Adıyan, Abdurrahman, Dem Meclisi, İbrişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 28.

⁴⁸ <https://www.milligazete.com.tr/haber/1074475/yer-gok-yaradan-dan-bir-isaret-bekler> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁴⁹ <https://beyazgazete.com/haber/2019/12/10/gevas-ta-siir-ve-muzik-dinletisi-5363149.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵⁰ https://www.vansesigazetesi.com/haber-vanli_halk_ozani_putine_saziyla_sozuyle_seslendi-27215.html Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵¹ <http://www.bolgegazetesivan.com/haber-vanli-sik-celali-kulturel-etkinligin-onur-konugu-20342.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021

Şehrivan Gazetesi,⁵² Van'ın Çatak ilçesinde düzenlenen ve aşığın da katıldığı bir şiir ve müzik dinletisine sayfalarında yer verir.

2.2.6.3. Sanal Kültür Ortamı

Âşık Mehmet Akçay, zayıflayan âşıklık geleneğinin canlanmasının günümüzün teknolojik koşullarına ayak uydurması ile mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede elektronik ve sanal ortamdaki programlara önem vermiştir. Bu programlar yoluyla âşıkların daha geniş bir halk kitlesine ulaşacağını vurgulamıştır. Bu anlayışa göre hareket eden aşığın katıldığı elektronik ve sanal kültür ortamları şu şekildedir;

Akdamar TV ‘‘Orhan Demirtaş ile Yedi Sanat’’ programı,⁵³

Kanal İzmir TV ‘‘Hüsnü Sönmezer ile Yürekte Dökülenler’’ isimli şiir, edebiyat ve müzik programı,⁵⁴

TRT 4 ‘‘Bengi Van Güzellemesi’’ programı,⁵⁵

Havadis TV ‘‘Şair-Yazar Ümit Kayaçelebi ile Faslı Muhabbet’’ programı,⁵⁶

Show TV ‘‘Mobil Hayat’’ programıdır. Mobil Hayat programında âşıklar davet edilerek televizyon karşısındaki izleyiciler için ustalıklarını sergilemeleri istenmiştir. Öte yandan âşık sanatını Youtube’da da icra edip halka yaymaya çalışmaktadır. Âşık Mehmet Akçay, Youtube kanalında yazdığı şiirleri okuyarak halka ulaşmaya çalışmaktadır.

Âşığın katıldığı bu programlarda âşıklar usta malı ve öz şiirlerini okumuşlardır. Programlarda atışmalar düzenlenmiş ve âşıklar hünelerlerini izleyicilere sergilemeye çalışmışlardır. Öte yandan bu programlarda âşıklık ve gelenek hakkında sohbetler de yapılmıştır. Yerel televizyonların bu programları yayınlamaları, hatta âşıklara televizyonda program yaptırılmaları, âşıkların daha geniş bir kitleye seslenmelerine ve âşıklık geleneğini tanıtmalarını sağlamıştır.

⁵² <http://www.sehrivangazetesi.com/guncel/catakta-siir-ve-muzik-dinletisi-h62656.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵³ <https://www.facebook.com/akdamartv/posts/2586833731388906> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵⁴ Sönmezer, Hüsnü, <https://www.facebook.com/husnusunmezer/posts/3254246867957707> 2020. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵⁵ Tuncer, Nafi, <https://www.dailymotion.com/video/x25h4z3> 2014. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵⁶ Kayaçelebi, Ümit, <https://www.vanhavadis.com/video/4758517/asik-caglari-havadis-tvde-izleyin> 2017. Erişim Tarihi: 14.03.2021

2.2.7 Hakkında Çıkan Haberler

Âşık Mehmet Akçay ile ilgili haberlere gazetelerin yanı sıra elektronik ortamda da yer verilmiştir. Elektronik ortamdaki bu haberlerde çoğunlukla Âşık Mehmet Akçay'ın atışmalarına yer verilmiştir. Âşığın Kazım Gülle ve Celal Yenitürk ile olan atışmaları elektronik ortamdaki gazetelerin başlıca haber konusu olmuştur. Elektronik ortamdaki diğer haberler Mehmet Akçay ile Celal Yenitürk'ün karşılıklı atışmalarının kitaplaştırılmasını konu edinmiştir. Abdurrahman Adıyan tarafından kaleme alınan ‘‘Dem Meclisi’ isimli eser Âşık Mehmet Akçay ile Celal Yenitürk'ün atışmalarını içermektedir.⁵⁷ Âşığın hakkında çıkan bir diğer haber de âşıklar kahvehanesindeki Ramazan Bayramı arifesi akşam oturumlarını kapsamaktadır. Bu oturumlarda âşıklar saz çalarak şiirlerini okumaktadırlar. Âşığa, haberlerinde ve yazılarında yer veren bu elektronik ortamdaki tüm siteler şu şekildedir:

oralay.com,⁵⁸

vansiyaseti.com,⁵⁹

vanlinihathoca.com,⁶⁰

gülceedebiyat.net,⁶¹

haberler.com,⁶²

turkiyeturizm.com,⁶³

abyb.com.tr 'dir.⁶⁴

Âşık Mehmet Akçay'a haberlerinde yer veren bu siteler tamamen onun âşıklık yönüne yer vermişlerdir. Âşığın âşıklığını ve sanatındaki ustalığını konu edinen bu

⁵⁷ Adıyan, Abdurrahman, Dem Meclisi, İbrişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 15.

⁵⁸ Öralay, Burhan, http://www.oralay.com/mehmet_akcay.html 2012. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁵⁹ Ulutaş, Bişar, <https://www.vansiyaseti.com/van/siklar-turku-evinde-kavurga-gecesi-h31568.html> 2015. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁶⁰ Işık, Nihat, <https://vanlinihathoca.com/vanli-asiklar-fena-kapisiyor.html> 2021. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁶¹ <http://www.gulceedebiyat.net/konu-mehmet-akcay-asik-cagları-gul-tutmadı-gonul-bagim-12936.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁶² <https://www.haberler.com/vanli-yazarlar-ogrencilerle-bulusmaya-devam-ediyor-4421998-haberi/> Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁶³ Akdaş, Sedat, https://www.turkiyeturizm.com/news_detail.php?id=10271 2008. Erişim Tarihi: 14.03.2021

⁶⁴ Ergül, Salih, http://www.abyb.com.tr/index.php?islem=haber_detay&haber_id=306 2012. Erişim Tarihi: 14.03.2021

haberlere göre kendisi sürekli olarak memleketinde bu geleneği yaşatmaya ve yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Açtığı âşıklar kahvehanesinde âşıklar oturumu düzenleyerek hem halka ulaşmaya çalışmış hem de geleneğin toplum içinde yaygınlaşması için çabalamıştır. Kahvehanede düzenlediği atışmalara evre illerden de yoğun katılımlar gerçekleşmiştir. Bu atışmalar ile hünerlerini sergileme firsatına da sahip olmuşlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÂŞIK MEHMET AKÇAY'IN ŞİİRLERİNİN ŞEKİL ve MUHTEVA YAPISI

3.1. Şiirlerinin Şekil Özellikleri

3.1.1. Nazım Şekli ve Nazım Birimi

Türk halk şiirinde ve âşık edebiyatında en yaygın kullanılan nazım şekli koşma nazım şeklidir. Lirik konuların işlendiği koşmalar genellikle 6+5=11 ya da 4+4+3=11'li kalıplar ile birlikte kullanılmıştır. Koşmalarda genellikle aşk, sevgi, doğa konuları işlenmektedir. Âşıklar ve saz şairleri çoğunlukla bu türde eserlerini yazmışlardır. Koşmalar genellikle 4 dizeli hanelerden oluşurlar. Genellikle 3 ile 5 dörtlükten meydana gelen koşmaların son dörtlüğünde âşık kendi mahlasını kullanır.⁶⁵

Âşık, tüm şiirlerinde koşma nazım şeklini kullanmıştır. Şiirlerini genellikle hecenin 8'li ve 11'li ölçülerini kullanarak meydana getirmiştir. Mehmet Akçay, şiirlerinde nazım birimi olarak dörtlüklerden yararlanmıştır. Tüm şiirleri dörtlüklerden meydana gelen âşık son dörtlükte Çağlari mahlasını taşımıştır. Âşığın Abdurrahman Adıyan'a ait olan "Dem Meclisi"⁶⁶ adlı eserinde de atışmaları bulunmaktadır ancak bu çalışmada âşığın yayınlanmayan şiirleri incelemeye dâhil edilmiştir.

3.1.2. Ölçü ve Durak Yapısı

Halk şiiri çoğunlukla hece ölçüsüne bağlı bir yapıya sahiptir. Hece ölçüsü dizelerdeki hece sayısına göre isim almaktadır.

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde 8'li ve 11'li hece ölçülerini kullanmıştır. Âşık Mehmet Akçay'ın 133 şiiri 11'li hece ölçüsüne sahiptir. Âşık Mehmet Akçay'ın 39 şiiri (2, 3, 7, 9, 12, 19, 20, 26, 36, 41, 45, 49, 54, 57, 65, 69, 73, 74, 86, 87, 90, 94, 95, 96, 104, 109, 112, 113, 119, 126, 128, 131, 134, 138, 141, 143, 147, 148, 163 numaralı şiirler) 8'li hece ölçüsüne sahiptir. Âşık Mehmet Akçay'ın 2 şiiri (10 ve 161 numaralı şiirler) 7'li hece ölçüsü 1 tanesi ise (55 numaralı şiir) 14'lü hece ölçüsünden oluşmaktadır. 11'li hece ölçüsüne sahip olan şiirlerinde (1, 4, 5, 6, 8, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 75, 76,

⁶⁵ Yardımcı, Mehmet, *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri-Âşık Şiiri-Tekke Şiiri*, s. 239.

⁶⁶ Adıyan, Abdurrahman, *Dem Meclisi*, İbrişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2017, s. 30.

77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 89, 91, 92, 93, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 132, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 142, 144, 145, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175 numaralı şiirler) 6+5=11’li durak kullanmıştır. 8’li hece ölçüsüne sahip olan şiirlerinde ise genellikle (2, 3, 7, 9, 12, 19, 20, 26, 36, 41, 45, 49, 54, 57, 65, 69, 73, 74, 86, 87, 90, 94, 95, 96, 104, 109, 112, 113, 119, 126, 128, 131, 134, 138, 141, 143, 147, 148, 163 numaralı şiirler) 4+4=8’li durak kullanmıştır. Âşık Mehmet Akçay’ın şiirleri genellikle güçlü ölçülere sahip olmasına rağmen zayıf duraklardan oluşmuştur.

3.1.3. Uyaklar ve Uyak Sistemi

Şiirin en önemli unsurlarından olan uyak, dize sonlarındaki görevce farklı ses benzerlikleri olarak tanımlanmaktadır. Kafiye, şiir boyunca belirli aralıklarla tekrar ederek bir ahenk oluşturmaktadır. Kafiye, son seslenilen ünlüyle beraber iki ya da daha çok ses grubunun eşliği ile meydana gelmektedir.⁶⁷ Şiirde kafiye kelimenin kökünde, redif ise kelimeye gelen ekte aranır. Kafiye, rediften önce gelmektedir.

Âşık Mehmet Akçay’ın incelediğimiz 175 şiirinin tamamında ilk dörtlükler abab şeklinde çapraz uyak düzeniyle, sonraki dörtlüklerin tamamı aaab / cccb / dddb şeklinde düz uyak düzeniyle oluşturulmuştur. Âşık, şiirlerinde uyak yarım, tam, zengin, tunç ve cinaslı uyak olarak görülmektedir.

Tek ses benzerliğinden teşekkül eden yarım uyak düzenini Âşık Mehmet Akçay’da şiirlerinde sıklıkla kullanmıştır. Yarım uyak düzenine örnek olarak:

Çağlariyem başan güller serperim

Ne istersen senin için yaparım

Gözlerinden hasret ile öperim

Doğum günün kutlu olsun Berilim

(1 / 5)

Âşık, şiirlerinde iki ses benzerliğinden teşekkül eden tam uyak sistemine uygun şiirler de kaleme almıştır. Tam uyak düzenine örnek olarak:

⁶⁷ Kaplan, Mehmet, “Kafiye”, Tevfik Fikret, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 1995, s. 219.

Aşk ı yaşatacan her bir çağ ında

Ç ile çoğ alacak gönül dağ ında

Barlar vereceksin ilham bağ ında

Ç içek gibi açacaksın Çağ ları

(6 / 6)

Dörtlükte “çağ”, “dağ”, “bağ” kelimelerinde ses benzerliğı olarak “ağ” sesleri vardır. İki ses benzerliğı olduğı için “ağ” sesleri tam kafiyedir.

Âşığ ın şiirlerinde kullandığı bir diğ er uyak yapısı zengin uyaktır. Zengin uyak, üç ya da daha fazla ses benzerliğinden teşekkül eden uyak sistemidir. Zengin uyak düzenine örnek olarak:

Doruğ unda eksik olmaz kar *duman*

Kış ın düş man olur yazın *kahraman*

Böceğ in saz ç alar yellerin *keman*

Ağ latan türküler yakarsın dağ lar

(22 / 2)

“duman”, “kahraman”, “keman” sözcüklerinde “man” sesleri benzer olduğ undan dolayı zengin uyaktır.

Âşığ ın kullandığı bir diğ er uyak çeş idi tunç uyaktır. Tunç uyak, kafiyei oluşturan sözcüklerden birinin diğ er sözcük ya da sözcük grubu içerisinde aynen tekrar edilmesidir. Tunç uyak düzenine örnek olarak:

Herkesin dünyası hayali ayrı

Gitmek gerek burdan durulmaz gayrı

Kimsenin kimseye olmuyor hayrı

Boş yere geç ip de gitmesin zaman

(16 / 2)

“ayrı”, “gayrı”, “hayrı” sözcüklerinin içinde “ayrı” kelimesi aynen geçtiğı için “ayrı” kelimesi tunç uyaktır.

Mehmet Akçay birkaç şiirinde de cinaslı uyak yapısına uygun olarak şiirler kaleme almıştır. Cinaslı uyak, yazılışları aynı ama anlamları farklı olan sözcüklerden teşekkül eden bir uyak sistemidir. Cinaslı uyak düzenine örnek olarak:

Bilin ki bu bahtım kara

Yüreğimi etmiş *yara*

Şu boynumu bir tek *yara*

Büke büke öleceğim

(65 / 2)

“yara”, “yara” sözcükleri yazılışları aynı olmasına rağmen anlamları farklı olduğu için cinaslı uyaktır.

3.1.4. Redif

Telaffuzları ve manaları birbirlerinin benzeri olan takı, kelime ya da kelime grupları olan redifler uyaktan sonra gelir ve şiirde uyumu sağlar. Uyaktan sonra gelen birbirinin benzeri olan sözcük veya seslemlerdir.⁶⁸

Türk halk şiirinde redifler soru ekleri, zaman ekleri, şahıs ekleri ve yapım ekleri yoluyla teşekkül eder. Halk şiirinde redif mısra sonlarında bulunur. Bazen uyak mısranın ilk sözcüğünü oluşturur, mısranın geri kalan kelimeleri redifi oluşturur. Âşık Mehmet Akçay’ın şu şiirini redife örnek olarak verebiliriz:

Ardın sıra baktım *üzgün*

Gözyaşımı döktüm *üzgün*

Hasretini çektim *üzgün*

Sen gittikten sonra yârim

(2 / 2)

Dörtlükteki “üzgün” kelimesi benzer anlamda olduğu ve benzer seslerden teşekkül ettiği için rediftir.

Şiirlerde redifler ek halinde redifler, kelime halinde redifler ve cümle halinde redifler olmak üzere üç türden meydana gelir. Âşık Mehmet Akçay’ın şu şiirini kelime halinde redife örnek verebiliriz:

Dost der çıksan yola eker *bırakır*

Yeni dostu seni çeker *bırakır*

Yediden yetmişe söker *bırakır*

⁶⁸ Onay, Ahmet Talat, *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, (Hazırlayan: Profesör Doktor Cemal Kurnaz), Akçağ Yayınları, Ankara, 1996, s. 21.

“ek”, “çek” ve “sök” sözcüklerinde “-er” sesi ortak olduğu için tam uyaktır. Uyaktan sonra gelen, aynı görevdeki benzer sesler redif olduğu için “-er bırakır” sözcüğü rediftir.

Âşık Mehmet Akçay’ın şu şiirini de cümle halinde redife örnek verebiliriz:

Zulüm artık arşa çıktı

Yer yerinden oynayacak

İnsanlar yaşamdan bıktı

Gör yerinden oynayacak

(19 / 1)

3.1.5. Ayak

Ayak, âşık şiirinde çoğunlukla ilk dörtlüğün ikinci mısrasında söylenen ve bütün dörtlüklerin son mısrasında yarım uyak, tam uyak, zengin uyak ayrıca cinaslı uyakla meydana getirilen ya da mısraların tümünde olduğu gibi tekrar eden güftelerle oluşturulan ve dörtlüklerin ölçütü durumunda olan uyağa denir.⁶⁹

Âşık edebiyatında ayak kelimesi uyak kelimesinin yerine kullanılan bir sözcüktür. Âşıklar deyişmeden önce birbirlerine ‘ayak açarlar’. Yarışma şeklinde olan deyişmelerde ise âşıklar mütealliklerden ayak isterler. Uyaklı sözcüklerin ekseriyetine ve ekalliyetine göre ayaklar ‘dar ayak’, ‘geniş ayak’ ve ‘kapanık ayak’ gibi türlere bölünür. Yakın vakitlerde ‘uy-’ fiilinden meydana getirilen ‘uyak’ ve ‘ayak’ arasında rastgele bir yapı benzeşmesi yoktur.⁷⁰

Âşık Mehmet Akçay, emsal olarak verdiğimiz şiirinde “’selam olsun” kelimelerini ayak olarak kullanmıştır.

Gönlümüze köprü yaptık

Geçenlere *selâm olsun*

Berrak akan pınar ettik

İçenlere *selâm olsun*

(49 / 1)

⁶⁹ Kaya, Doğan, *Sivas’ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 1994. S. 335.

⁷⁰ Sakaoğlu, Saim, “*Halk Edebiyatında Kafiye Meselesi*”, IV. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri, Eskişehir, 1989, s. 301.

İster barış kızar küse

Sevgi ile sunar büse

Oradan kendine hisse

Seçenlere *selâm olsun*

(49 / 2)

3.2. Edebî Sanatlar

Âşık Mehmet Akçay çoğu şiirinde sözü uzatmak yerine bazen tek bir edebî sanat yoluyla anlatmak istediğini kısa ve öz şekilde en iyi bir biçimde anlatma yoluna gitmiştir. Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde edebî sanatları ustalıkla kullanmıştır. Âşığın şiirleri doğal bir telaffuza sahip olduğu için sanat kaygısı taşımamaktadırlar. Âşık, şiirlerinde istifham, mecaz-ı mürsel, mübalağa, nida, tekrar, telmih, tenasüp, teşbih, teşhis ve tezat gibi edebî sanatları ustaca kullanmıştır.

Bu bölümde biz, Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde geçen edebî sanatları saptamaya çalışacağız. Âşığın şiirlerinde geçen edebî sanatları alfabetik olarak şu şekilde sıralayabiliriz:

3.2.1. İstifham

Soru anlamına gelen istifham sanatında amaç duygu ve heyecanların daha etkili ve yoğun bir biçimde ortaya konulmasıdır. Doğrudan heyecana bağlı sanatlardan olan istifhamda şaşırma, hayret, nefret ve hüzn gibi duygular sorular aracılığıyla anlatılır. Sorular yanıt almak gibi bir sanatsal kaygı taşımamaktadır. Hangi, kaç, kim, nasıl, ne, nerede, nereye gibi soru sözcükleri ve zarflar ile zamirler de istifham sanatını ifade etmede kullanılırlar.⁷¹

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde istifham sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Al Beyaz bayrakla yeşil sancakla

Sevilmez mi vatan Âşık Çağlari?

Bin canın olsa da bin kez ölmekle

Sevilmez mi vatan Âşık Çağlari?

(5 / 1)

⁷¹ Külekçi, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s. 109.

Âşık Mehmet Akçay şiirinde ‘Sevilmez mi vatan Âşık Çağları?’ Cümlesini soru sormak için değil vatan sevgisini vurgulamak için kullanmıştır. Âşık, vurgulamaya çalıştığı bu sevgiyi edebi sanatla pekiştirmeye çalışmıştır.

Kırmadığın dal mı kaldı?

Gitmediğin yol mu kaldı?

Görmediğin hal mi kaldı?

Sen ne bela hatsın gönül

(36 / 4)

Mehmet Akçay şiirinde Kırmadığın dal mı kaldı? Gitmediğin yol mu kaldı?, Görmediğin hal mi kaldı? Cümlelerini soru sormak için değil gönül aşkıyla girdiği olumsuz durumları vurgulamak için kullanmıştır.

Açık söyledim sözümü

Kara mı ettim yüzümü?

(86 / 3: 1, 2)

Âşık, şiirinde Kara mı ettim yüzümü? Cümlesini soru sormak için değil açık sözlülüğünü ve bunun sonuçlarını vurgulamak için kullanmıştır. Açık sözlü olmanın sonucunu edebi sanat kullanarak vurgulamaya çalışmıştır.

Bu nasıl bir aşktır bu nasıl sevda?

Zerreyi yüceyi kıskanır oldum

(88 / 3: 3, 4)

Âşık, şiirinde Bu nasıl bir aşktır bu nasıl sevda? Cümlesini soru sormak için değil yaşadığı aşkı ve sevgiyi vurgulamak için kullanmıştır.

Çağları hani ya yabancı eldi

Bunca yıl boşa mı bağrını deldi?

(105 / 5)

Mehmet Akçay, şiirinde Bunca yıl boşa mı bağrını deldi? Cümlesini soru sormak için değil aşkı ve sevgisi için gösterdiği çabanın karşılığını vurgulamak için kullanmıştır. Âşık, verdiği bunca karşılıksız çabanın sonucunu edebi sanat kullanarak ifade etmeye çalışmıştır.

Tembel ile bir mi olur çalışan?

Değişir huyunu yanlış alışan

(132 / 3: 1, 2)

Âşık, şiirinde Tembel ile bir mi olur çalışan? Cümlesini soru sormak için değil tembel ile çalışkan insan arasındaki farkı vurgulamak için kullanmıştır. Bu iki huy arasındaki farkın sonucu edebî sanat kullanılarak vurgulanmaya çalışılmıştır.

Şunu yaptım bunu aldım diyenler

Siz neye yararsız nedir gayeniz?

Ondan bundan çalıp beleş yiyenler

Siz neye yararsız nedir gayeniz?

(155 / 1)

Siz neye yararsız nedir gayeniz? Cümlelerinde anlamı pekiştirmek için soru sorma yoluna gidilmiştir.

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi Âşık Mehmet Akçay, istifham sanatını şiirlerinde sıklıkla ve usta bir şekilde kullanmıştır. Aşığın şiirlerinde yer alan sorular tamamen anlamı güçlendirmek için sorulmuş olan ve cevabı beklenmeyen sorulardır. Âşık, istifham sanatını anlamı güçlendirmek için kullanmıştır. Bu örnekler onun sanatının edebî açıdan ne kadar iyi olduğunu bizlere göstermektedir.

3.2.2. Mecaz-ı Mürsel

Şiirde bir kelimeyi benzetme amacı taşımadan gerçek manasının dışında yeni bir manada kullanma sanatına mecaz-ı mürsel denmektedir. Atasözleri ve deyimlerin sıklıkla kullanıldığı mecaz-ı mürsel sanatı daha çok günlük konuşmalarda kullanılmaktadır. Mecaz-ı mürsel sanatı, modern şiirde fazlasıyla yer almaktadır.⁷²

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde mecaz-ı mürsel sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Ocakta ocaklar soldu

Yüreklere acı doldu

(7 / 2: 1, 2)

⁷² Aktaş, Hasan, *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2002, s. 38.

Dizelerde ‘ocak’ sözcüğüyle ‘ ev’ kastedildiği için yer ilgisi vardır. Bir yeri vurgulayan ev sözcüğü yerine âşık, ocak sözcüğünü tercih etmiştir. Âşık, belli bir yeri tanımlayan ev sözcüğü yerine ocak sözcüğünü kullanarak anlamı pekiştirmeye çalışmıştır.

Âşık Çağları de der vallah billah

Baştakiler bize etmez eyvallah (31 / 5: 1, 2)

Dizelerde ‘baştakiler’ sözcüğüyle ülkeyi yönetenler kastedildiği için insan ilgisi vardır. Mehmet Akçay, şiirinde direkt olarak kişileri kastetmeyip onların yerine baştakiler sözcüğünü kullanmıştır.

Kötü ile sakın olma arkadaş

Açar yüreğine yara bilesin (52 / 1: 1, 2)

Dizelerde ‘kötü’ sözcüğüyle insan kastedildiği için insan ilgisi vardır. Âşık Mehmet Akçay, belirli bir insan grubunu belirtmeden kötü yola düşüren kişiler için kötü sözcüğünü kullanmıştır. Bu tip kişilerden de uzak durulması gerektiğini şiirinde ifade etmeye çalışmıştır.

Toprağa girelim rahat edelim

Yaka paçamızdan tutan tutana (61 / 3: , 4)

Dizelerde ‘toprağa girmek’ sözüyle mezar kastedildiği için yer ilgisi vardır. Âşık, doğrudan mezar sözcüğünü kullanmayarak onun yerine toprağa girmek sözcüğünü kullanarak bir yeri vurgulamaya çalışmıştır.

Sadece çıkarı yazan kalemi

Kırarım başından sonuna kadar (70 / 1: 1, 2)

Dizelerde ‘kalem’ sözcüğüyle yazarlar kastedildiği için eşya-insan ilgisi vardır. Mehmet Akçay, bir eşya olan kalem sözcüğünü belirli bir zümreyi vurgulamak için kullanmıştır. Kalem ile kastedilen çıkarını düşüren yazar gruplarıdır.

Erzurum güç verdi ilk kez fikrine

Sivas’ta katıldı haklı zikrine (71 / 2: 1, 2)

Dizelerde ‘Erzurum’ ve ‘Sivas’ sözcükleriyle ‘ Erzurum ve Sivas halkı’ kastedildiği için yer- insan ilgisi vardır. Âşık, Erzurum ve Sivas sözcükleriyle yöre halkını anlatmaya çalışmıştır.

Ah ettikçe sızlar vücutta solum

Ölünce diner mi bilemez oldum (78 / 3: 3, 4)

Dizelerde “solum” sözcüğüyle insanın kalbi telaffuz edilerek insanın kendisi kastedilmiştir. Parçada insan ilgisi vardır. Âşık, kalp yerine sol sözcüğünü kullanarak doğrudan insanı kastetmeye çalışmıştır.

Mavinin yanında yeşil şüheda

Adamış insana özü Edremit (85 / 1: 3, 4)

Dizelerde ‘mavi’ sözcüğüyle Van Gölü ve ‘yeşil’ sözcüğüyle ağaçlar kastedildiği için yer-madde ilgisi vardır. Âşık Mehmet Akçay, bu sözcükleri belirli bir yerleri vurgulamak adına şiirinde yer vermiştir.

Bankalar veriyor bol bol kiredi

Devlete kâr etmez kene türedi (153 / 4: 1, 2)

Dizelerde ‘kene’ sözcüğüyle insanlar kastedildiği için insan ilgisi vardır. Âşık, toplum içinde toplumun hakkını yiyen ve toplumun üst kademelerinde yer alan insanlar için kene terimini kullanmıştır.

3.2.3. Mübalağa

Bir kelimenin tesirini kuvvetlendirmek amacıyla herhangi bir şeyi olduğundan fazlasıyla büyük ya da aşırı küçük belirtmeye mübalağa denir. Edebiyatta mübalağa sanatı, hayal gücünün sonsuzluğunu ve sözün etkisini göstermek amacıyla sıklıkla başvurulmuş bir sanattır.

Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde mübalağa sanatına sıklıkla başvurmuştur. Mübalağa sanatını kederli durumunu ifade etmek amacıyla kullanmıştır. Âşığın şiirlerinde mübalağa sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Dağlar taşlar bak ağlıyor

Soma şehitleri için (7 / 1: 1, 2)

Mısralarında dağların, taşların ağladığı söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, dağların taşların ağlaması cümlesini kullanarak hem kişileştirme hem de mübalağa sanatlarına başvurmuştur.

Semâvât hırsla döndü

Gökteki yıldızlar söndü (7 / 4: 1, 2)

Mısralarında semavatın hırsla döndüğü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Mehmet Akçay, canlı bir varlığa ait olan bir özelliği cansız olan bir varlık için kullanarak mübalağa yapmıştır.

Olur bazen kuş uçarım

Soğur yağmur kar düşerim

Zevkimden kaynar taşarım

Aşk doldu şu yüreğime (12 / 4)

Dizelerde kuş olup uçmak, kar gibi düşmek ve kaynayıp taşmak cümleleri söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, insana ait olmayan özellikleri insan için kullanarak mübalağa yapmıştır.

Şu gönlüme evvel ile ezelsin

Dilimi söyleten yanık gazelsin

Dört mevsimin dördünden de güzelsin

Bahar senin yaz kış senin güz senin (15 / 4)

Dizelerde ‘dilimi söyleten yanık gazelsin’ ve ‘dört mevsimin dördünden de güzelsin’ cümleleri söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, sevdiği için kullandığı bu sözcüklerde mübalağa yaparak anlamı pekiştirme yoluna gitmiştir.

Bir yanın yar olur bir yanın kaya

Başın ulaşmıştır güneşe aya (22 / 3: 1, 2)

Mısralarında başın güneşe ulaştığı sözü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, yar yanında iken başının güneşe eriştiğini ifade ederek anlamı pekiştirmiş ve bu anlamdaki güçlülüğü sağlamak için edebi sanata başvurmuştur.

Mecnun oldum sordum Leyla nerede

Coşkun sele döndüm aktım derede (24 / 2: 1, 2)

Mısralarında aşığın coşkun sele dönerek derede aktığı söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, insana ait olmayan bir özelliği insan için kullanarak mübalağa yapmıştır.

Yüreklere ateş saldım dağlattım

Eşime dostuma kara bağlattım (33 / 2: 1, 2)

Mısralarında yüreklere ateş salmak sözü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, insana ait olmayan bir özelliğe şiirinde yer vererek anlamı pekiştirme adına edebi sanata başvurmuştur.

Bir bakışı benden aklımı aldı

Ömür boyu gama kedere saldı (34 / 2: 1, 2)

Mısralarında sevgilinin bir bakış yoluyla akli baştan aldığı söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, sevgilinin bakışından bahsederek edebi sanat yoluyla vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Dünyaya bedeldir güzel gülüşü

Güller bana ben de sana kurbanım (42 / 3: 3, 4)

Mısralarında sevgilinin güzel gülüşünün dünyaya bedel olduğu söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, sevgilinin gülüşünden bahsederek edebi sanat yoluyla vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Sesi yürek yakan yiğit aşığı

Doğudan yayılmış Anadolu'ya (48 / 1: 3, 4)

Mısralarında aşığın sesinin yürekleri yaktığı söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, yürek yakan ses cümlesini şiirin anlamını güçlendirmek ve vurguyu daha etkili ifade etmek için kullanmıştır.

Gözleyen yanar kül olur

Yâr yolunu yâr yolunu (54 / 2: 3, 4)

Mısralarında yar yolunu gözleyenlerin yanıp kül olduğu söylenerek mübalağa yapılmıştır. Mehmet Akçay, yar yolunu gözleyenlerin yanıp kül olduğunu mübalağalı bir şekilde tasvir ederek anlamı güçlendirme adına edebi sanata başvurmuştur.

Gözyaşlarım döndü sele

Döke döke öleceğim

(65 / 1: 3, 4)

Mısralarında aşkın gözyaşlarının sele döndüğü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, şiirdeki anlamı ve vurguyu daha etkili kılmak adına edebi sanat yoluyla mübalağalı bir anlatıma başvurmuştur.

Dünyaya eş değer olur gülünce

Selvi boylu, ela gözlü, bel ince

(82 / 3: 1, 2)

Mısralarında sevgilinin gülüşünün dünyaya eş değer olduğu söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, sevgilinin gülüşünü edebi sanat kullanarak ifade etmiş ve bu ifadeyi de mübalağa yoluyla sağlamıştır.

Soktu beni meraklara

Döndüm sarı yapraklara

(87 / 3: 1, 2)

Mısralarında âşık, meraktan sarı yapraklara döndüğünü kastederek mübalağa yapılmıştır. Âşık, olmayacak bir şeyi olmuş gibi göstererek edebi sanat yoluyla anlamı güçlü kılmaya çalışmıştır.

Yüreğime ateş verdin dağladın

Hakkın oku deye canan fırlıdak

(99 / 1: 1, 2)

Mısralarında yüreklere ateş verip dağlamak sözü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, olmayacak bir şeyi anlamı güçlendirme adına şiirinde kullanmış ve bu vurguyu da edebi sanat yoluyla sağlamıştır.

Elinde dönse gökyüzü

Gözü acın gözü doymaz

(104 / 1: 1, 2)

Mısralarında gökyüzünün insan elinde dönmesi sözüyle mübalağa yapılmıştır. Olmayacak olan bir hadise olmuş gibi lanse edilerek edebi sanat vasıtasıyla anlamı güçlendirme yoluna gidilmiştir.

Yüzüne baktın mı yüreğin donar

Benzer kışımıza gecele kafa

(114 / 4: 3, 4)

Mısralarında yüze bakınca yüreğin donması sözü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, mübalağa yolu ile olmayacak bir şeyi vurgulamaya çalışmıştır.

Ayrılık öldürdü beni kaç kere

Gözümün yaşları oldu bir dere

(117 / 3: 1, 2)

Mısralarında gözyaşlarının dereye döndüğü söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, ayrılık acısı ile yaşadığı durumu edebi sanat yoluyla anlatmıştır. Kullanılan bu mübalağa sanatı ile anlamı güçlü kılma yoluna gidilmiştir.

Kırık kalbim gıcırıyor

Doktor dokunma yarama

İçimi acılar yiyor

Boşa dışımı tarama

(119 / 1)

Dizelerde ‘kırık kalbim gıcırıyor’ ve ‘içimi acılar yiyor’ cümleleri söylenerek mübalağa yapılmıştır. Dizelerde âşık, şiirdeki anlamı güçlü kılmak için edebi sanata başvurarak mübalağa yapmıştır.

Boşalır gözümünden yağmur sıralı

Akan seller ile var gel sevdiğim

(122 / 2: 3, 4)

Mısralarında gözyaşlarının yağmur gibi boşaldığı söylenerek mübalağa yapılmıştır. Âşık, sevgili hasreti ile yaşadığı durumu edebi sanat yoluyla anlatmıştır. Kullanılan bu mübalağa sanatı ile anlamı güçlü kılma yoluna gidilmiştir.

Başı göğe değer ayağı yere

Geçit vermez olur yiğide ere

(135 / 2: 1, 2)

Mısralarında kişinin başının göğe, ayağının ise yere değdiği abartılarak ifade edilmiş ve mübalağa yapılmıştır. Şiirde olması muhtemel olmayan bir durum kastedilerek mübalağa yapılmıştır. Şiirdeki edebi sanatın amacı daha etkili bir anlatım yakalamaktır.

Karınları doyar gözleri doymaz

Artık bize şeytan azapta gerek (151 / 5: 3, 4)

Mısralarında kişilerin karnı doymasına rağmen gözlerinin doymadığı kastedilmiş ve bu cümle ile mübalağa yapılmıştır. Âşık, yaptığı tasviri güçlendirme adına böyle bir anlatım yoluna başvurmuştur.

Çağlariyem parlak güneşli gündüm

Mum gibi yanarak eridim söndüm (162 / 3: 1, 2)

Mısralarında âşık önce kendini parlak güneşe benzetmiş ama daha sonra mum gibi eridiğini söylemiştir. Bu cümleleri kullanan âşık mübalağa yapmıştır. Yapılan bu tasviri anlatımda aşığın amacı şiirdeki vurguyu daha etkili kılmaktır.

Yazın tatlılardan daha tatlısın

Kış gelince sanki rahvan atlısın (166 / 2: 1, 2)

Mısralarında âşık, sevgilinin yaz tatlılarından daha tatlı olduğunu ifade ederek mübalağa yapmıştır. Aşığın edebi sanat yoluyla şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi Âşık Mehmet Akçay sanatını icra ederken şiirlerinde mübalağa sanatının güçlü anlatımından fazlasıyla yararlanmışır.

3.2.4. Nida

Aşığın, şiirinde coşkulu şekilde hislerini telaffuz edip bu hisleri değişik ünlemlerle ifade etmesine nida denir.⁷³

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde nida sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Ey Allah'ım sohbetini

Alanlardan eyle bizi (69 / 1: 1, 2)

Mısralarında Allah'ın sohbetini alanlara seslenilerek nida yapılmıştır. Ey sözcüğü ile âşık insanlara seslenerek şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Hey Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz

Arkadaş hakkını yemek olur mu? (80 / 1: 1, 2)

⁷³ Aktaş, Hasan, *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*, s. 95.

Mısralarında Allah'tan korkmayan, kuldan utanmayan insanlara seslenilerek nida yapılmıştır. Aşığın bu dizelerde hitap ettiği insanlardır. İnsanlara hitap eden âşık bunu da edebi sanat yoluyla sağlamaya çalışmıştır.

Ey Allah'ım sana kurban olayım

Korona virüsü gördü korktular (142 / 1: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a seslenerek nida yapmıştır. Âşık, Allah'a seslenerek toplum içerisinde yaşanan bir durumu vurgulamış ve bu vurguyu yaparken de edebi sanata başvurmuştur.

Ey kurban olduğum sen kerem eyle

Kurtardın gençleri ölümden öyle (142 / 2: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a seslenerek nida yapmıştır. Âşık, Allah'a seslenerek toplum içerisinde yaşanan bir durumu vurgulamış ve bu vurguyu yaparken de edebi sanata başvurmuştur.

Ey Allah'ım dinen zeval gelmesin

Attılar atomu düşman kalmasın (142 / 3: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a seslenerek nida yapmıştır. Âşık, Allah'a seslenerek toplum içerisinde yaşanan bir durumu vurgulamış ve bu vurguyu yaparken de edebi sanata başvurmuştur.

Ey kurban olduğum sendin bir olan

Fakire vermedi ettiler talan (142 / 4: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a seslenerek nida yapmıştır. Âşık, Allah'a seslenerek toplum içerisinde yaşanan bir durumu vurgulamış ve bu vurguyu yaparken de edebi sanata başvurmuştur.

Ey Allah'ım bize çare veresin

Olanı biteni duyup göresin (142 / 5: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a seslenerek nida yapmıştır. Âşık, Allah'a seslenerek toplum içerisinde yaşanan bir durumu vurgulamış ve bu vurguyu yaparken de edebi sanata başvurmuştur.

Ey kurban olduğum Çağlar'a acı

Sen gönder bizlere derman ilacı

(142 / 6: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a seslenerek nida yapmıştır. Âşık, Allah'a seslenerek toplum içerisinde yaşanan bir durumu vurgulamış ve bu vurguyu yaparken de edebi sanata başvurmuştur.

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde nida sanatının güçlü anlatımından kısmen de olsa şiirlerinde faydalanmıştır. Âşık, nida sanatını çoğunlukla Allah'a seslenme amaçlı kullanmıştır.

3.2.5. Tekrir

Bir şiirdeki ifadeyi pekiştirmek için kimi sözcük ya da sözcük gruplarının yinelenmesine tekrar denir. Tekrir sanatı, coşkuya bağlı olarak ortaya çıkan bir edebî sanattır.⁷⁴

Âşığın 175 şiirinin tamamında tekrar sanatına rastlamaktayız. Bu tekrarlar genellikle sözcük, sözcük grubu ya da cümle tekrarına bağlı tekrarlardır. Mehmet Akçay'ın şiirlerinde tekrar sanatına verebileceğimiz örnek şu şekildedir:

Vanlı Van'ı sevenlere

Gül uzatır gül uzatır

Hakikatten övenlere

El uzatır el uzatır

(3 / 1)

Dörtlükte sözcük tekrarına örnek olarak 'el uzatır' sözcüğü emsal gösterilebilir. Bu tekrarlar âşığın anlatımında vurguyu güçlendirmiştir. Âşık, şiirdeki vurguyu daha etkili kılma adına edebi sanata başvurmuştur.

3.2.6. Telmih

Bir şiirde simgeleme aracılığıyla malum bir öyküye, bilinen bir fıkraya, ünlü bir espriye, tarihsel bir vakaya ve bilimsel bir mevzuya değinmeye telmih denir.⁷⁵ Telmih sanatında anımsatma amacı vardır. Anımsatılmak istenen konuya kısaca çağrışım yapılarak temas edilir.

⁷⁴ Aktaş, Hasan, *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*, s. 169.

⁷⁵ Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 267.

Mehmet Akçay'da telmih sanatına şiirlerinde yer vermiştir. Âşığın şiirlerinde peygamberlere, menkıbevi aşk kahramanlarına, ulusu içten etkileyen vakalara ve Atatürk'e yönelik telmihler vardır. Âşığın şiirlerinde telmih sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Mecnun'u tanıyıp halin bileli

Çöller bana ben çöllere karıştım (14 / 4: 3, 4)

Doktor boş ver bana çare arama

Mecnun etti çöle saldı bu yaram (18 / 1: 3, 4)

Çağları anladım sende sevdayı

Mecnun da aramış çölde Leyla'yı (25 / 5: 1, 2)

Örnek olarak verilen şiirlerde Âşık, Leyla ile Mecnun'un aşkına değinerek Mecnun'un Leyla'nın aşkından çöllere düştüğünü anımsatmıştır. Şiirde yapılan bu tasvirler hem anlamı güçlendirmek hem de yaşanan bir hadiseyi hatırlatmak adına kullanılmıştır.

Aslı'yı Kerem'i yakıp yandıran

Narlı küller ile var gel sevdiğim (122 / 5: 3, 4)

Âşık Mehmet Akçay, dizelerinde Kerem ile Aslı'nın aşk hikâyesine değinerek ikisinin de aşkından yanarak küle döndüğünü anımsatmıştır. Âşık, tasviri olarak ifade ettiği bu dizelerde anlamı güçlendirmek için edebi sanata başvurmuştur.

Miraç hediyesi namaz

Sevenleri ben severim (45 / 6: 3, 4)

Âşık, dizelerde Hz. Muhammed'in Miraç olayına değinmiş ve bu olay sonrası Müslümanlara farz olan namaz konusunu anımsatmıştır. Mehmet Akçay, önemli bir hadiseyi şiirine taşımış ve bunu da daha etkili ifade etmek adına edebi sanata başvurmuştur.

Ne dertler yerleşti kaldı bu canda

Çaresi yok sanki Hekim Lokman'da (152 / 4: 1, 2)

Âşık, dizelerde Lokman Hekim'in şıfacı özelliğine değinerek dertlerine derman olacak her şeyin Hekim Lokman'da olacağını vurgulamıştır. Lokman Hekim'in dertlere derman olan kurtarıcı tasviri şiirde kendine yer bularak anlamı güçlü kılmaya çalışmıştır.

Akan sular durulacak

Elbet mizan kurulacak

Yaptıkların sorulacak

Neden idrak etmiyorsun (57 / 5)

Âşık, dizelerde mahşer gününe ve insanların çekileceğı sorguya işarete bulunmuştur. Mizan ve sorgu sözcükleri ile mahşer gününe vurgu yapan âşık bu tasviri anlatımı da edebi sanat yoluyla sağlamıştır.

Alırım mecliste varsa yerimi

Olurum Mansuri yüzün derimi (70 / 3: 1, 2)

Âşık, dizelerde Hakk olduğunu iddia eden ve bu sebepten dolayı derisi yüzülerek öldürülen Hallac-ı Mansur'a telmih yapmıştır. Hallac-ı Mansur'un yanlış anlaşılan sözlerine yer veren âşık edebi sanat ile anlatımı güçlendirmiştir.

Ondokuz Mayıs 'ta çıktın Samsun'a

Allah'ın rahmeti sana Atatürk (71 / 1: 1, 2)

Erzurum güç verdi ilk kez fikrine

Sivas'ta katıldı haklı zikrine (71 / 2: 1, 2)

Mecliste kabullendi cumhuriyet

Millete verildi yasal hürriyet (71 / 4: 1, 2)

Âşık, verilen dizelerde öncelikle Atatürk'ün Samsun'a gidişine vurgu yapmıştır. Sonraki dizelerde de Erzurum ve Sivas'ta yaptığı kongrelere değinmiştir. Son dizelerde ise mecliste cumhuriyetin kabul edilmesine telmihte bulunarak bu olaylara şiirinde değinmiştir.

3.2.7. Tenasüp

Şiirde mana açısından birbirleri ile aralarında türlü alakalar bulunan iki ya da daha fazla sözcüğün zıtlık olmadan bir arada derlenmesi sanatına tenasüp denir.⁷⁶

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirleri içinde tenasüp sanatına verebileceğimiz örnek şu şekildedir:

Nolur sevdim diye kınama beni

Hüküm senin karar senin koz senin

Hoplatıp yüreğim sınaama beni

Bakış senin nazar senin göz senin

(15 / 1)

Hüküm, karar, koz ve bakış, nazar, göz sözcükleri arasında uygunluk olduğu için tenasüp sanatı yapılmıştır. Âşık, bu sözcüklerdeki uyumu edebi sanat kullanarak daha da etkili kılmaya çalışmıştır.

3.2.8. Teşbih

Güftenin tesirini arttırmak amacıyla birbiri arasında türlü açılardan alaka bulunan iki ya da daha fazla şeyden güçsüz olanı güçlü olana benzetme sanatına teşbih denir.⁷⁷

Teşbih sanatı, aşkın şiirlerinde en sık başvurduğu edebî sanatlardandır. Mehmet Akçay'ın şiirlerinde teşbih sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Tarlaları gelin gibi bezersen

Göllerinde suna olup yüzersen

(5 / 2: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında tarlaları geline benzetmiştir. Benzetilen gelin, benzeyen ise tarlalardır. Âşık, şiirde yaptığı bu benzetmeler ile edebi sanata başvurarak anlamdaki vurguyu daha etkili hale getirmeye çalışmıştır.

⁷⁶ Aktaş, Hasan, *Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar*, s. 159.

⁷⁷ Külekçi, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, s. 31.

Kale Atatürk Parkı sanki mahşerdi

İğne atsan sanmam yere düşerdi

(8 / 2: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında insanların sıklıkla ziyaret ettiği kalabalık yerlerden olan kale ve Atatürk Parkı'nı mahşere benzetmiştir. Benzetilen mahşer, benzeyen ise kale ve Atatürk Parkı'dır.

Altın kumlardandır kıyı sahili

Akşamdan sabaha değişir hali

(11 / 2: 1, 2)

Mısralarında kıyı sahili altın kumlara benzetilerek teşbih yapılmıştır. Dizelerde benzetilen kıyı sahili, benzeyen ise altın kumlardır. Âşık, edebi sanat yoluyla şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Pınar oldum her bir yerde çağlarım

Bekledim gelmedin seni sevgilim

(17 / 5: 3, 4)

Mısralarında kendisini pınara benzeterек teşbih sanatına başvurmuştur. Dizelerde benzetilen aşığın kendisi, benzeyen ise pınarlardır. Âşık, edebi sanat yoluyla şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Dağlar gibi karlı başın

Zehir olmuş ekmek aşın

(36 / 3: 1, 2)

Mehmet Akçay, bu mısralarında ilerleyen yaşını kastederek başı dağlara benzetmiştir. Benzetilen dağlar, benzeyen ise baştır. Âşık, edebi sanat yoluyla şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Şeyda bülbül gibi ağzında dili

Titretir bahçede goncayı gülü

(42 / 2: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında ağızdaki dili şeyda bülbüle benzetmiştir. Benzetilen şeyda bülbül, benzeyen ise ağızdaki dildir. Âşık, edebi sanat yoluyla şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Gönlümüze köprü yaptık

Geçenlere selâm olsun

Berrak akan pınar ettik

İçenlere selâm olsun

(49 / 1)

Dizelerde gönlün köprüye ve berrak akan pınara benzetilerek teşbih sanatına başvurulmuştur. Mehmet Akçay, edebi sanat yoluyla şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Çağlariyem fikri ilim saçanlar

Gökyüzüne kanat açıp uçanlar

(53 / 3: 1, 2)

Mısralarında insanlar kastedilmiş ve gökyüzüne kanat açıp uçtukları söylenerek benzetme yapılmıştır. Mehmet Akçay, edebi sanat yoluyla şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Çağlariyem oldum nehir

Yaşadığım büyükşehir

(86 / 6: 1, 2)

Mısralarında âşık kendisini nehre benzeterek teşbih yapmıştır. Âşık, bu benzetmeyi edebi sanat yoluyla sağlamış ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Eyvallahım yokken ağaya beğе

Elim verdim senin gibi sülüğе

(105 / 2: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında sevgiliyi sülüğе benzetmiştir. Benzetilen sülük, benzeyen ise sevgilidir. Mehmet Akçay, bu benzetmeyi edebi sanat yoluyla sağlamış ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Çağlari yanarak dönmüşüm küle

Ben diken olmuşum yâr benzer güle

(133 / 4: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında yâri güle, kendisini ise dikene benzetmiştir. Benzetilen gül ve diken, benzeyen ise aşğın kendisi ve sevgilidir. Âşık, bu benzetmeyi edebi sanat yoluyla sağlamış ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Bukalemun gibi yüzü

Boya boya gına geldi

(141 / 3: 3, 4)

Âşık, bu mısralarında baştakilerin yüzünü bukalemuna benzetmiştir. Benzetilen bukalemun, benzeyen ise baştakilerin yüzüdür. Âşık, benzetmeyi anlamı güçlendirme adına kullanmıştır.

Her geçen gün artar gönlüm telaşı

Kirpiğim oklaştı kaşım yay oldu

(156 / 2: 3, 4)

Mehmet Akçay, bu mısralarında kirpiği oka ve kaşı yayla benzetmiştir. Benzetilen ok ve yay, benzeyen ise kirpik ve kaştır. Mehmet Akçay, bu benzetmeyi edebi sanat yoluyla sağlamış ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Çağlariyem neler geldi serime

Vardı aç kurt gibi daldı sürüme

(157 / 5: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında insanı aç kurta benzetmiştir. Benzetilen aç kurt, benzeyen ise insandır. Âşık, şiirdeki bu anlatımı edebi sanat yoluyla sağlamış ve anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Sen kuş oldun bende kuru bir çalı

Konmadın sevdiğim ona yanarım

(167 / 4: 3, 4)

Âşık, bu mısralarında yâri kuşa, kendisini ise kuru bir çalıya benzetmiştir. Benzetilen kuş ve çalı, benzeyen ise aşığın kendisi ve sevgilidir. Âşık, bu benzetmeyi edebi sanat yoluyla sağlamış ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Girdim dünya denen çıkmaz sokağa

Ucunda bir çukur vardır bilirim

(168 / 1: 1, 2)

Âşık, bu mısralarında dünyayı çıkmaz sokağa benzetmiştir. Benzetilen çıkmaz sokak, benzeyen ise dünyadır. Âşık, bu benzetmeyi edebi sanat yoluyla sağlamış ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

3.2.9. Teşhis

Duyarlıktan yoksun, cansız ya da mücerret bir mevcudiyeti maddesel ve reel bir kimliğe bürümek ve ona insana has olan özellikleri kazandırmak sanatına teşhis denir.⁷⁸

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde teşhis sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Dağlar taşlar bak ağlıyor

Soma şehitleri için (7 / 1: 1, 2)

Mısralarında insana ait bir özellik olan ağlamak eylemi dağlara yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, böyle bir anlatımı yakalamak için edebi sanata başvurmuş ve anlatımı güçlü kılmaya çalışmıştır.

Belki sazım verir bana bir haber

Teller bana ben tellere karıştım (14 / 5: 3, 4)

Mısralarında insana ait bir özellik olan haber vermek eylemi saza yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, edebi sanat yoluyla insana ait bir özelliği cansız bir varlığa atfetmiş ve şiirdeki anlatımı daha etkili kılmaya çalışmıştır.

Böceğin saz çalar yellerin keman

Ağlatan türküler yakarsın dağlar (22 / 2: 3, 4)

Mısralarında insana ait bir özellik olan türkü yakmak eylemi dağlara ve saz çalmak eylemi ise böceklere yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, insan dışı bir varlığa insana ait bir özelliği yüklemiş ve bunda da edebi sanata başvurarak şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Dağcı çıkar doruğuna ulaşır

İnsana boynunu bükersin dağlar (22 / 4: 3, 4)

Mısralarında insana ait bir özellik olan boyun bükme eylemi dağlara yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, insan dışı bir varlığa insana ait bir özelliği yüklemiş ve bunda da edebi sanata başvurarak şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Çağları dinlersen korkarsın Hakk'tan

⁷⁸ Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s. 360.

Ben gibi yaşıını dökersin dağlar

(22 / 5: 3, 4)

Mısralarında insana ait bir özellik olan ağlamak eylemi dağlara yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, insan dışı bir varlığa insana ait bir özelliği yüklemiş ve bunda da edebi sanata başvurarak şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Akarsu coşar yorulur

Karşısına bent vurulur

(26 / 2: 1,2)

Mısralarında insana ait bir özellik olan yorulmak eylemi akarsulara yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, insan dışı bir varlığa insana ait bir özelliği yüklemiş ve bunda da edebi sanata başvurarak şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Allı turnam gökyüzünde gezerek

Bizim ele selâm söyle öyle geç

(34 / 1: 1,2)

Mısralarında insana ait bir özellik olan selam söylemek eylemi turnaya yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, insan dışı bir varlığa insana ait bir özelliği yüklemiş ve bunda da edebi sanata başvurarak şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Kurban ettim nefsi gönül bağına

Bülbüller ağladı gülüm ah etti

(59 / 1: 1, 2)

Mısralarında insana ait bir özellik olan ağlamak eylemi bülbüllere yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, şiirde edebi sanat yoluyla vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Gündüz bizden ister artık helallik

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

(101 / 3: 3, 4)

Mısralarında insana ait bir özellik olan helallik istemek eylemi gündüze yüklenmiş ve kişileştirme yapılmıştır. Âşık, insan dışı bir varlığa insana ait bir özelliği yüklemiş ve bunda da edebi sanata başvurarak şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Verilen örneklerdeki dizelerde Âşık Mehmet Akçay somut mefhumları kişiselleştirmiştir.

3.2.10. Tezat

Birbirleri arasındaki bir alakadan ötürü diğerine aykırı olan iki anlamı bir tabirde derleme sanatına tezat denir.⁷⁹ Ozanlar bir fikri daha kuvvetli belirtmek amacıyla onu karşıtı ile birlikte telaffuz etmişlerdir.

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde tezat sanatını bolca ve usta şekilde kullanarak anlatımını daha da güçlendirmeye çalışmıştır. Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde tezat sanatına verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Yazın yükeklere kurarsın yayla

Kışın da sohbeti tutarsın çayla (5 / 3: 1, 2)

Mısralarında “yaz” ve “kış” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır. Âşık, şiirde edebi sanata başvurarak hem anlatımı güçlendirmiş hem de akıcılığı sağlamaya çalışmıştır.

Küçükleri sevip büyük sayınca

Sevilmez mi vatan Âşık Çağları (5 / 4: 3, 4)

Mısralarında “küçük” ve “büyük” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır. Âşık, tezat sanatı ile şiirdeki vurguyu güçlendirmeye çalışmıştır.

Kederde neşede bir oluyorsak

Sevilmez mi vatan Âşık Çağları (5 / 6: 3, 4)

Mısralarında “keder” ve “neşe” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır. Âşık, şiirde edebi sanata başvurarak hem anlatımı güçlendirmiş hem de akıcılığı sağlamaya çalışmıştır.

Doğudan batıya özleştin Van

Bir Haziran günü sözleştin Van (8 / 3: 1, 2)

Mısralarında “doğu” ve “batı” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır. Şiirde başvurulan bu edebi sanat ile güçlü bir anlatım sağlanarak şiirin anlamı daha vurgulu hale getirilmiştir.

Hem akı bellidir hem de karası

⁷⁹ Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s. 184.

Akşam olur ala döner Van Gölü

(11 / 1: 3, 4)

Mısralarında “ak” ve “kara” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır. Âşık, şiirde edebi sanata başvurarak hem anlatımı güçlendirmiş hem de akıcılığı sağlamaya çalışmıştır.

Sabah olur yeller eser Süphan’a

Akşam olur yönün dönderir Van’a

(11 / 3: 1, 2)

Mısralarında “sabah” ve “akşam” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır. Âşık, şiirde edebi sanata başvurarak hem anlatımı güçlendirmiş hem de akıcılığı sağlamaya çalışmıştır.

İyi *kötüyü* bilen çoğaldı

Bende insanlıktan istifa ettim

(21 / 3: 3, 4)

Mısralarında “iyi” ve “kötü” sözcükleri karşıt anlamlı olduğu için tezat yapılmıştır.

Âşık Mehmet Akçay’ın şiirlerinde emsal olarak verdiğimiz bu örnekler haricinde çok sayıda şiirinde de teşbih sanatının başarılı örnekleri bulunmaktadır.

3.3. Şiirlerde Kullandığı Dinî Unsurlar

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde ilahi aşktan daha çok dünyevi aşka bağlıdır. Fakat içinde yaşadığı toplumun dini unsurlarını da şiirlerinde kullanarak halk şairliğinin gereğini yerine getirmeye çalışmıştır. Tasavvuf ve din, Mehmet Akçay’ın şiirlerinin asıl konusu olmasa da toplumun dini değerlerini şiirlerine aksettirmiştir. Çünkü şiirlerinin mihrakında İslam coğrafyası ve İslam medeniyeti olduğu için Âşık, şiirlerinde din içerikli söz varlıklarını yoğun bir şekilde kullanmıştır. Âşık, mutasavvıf şairler kadar olmasa da şiirlerinde çeşitli İslami unsurlara değinerek şiirlerini bu motiflerle süslemiştir. Âşık, bu İslami unsurları şiirlerine anlam derinliği ve zenginliği katmak için sıkça kullanmıştır. Mehmet Akçay’ın incelediğimiz şiirlerinde İslami unsurlar şu şekilde yer almaktadır:

3.3.1. Allah’ın Sıfatları

3.3.1.1. Yaradan

Yaratmak, bir nesneyi yoktan var etmektir. Bu manada yaratmak eylemi yalnızca Allah’a mahsustur. Allah, evreni ve evrendeki bütün varlıkları yaratandır. En

küçük varlıktan gökteki aya, güneşe, yıldızlara kadar her şeyin yaratıcısı Allah'tır. Allah'ın yaratma sıfatına "Tekvin" denir. Allah'ın bu sıfatına âşıkların yaklaşımı farklı şekillerdedir. Kimi âşıklar Allah'a şükür dualarda bulunurken kimileri de ne konuda olursa olsun Allah'a yalvarıp yardım istemişlerdir.

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde yaradan sıfatına sıklıkla değinmiştir. Şiirlerinden verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Tek sevicecek olan

Sensin yüce yaradan

Ebedi bâki kalan

Sensin yüce yaradan

Erikleri karartan

Yaprakları sarartan

Bizi bize aratan

Sensin yüce yaradan

Hakikati bildiren

Mutlu edip güldüren

Doğurtup da öldüren

Sensin yüce yaradan

Kâinatın sahibi

Müminlerin habibi

Dilimizin hitabi

Sensin yüce yaradan

Merhabası vedası

Cilve nazı edası

Çağları'nın sevdası

Sensin yüce yaradan (10)

Âşık, bu şiirinde Yaradan sahibi olan Allah'ın kudretine değinerek örnekler vermiştir.

Âşığın örnek olarak verilen şiirinde âşık, Allah'a şükür dileklerde bulunmakta, minnettarlığını dile getirmekte ve Allah'tan gelen bir iyiliğe karşı şükür etmektedir. Âşığın Yaradan sıfatını zikrettiği mısralarında beşerin her daim Allah'tan yardım talebinde bulunulması gerektiğini ve Allah sayesinde zorluklara göğüs gerebileceğini ifade etmektedir.

3.3.1.2. Gani

Gani, Arapça 'da zengin ve ihtiyaçsız anlamlarına gelir. Gani, tasavvufta ise zenginlik anlamından ziyade gönül zenginliği anlamındadır. Gani, Arapça kökenli Gına sözcüğünden türetilmiştir. Gına, hem zengin olmak hem de kimseye muhtaç olmamak anlamına gelir.

Mehmet Akçay'ın şiirinde Gani sıfatına değindiği örnek şu şekildedir:

Böyle emir etmiş o yüce Gani

Ardımda bıraktım güzel bir anı (33 / 3: 1, 2)

Mısrasında 'böyle emir etmiş o yüce Gani' cümlesi kullanılarak Allah'ın emirlerine vurgu yapılmıştır.

3.3.2. Peygamberler

3.3.2.1. Hz. Muhammed

Hz. Muhammed, Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen ve peygamberlik halkasının sonuncusu olan kişidir. Divan, tekke ve halk şiirinde birçok şairin ilham kaynağı olmuş; O'nun şemâili, sîreti, hilyesi, sözleri, davranışları ve hadisleri hakkında birçok söz

söylenerek, onu öven na'tlar yazılmıştır. Ayrıca her şairin mutlaka Hz. Peygamber'i öven bir şiir kaleme alma gayretinde olduğu da görülmektedir.⁸⁰

Mehmet Akçay'ın şiirlerinde Hz. Muhammed'e değindiği emsaller şu şekildedir:

Hâk Muhammed'i yarattı

Sevgi ile sevgi ile (9 / 4: 3, 4)

Mısrasında Allah'ın Hz. Muhammed'i sevgi ile yaratmasına vurgu yapılmıştır. Âşık bu yolla sevginin önemine değinmekte, insanların en yücesi olan peygamberimizin yaratılışındaki sevgi unsurunun tüm insanların da hamurunda var olduğuna değinmektedir.

Şefaatçim olsun Hazreti Nebi

Dostlar aramasın nedir sebebi (33 / 4: 1, 2)

Mısrasında âşık, Hz. Muhammed'i şefaatçisi kabul etmektedir.

Hakk'ın en son resulüdür

Hem peygamber hem kuludur

Yolu hakikat yoludur

Sevenleri ben severim (45 / 2)

Dizelerinde âşık, Hz Muhammed'in son peygamber olduğuna vurgu yaparak, peygamberin yolunun hakikat yolu olduğunu işaret etmektedir.

3.3.2.2. Diğer Kutsal Kişiler

3.3.2.2.1. Lokman

Kur'an-ı Kerim'de ve halk hikâyelerinde ismi geçen hikmet sahibi kişidir. Peygamber olup olmadığı kesin bir şekilde belli olmayan Lokman, hastaları tedavi etme özelliğiyle şiirlerde geçmektedir.⁸¹ Mehmet Akçay'ın şiirinde Lokman, şifa verme özelliği ile geçmektedir.

Âşığın şiirlerinde Lokman'a değindiği emsal şu şekildedir:

⁸⁰ Atik, Hikmet, *“Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*, Turkish Studies 11/17, 2016, s. 69-92.

⁸¹ Atik, Hikmet, *“Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*, s. 69-92.

Ne dertler yerleşti kaldı bu canda

Çaresi yok sanki Hekim Lokman'da (152 / 4: 1,2)

Mısrasında Lokman Hekim, her derde derman olan dost anlamında kullanılmıştır.

3.3.2.2.2. Hz Ömer

Hz. Ömer 585 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. Mekke'nin Hicaz kentinde dünyaya gelen Hz. Ömer, İslam'ın halifelerinden bir tanesidir. Hz. Ömer aynı zamanda Hz. Muhammed'in en iyi dostlarından bir tanesidir. Peygamber efendimizin kızı olan Ümmü Gülsüm ile evlenmiştir. Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'den sonra İslam'ın ikinci halifesi olmuştur.

Âşığın şiirlerinde Hz. Ömer'e değindiğı emsal şu şekildedir:

Gözlerim yaşardı zulüm görmekten

Ömer'in kurduğı adalet nerde (152 / 1: 1, 2)

Âşık, dizelerde Hz. Ömer'in halifeliğı döneminde kurduğı ve adıyla anımsanan adalet düzenine değinmiştir.

3.3.2.3.2. Hallac-ı Mansur

Hallac-ı Mansur, İran'ın Tur köyünde doğmuştur. Çocukluğundan itibaren dini konulara ilgi duyan Mansur, dönemin ünlü sufilerinden dersler almıştır.

Hallac-ı Mansur, hayatı boyunca sık sık inzivaya çekilirdi. Bazen de kalabalık meydanlarda bağırarak konuşur ve din yolunda kurban edilmek istediğini beyan ederdi. Görüşleri ve sözleri ile büyük tepki çeken Hallac-ı Mansur'u halkın bir kısmı desteklerken bir kısmı ise onu meczup olarak nitelendirmiştir. O dönemde yaşayan sufilerin de tepkisini çeken Hallac-ı Mansur, 912 yılında tutuklanmış ve 8 yıl boyunca hapiste yatmıştır.

Hallac-ı Mansur'un 'En-el Hak' sözünü yanlış anlaşıldığı için Allah'a şirk koşmakla suçlanmış ve 922 yılında idam edilmiştir.

Âşığın şiirlerinde Hallac-ı Mansur'a değindiğı emsal şu şekildedir:

Alırım mecliste varsa yerimi

Olurum Mansuri yüzün derimi (70 / 3: 1, 2)

Âşık, dizelerde Hakk olduğunu iddia eden ve bu sebepten dolayı derisi yüzülerek öldürülen Hallac-ı Mansur’a telmih yapmıştır.

3.3.3. Ahiret ile İlgili Kavramlar

Ahiret, ölüm sonrası gidileceğine inanılan sonsuz âlemdir. Ahiret, öbür dünya” ve “öteki dünya” olarak tarif edilmektedir. Âhiret sözcüğünü kapsayan kelimeler öbür dünya, cennet, cehennem, sırât ve mîzândır.⁸²

3.3.3.1. Ölüm

Ölüm, canlı bir varlığın hayatının sona ermesidir. Ruhun bedenden ayrılması olayıdır. Ölüm, hayatın amansız gerçeklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ölümün en bilinen yönü geride kalan bütün canlılara büyük bir acı ve üzüntü vermesidir. Ölüm düşüncesinin yarattığı ürperti, insanlığın ilk zamanından beri varlığını korur. Ölüm fikri, 19. yüzyılın başlarında pek çok toplumun yazınsal yapıtlarında aksetmiştir. Sevilen birinin ölümünü kabullenmek kolay değildir. Bu yüzden öleni anmak, yaptıklarını ve iyiliklerini hatırlamak, her toplumda değişik şekillerde yansımıştır⁸³.

Âşık edebiyatı şiirlerinde âşıklar, ölümü mukadder bir son olarak görmektedirler. Âşık, sevgiliye kavuşma pahasına da olsa ölümü göze almaktadır. Sevgili ise acımasızlığı ile aşığı öldürmektedir. Ölüme değer görülen rakip ise her zaman âşık ile sevgili arasındaki engeldir.

Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde kaçınılmaz bir son olan ölüme de yer vermiştir. Sevdiklerini kaybetmenin verdiği üzüntü ile âşık, şiirlerinde ölüm temasını işlemiştir. Âşığın ölüm temalı şiirlerine vereceğimiz örnekler şu şekildedir:

Âşık Çağlar Hakk’ın kulu

Bir gün biter ömür yolu (3 / 5: 1, 2)

Mısrasında ‘bir gün biter ömür yolu’ cümlesi ile kastedilmek istenen hayatın bir gün sona ereceği ve herkesin öleceği gerçeğidir.

Ölümü tadacak gerçek bir cansam

Hakikati asla çizmez ellerim (37 / 1: 3, 4)

⁸² Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvûf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997, s. 59.

⁸³ Aydemir, Mustafa, “Tanzimat Dönemi Türk Şiirinde Ölüm Algısı”, *Turkish Studies* 8/4, 2013, s. 233-253.

Mısrasında ‘ölümü tadacak bir cansam’ cümlesi ile kastedilmek istenen her canlının sonunda ölümü tadacak olmasıdır.

Çağları der yüzüm soldu

Mezarlıklar bayrak doldu

Ülkemizde şehit oldu

Na’sı aldık gidiyoruz

(74 / 5)

Dizelerinde Mehmet Akçay, ölüm konusunu şehitlerden ve mezarlıklardan bahsederek ele almaktadır. Mezarlıklara konulan bayraklar ile şehitleri belirterek ölüm konusunu vurgulamaya çalışmaktadır.

Yaradan vermişse ölümü cana

İster elli yaşa ister yüz yaşa

(93 / 1: 1, 2)

Mısrasında ‘Yaradan vermişse ölümü cana’ cümlesi ile kastedilmek istenen insanlar ne kadar yaşarsa yaşasın eninde sonunda kaderinde yazılmış olan ölüm gerçeği ile yüzleşecektir.

Mübarek bir cuma günü

Eyleyecekken düğünü

Azrail’in pençesini

Taktı gitti bizim Mehmet

(95 / 2)

Dizelerinde âşık, ölümü çok sevdiği arkadaşı Mehmet’in hayata gözlerini yumması ile vurgulamıştır. Şiirde geçen Azrail’in pençesi sözü ile kastedilmek istenen ölümdür.

Kısmeti kefeni bedene sardı

Gitti gelmez artık Erdal Aytok’um

Bize yakın olan toprağa vardı

Gitti gelmez artık Erdal Aytok’um

(108 / 1)

Dizelerinde âşık, ‘kısmeti kefeni bedene sardı’ ve ‘bize yakın olan toprağa vardı’ cümleleri ile ölüm konusunu telaffuz etmiştir. Erdal Aytok’un kefeni bedene sarıp yakın toprağa varması ile onun ölümü anlatılmaya çalışılmıştır.

Gevaş’tan dizildik yöneldik Van’a

Ahlar çeke çeke can yana yana

Allah sabır versin anan babana

Nurlar içersinde uyu yat Harun (121 / 4)

Dizelerinde Mehmet Akçay, bir trafik kazası sonrası hayatını kaybeden dostu Harun’un ölümüne üzülmemektedir. Harun’un ölümünü bu sözler ile ifade eden âşık, taziye esnasında yaşanan anı tasvir etmeye çalışmıştır.

Âdem’den bugüne gelene kadar

Düşün insanoğlu ölüm var ölüm

Yükleme kendine bunca gam keder

Düşün insanoğlu ölüm var ölüm (170 / 1)

Dizelerinde ‘düşün insanoğlu ölüm var ölüm’ cümlesiyle ölümün bir gerçek olduğunu ve herkesin bu gerçeğe yüzleşeceği kastedilmiştir.

3.3.3.2. Mezar

Ölen birinin gömüldüğü yere mezar ya da kabir denir. Bazı toplumlarda ölümler yakılırken İslam, Hristiyanlık ve Musevilik gibi tek tanrılı dinlerde ölümler mezara gömülmektedir. İslamiyet’te ölümler toprağa kefenle ya da tabutla gömülebilmektedir. Museviler ise ölümleri kefenleyerek tabutla birlikte toprağa gömmektedir. Hristiyan inancında ise Ortodoks Kilisesi haricinde ölümler yakılmaktadır. Mezarların genellikle baş tarafında ölünün künyesini içeren bir tahta parçası ya da bir taş bulunur. Ölü, bazı toplumlarda mezara yatay konulurken bazılarında ise dik olarak gömülmektedir.

Âşığın şiirlerinde mezar kavramına değindiği örnekler şu şekildedir:

Bu dert ile bir gün ölürsem eğer

Mezarım taşına dokunma benim (29 / 3: 3, 4)

Mısrasında âşık, zor günlerinde yanında olmayan kişilere sitem ederek öldüğünde bu kişilerin mezarına gelmesini istememektedir.

İstemem olmasın saray ile han

Var mıdır mezarda yanına koyan (79 / 2: 1, 2)

Mısrasında âşık, insanların öldüğünde mezara hiçbir şey götürmediğine değinerek şiirinde vurgu yapmıştır.

Bir günde mezara sallatır seni

Düşün insanoğlu ölüm var ölüm (170 / 2: 3, 4)

Mısrasında âşık, ölüm gerçeğine değinerek insanoğlunun ebedi hanesi olan mezara vurgu yapmıştır.

3.3.3.3. Mizan

Ahirette insanların günahlarını ve sevaplarını tartan ilahi terazidir. Mizan, ahirette hesaptan sonra herkesin amellerinin tartıldığı ilâhî adalet terazisidir. Mizan, dünyadaki ölçü aletlerine benzememektedir. Terazide iyilikleri kötülüklerinden fazla olanlar cennete gidecek, yeğni olanlar ise cehenneme gideceklerdir. Mümin olanlardan cehenneme gidenler, işlediği suçun karşılığı olan cezayı çektikten sonra oradan çıkarılıp cennete gönderileceklerdir.

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde mizan kavramına değindiği emsal şu şekildedir:

Akan sular durulacak

Elbet mizan kurulacak

Yaptıkların sorulacak

Neden idrak etmiyorsun (57 / 5)

Dizelerinde âşık, "Elbet mizan kurulacak" cümlesini kullanarak hesap gününe vurgu yapmaktadır.

3.3.4. İbadet İle İlgili Kavramlar

İbadet, kulların Mevla'ya karşı O'nun razı olacağı işleri yapması, hoşnutluğunu kazanması ve O'na tapmasıdır. İbadet, Arapça'da "kul, köle, insan anlamlarına

gelen“abd” kökünden türemiştir.⁸⁴ Dini bir terim olarak insanın Allah’a itaat göstermesi, O’nun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya koyduğu belirli tutum ve davranışları ifade eder. İslamî literatürde bu tür davranış biçimleri için ibadet, kulluk duyarlılığı için de ubûdiyyet ve ubûdet terimlerine yer verilmiştir. Bu tanıma göre ubûdiyyet, kulun Allah’ın yaptıklarından hoşnut olması ve ibadet ise Allah’ın razı olacağı işleri yapmasıdır.⁸⁵ İbadetin yapılış amaçları; cennete girmeyi arzulama, cehennem korkusu, Allah’ın emirlerine uymak ve Allah’a yaratan olmasından dolayı ibadet etmek olarak sıralayabiliriz. Ama bu ibadet sevi ve istekle olmalıdır.⁸⁶

3.3.4.1. Dua

Dua, kulun Allah’tan yardım dilemesidir. Arapça’da dua, anlam olarak çağırma, yalvarma, manalarına gelen “daâ”dan türemiştir.⁸⁷ Terim olarak Allah’a yalvarma ve niyaz etme ile bazı dileklerde bulunma anlamlarına gelir.⁸⁸

Âşık Mehmet Akçay’ın şiirlerinde dua kavramı, Allah’a yalvarıp yakarma ve şükür dileklerde bulunmak amacıyla sıklıkla kullanılmıştır. Âşığın dua kavramına değindiği örnekler şu şekildedir:

Eylemesin muhtaç Mevla’m kullara

Yolunu çıkarsın ı ışık yollara

(1 / 4: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah’a yalvararak cümle âleme muhtaç etmemesi için dua etmiştir. Âşığın bu duası Allah’tan yardım isteğinde bulunan avamın duasıdır.

Rahmandan rahmet diledik

Soma şehitleri için

(7 / 3: 3, 4)

Mısralarında âşık, Soma’da şehit olan halk için Allah’a dua ederek rahmet dileklerinde bulunmuştur. Âşığın bu duası Allah’tan yardım isteğinde bulunan avamın duasıdır.

⁸⁴ Yeğîn, Abdullah, *İslamî-İlmî-Edebî-Felsefî Yeni Lûgat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 383.

⁸⁵ Komisyon, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1999, s. 223.

⁸⁶ Akseki, Ahmet Hamdi, *İslam Dini; İtikat, İbadet ve Ahlak*, DİB Yayınları, Ankara, 1972, s. 110.

⁸⁷ Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (14. Baskı)*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1997, s. 275.

⁸⁸ Okay, M. Orhan, *“Duanın Şiiri”*, Türk Dili Dergisi, Ankara, 1986, s. 504.

Yüzümü kibleye döndüm yalvardım

Cümle hastalara şifa diledim

Şiddeti zulümü bağrıma sardım

Mümin Muhammed'e kafa diledim (39 / 1)

Mısralarında âşık, Allah'a yalvararak dertlilere deva ve hastalara şifa dileklerinde bulunmuştur. Aşığın bu duası Allah'tan yardım isteğinde bulunan avamın duasıdır.

Dedim af eyle sen Rabb'i

Sana gelir sefil sebi (95 / 5: 1, 2)

Mısralarında âşık, çocuk yaşta ölenler için Allah'a dua ederek rahmet dileklerinde bulunmuştur. Aşığın bu duası Allah'tan yardım isteğinde bulunan avamın duasıdır.

Ey Allah'ım bize çare veresin

Olanı biteni duyup göresin (142 / 5: 1, 2)

Mısralarında âşık, Allah'a yalvararak dertlilere deva dileklerinde bulunmuştur. Aşığın bu duası Allah'tan yardım isteğinde bulunan avamın duasıdır.

Gönlümüzü iman sara

Kalmaya tek nokta kara

Bizleri düşürme zara

Sahibimiz sensin Allah (147 / 4)

Mısralarında Mehmet Akçay, Allah'a dua ederek imanı tam olarak yaşama dileklerinde bulunmuştur. Aşığın bu duası Allah'tan yardım isteğinde bulunan avamın duasıdır.

3.3.5. Meleklerle İlgili Kavramlar

3.3.5.1. Şeytan

Şeytan, Allah tarafından lanetlenmiş ve Cennet'ten kovulmuş kötülük meleğidir. Şeytan, hakkında söz söylenemeyen gizemli bir varlıktır. Şeytan konusunu bilimsel

düşünce olgusunda ele almaya çalışan topluluklarda farklı şeytan idraklerine rastlanılmaktadır. Semâvî dinlerden Hıristiyanlık, Zerdüşî düalizmden etkilenmesi sebebiyle Tevrat'tan İncil'e doğru şeytan konusunda bir idrak değişikliğine gitmiştir. Tevrat'ta şeytan bir kul derecesinde iken, İncil'de şeytan, iyilik ve kötülüğü temsil eden düalizmin kötülük tarafını temsil eden bir varlık haline dönüşmüştür.⁸⁹

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde, şeytan terimini kötülüğü temsil eden iblise atfederek kullanmıştır. Cümle âlemin bu varlıktan korunması ve Allah'ın yolunda gidilmesi konularına değinmiştir. Âşığın şiirlerinde şeytan kavramına değindiği örnekler şu şekildedir:

Şeytana laneti okudu dilim

Elif gibi düzü sevdikten sonra (111 / 4: 3, 4)

Mısralarında âşık, kötülüğü temsil eden şeytana lanet okumuştur. Allah'ın emirlerine uymayan şeytana bedduada bulunmuştur.

Yaradana güven şeytana deyil

Sanma nasıl geldim öyle giderim (132 / 5: 3, 4)

Mısralarında âşık, insanların güveneyeceği ve tek rehber edineceği şey olarak Allah'ı işaret etmektedir. Allah'a itaat etmeyen şeytana güvenilmeyeceğini vurgulamıştır.

Ne oldu başımız göğe mi deydi

Artık bize şeytan azapta gerek

Yüksek hayâ namus başı mı eydi

Artık bize şeytan azapta gerek (151 / 1)

Mısralarında âşık, insanların o denli değiştiğini ve hayâ, namus gibi kavramların değerinin kalmadığına vurguda bulunarak, insanlara çekeceği azapta şeytan gerektiğini vurgulamıştır.

⁸⁹ Gürkan, Salime Leyla, “*Şeytan Mad.*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2010, s. 101-103.

3.3.5.2. Azrail

Azrail, İslam dinine göre dört büyük melekten biridir. İbranice olduğu tahmin edilen ‘‘Azrail’’ kelimesine, Kuran-ı Kerim’de ve sahih hadislerde rastlanmamaktadır. Sadece Secde suresinin 11. ayetinde, insanların canını almakla görevli olan melek yerine ‘‘melekü’l-mevt’’ terimi geçer. Halk arasında Azrail’e, ‘‘ölüm meleği’’ başta olmak üzere; ecel, felek, can alıcı, alıcı kuş gibi isimler de verilmektedir.

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde, Azrail terimini can alıcı meleğe atfederek kullanmıştır. Âşıkın şiirlerinde Azrail kavramına değindiği örnekler şu şekildedir:

Çağlariyem az cahilim

Hakk’a ayandır bu halim

Bir gün gelir Azrail’im

Çeker canımı canımı

(87 / 5)

Mısralarında Mehmet Akçay, can alıcı melek olan Azrail’in vazifesi olan insanların canını alma görevine vurguda bulunmuştur. Âşık, bir gün öleceğine ve bu canı da Azrail’in alacağına vurgu yapar.

Mübarek bir cuma günü

Eyleyecekken düğünü

Azrail’in pençesini

Taktı gitti bizim Mehmet

(95 / 2)

Mısralarında âşık, arkadaşı Mehmet’in ölümünden bahsederek ölüm meleği olan Azrail’e de göndermede bulunur. Azrail’in vazifesi olan insanların canını alma görevi arkadaşı Mehmet’in ölümü ile anlatılmıştır.

Aklıselim insan haddini bilir

Dünyanın malı da dünyada kalır

Azrail gelir de canını alır

Sanma nasıl geldim öyle giderim

(132 / 4)

Mısralarında Mehmet Akçay, herkesin ölümü tadacağına vurguda bulunmuştur. Bu vurguyu yaparken bu görevin sahibi olan Azrail'e de vurguda bulunmuştur.

3.3.6. Tasavvuf Düşüncesi İle İlgili Kavramlar

Amacı insanları terbiye etmek olan tasavvuf, kalp temizliği anlamına gelir. Hicretin ilk asrından başlayarak bir takva anlayışı içinde görünmeye başlayan tasavvuf hareketi miladi 9. yüzyıldan sonra büyük ve canlı bir fikir modeli olmuştur. Tasavvuf, 11. yüzyıldan itibaren tarikatların kurulmasıyla İslam âleminin tamamına yayılmıştır.⁹⁰ Tasavvuf, İslamiyet'in oluşumu sonrası doğmuş, bilhassa tarikatlar ve tekkeler vasıtasıyla İslam dünyasında tesirini asırlar boyunca sürdürmüş bir fikir ve itikat modelidir. İslamiyet'in gizemli bir ölçüsü olan tasavvuf, İslam hukukunun buyruklarını ve memnularını yumuşatmaya, Allah'a sevgiyle ulaşmaya özgü bir modeldir. Tasavvuf, edebiyatta da kalıcı izler bırakmıştır. Türkler arasında tasavvuf ilk olarak Ahmed Yesevi ile görülmeğe başlanmıştır. Daha sonra tasavvuf akımı Moğol yayılmalarıyla Anadolu'ya gelen dervişlerin tesiriyle Anadolu'da güçlenmeye başlamıştır. Yunus Emre ile Anadolu'da zirveye ulaşan dini-tasavvufi halk edebiyatı her devirde ve her camiada önemli sanatçılar yetiştirmiştir.⁹¹

Bir itikat ve fikir modeli olarak görülen tasavvufun temeli, kâinatta tek bir varlık olan Allah'a ve diğer varlıkların O'nun yeryüzündeki aksetmesi kanısına dayanmaktadır. Bu varlıklar, Allah'ın bilinmesi için vardır. Buna vahdet-i vücud kanısı denir. Tekvin sorunu, dinin ve felsefenin alakalı olduğu ana mevzulardandır. Tasavvufta gaye Allah'a vasıl olmaktır. Allah'a vasıl olma sadece kalp aracılığıyla ve duygularla olur.⁹² Tasavvufta Allah, evren ve beşer tam anlamıyla bir bütün içinde sanılmakta ve bağlantılar bir bütün içinde araştırılıp izah edilmektedir.⁹³

Tasavvuf yayılırken sanatın kuvvetinden faydalanmıştır. Dervişler bu fikrin inancını şiire ve saza dökerek daha yumuşak ve daha kolay anlaşılır hale getirmişlerdir. Bunun sonucunda 13. yüzyılda dini-tasavvufi halk şiiri Anadolu'da ortaya çıkmaya başlamıştır. Dini-tasavvufi halk şiirinin gayesi başlangıçta bilgilendirmek ve terbiye

⁹⁰ Ocak, Ahmet Yaşar, *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1984, s. 1.

⁹¹ Artun, Erman, *Günümüz Adanalı Âşıkların Dini-Tasavvufi Şiirleri*, Adana Halk Kültürü Araştırmaları, Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adana, 2000, s. 420-436.

⁹² Gölpınarlı, Abdülkâki, *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 78.

⁹³ Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1994, s. 34.

etmek olduğu için dervişlerin dilinde halk şiiri öğretici bir biçimde kullanılmıştır. Dini-tasavvufi halk şiiri, 16. yüzyıldan sonra çok canlı ve çok boyutlu bir telaffuz biçimine bürünmüştür. Bu biçimin oluşmasında Yunus Emre ve Pir Sultan Abdal gibi söz üstatlarının kayda değer ölçüde yardımları olmuştur.⁹⁴

Edebiyat, tasavvuf akidesi için bir ifade vasıtası olmuştur. Tasavvuf edebiyatı, beşeri aşkı ilahi aşktan ayırt edebilmek için pek çok özel sanat, metafor ve anlatma kullanmıştır. Tasavvuf kültürü, divan şairlerinin ve âşıkların şiirlerine aksetmiştir. Ancak mutasavvıf âşıklar, divan şairlerini ve âşıklarını özlerinden görmemiş; öz sanatçılarına Hak âşığı ismini vererek onları din dışı mevzularda şiirler yazan şairlerden temyiz etmişlerdir.⁹⁵

Tekke şiirinin öncelikli emsallerinden olan Yesevi hikmetleri, didaktik mahiyeti nedeniyle lirizmden uzaktır. Ahmed Yesevi ve Yunus Emre'nin Türk dilini açık ve anlaşılır şekilde kullanmaları geniş kamu topluluklarına erişmelerini sağlamıştır. Türk şiirinin Anadolu'da teşekkül etmesinde tekke şiirinin rolü büyüktür. Tekke şiirleri, din ve tasavvufla ilgili kavramları topluma ulaştırmak gayesiyle tasavvuf tesiri altında kalan bir tarikata bağlı şairlerce yazılan şiirlerdir.⁹⁶ Tekke edebiyatının fikir menşei ve esas felsefesi, İslam dini ve tasavvuftur. Hatta dil, vezin ve nazım birimleri gibi dış hususlar yönünden çoğu zaman halk edebiyatına mukavemet etmiştir.⁹⁷

Âşık Mehmet Akçay, tasavvufa yönelik şiirlere de ağırlık vermiştir. Âşık bu şiirlerinde tasavvufi temalara ağırlık vermiştir. Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde tasavvuf konusuna değindiği emsaller şu şekildedir:

Sizlerden özümü buldum

Aşk doldu şu yüreğime

Hem Mecnun hem Yunus oldum

Aşk doldu şu yüreğime

(12 / 1)

⁹⁴ Başgöz, İlhan, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Anahat Yayınevi, İstanbul, 1968, s. 9-10.

⁹⁵ Banarlı, N. Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt I, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1978, s. 126.

⁹⁶ Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992, s. 343.

⁹⁷ Güzel, Abdurrahman, *Tekke Şiiri*, Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, TDK Yayınları, Ankara, 1989, s. 251-454.

Dizelerinde âşık, ilahi aşkı ifade etmeye çalışmaktadır. Yaşadığı ilahi aşkı bu aşkı yaşayan bazı âşık tipleri ile güçlendirmeye çalışmıştır.

Daha ölmeden ölenler

Âşık olur âşık olur

Kendi özünü bilenler

Âşık olur âşık olur (20 / 1)

Dizelerinde âşık, ilahi aşkı konu edinmektedir. Âşık, yaşadığı bu aşkın sonucundaki ulaştığı âşıklık vasfını ifade etmeye çalışmıştır.

Aşka düştüm bile bile

Gönlüm yarası sağalmaz

Gece gündüz çektim çile

Gönlüm yarası sağalmaz (148 / 1)

Dizelerinde Mehmet Akçay, düştüğü ilahi aşkın derdinden bahsetmektedir. Bu aşkın ateşiyle durmadan çile çeken âşık, gönül yarasının ilacını aramaktadır. Âşık, gönlüne derman olacak bu ilahi aşk peşindeki serüvenini dizelerinde ifade etmeye çalışmıştır.

3.3.7. Şiirlerde Dil ve İfade Özellikleri

3.3.7.1. Türkçesi

Ana dillerini çok iyi kullanan âşıklar, şiirlerini şeffaf, yalın ve fasih bir Türkçe ile yazarlar. Bu şekilde şiirler yazan âşıklar hem toplumun anlayacağı ürünler meydana getirirler hem de dilin işlevselliğini sürdürürler. Topluma ılık olmak için şiirler söyleyen âşıklarımız, toplum ağzında canlılığını koruyan deyimleri ve atasözlerini kullanarak halk kültürünün sonraki nesillere aktarılmasına da katkıda bulunurlar. Âşık Mehmet Akçay'ı dil yönünden değerlendirdiğimizde aşığın Türkçeyi en güzel biçimiyle kullandığını görürüz. Âşık, şiirlerinde mahallî kelimeleri, deyimleri ve atasözlerini ustalıkla kullanmıştır. Âşık, şiirde argo sözcük kullanmanın doğru olmadığı düşünerek şiirlerinde argo sözcüklere yer vermemiştir. Mehmet Akçay'ın dili, Yunus Emre ve Karacaoğlu'nın dili gibi herkesin anlayacağı yalın ve samimi bir sıcaklığa sahiptir.

3.3.7.2 Ağız Özellikleri

Aynı diyalekt içinde, daha küçük iskân mntıkalarına has olan ve daha küçük farklara dayanan konuşma şeklidir. Anadolu'nun çeşitli civarlarının konuşma şeklini Türkiye Türkçesinde ağız olarak ölçülenebiliriz. Ağızlar, dil bilgisi ve sözcük farklılığı göstermez, yazı dili aynıdır. Ancak bazı sesler, değişik biçimde söylenir. Rumeli ağızı, Karadeniz ağızı, Malatya Ağızı ve Elazığ ağızı örnek olarak verilebilir. Âşık Mehmet Akçay çoğu şiirinde ağız özelliklerine bağlı kalmıştır. Âşığın ağız özelliklerini taşıyan kelimeleri toplumun kullandığı ve manası herkes tarafından bilinen sözcüklerdir. Âşık, şiirlerinde ağız özelliklerine çoğunlukla yer vermesine rağmen İstanbul Türkçesi ile yazmıştır.

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde görülen ağız özellikleri şu şekildedir:

Çağlariyem <i>başan</i> güller serperim	(1 / 5: 1)
Kimse ile girmez <i>küse</i>	(3 / 2: 2)
Akşam olur yönün <i>dönderir</i> Van'a	(11 / 3: 2)
Sizlerden <i>özümü</i> buldum	(12 / 1: 1)
<i>Kendin</i> sevmez eli sever bazısı	(13 / 1: 2)
<i>Yüzen</i> bakmaz beli sever bazısı	(13 / 3: 4)
Hem atlı geçilir <i>hemi</i> de yaya	(22 / 3: 3)
Gerçeği anlayan aşığa <i>döndüz</i>	(23 / 4: 3)
İçinden <i>tez</i> sök at varsa kaygını	(27 / 2: 2)
Dedim belki <i>gelem</i> yarla göz göze	(32 / 2: 3)
<i>Emmimgile</i> selam söyle öyle geç	(34 / 3: 4)
Çabuk ulaş <i>yeren</i> durma dediler	(46 / 1: 4)
Pazar piknik deyip kilimi <i>serek</i>	(47 / 4: 2)
Vanlı beni ben de Van'ı <i>seviyem</i>	(50 / 1: 2)
<i>Bilevledim</i> yine silemez oldum	(78 / 1: 4)
Dünyayı sevmedim <i>nideyim</i> gülüm	(79 / 5: 2)

Dünya senin olur bir <i>yüzen</i> gülse	(89 / 3: 1)
<i>Heç</i> de dönüp bakmaz gözün ağına	(89 / 4: 2)
Hakk'ın oku <i>deye</i> canan fırıldak	(99 / 1: 2)
Bilirim hayrandır yeşile zere	(106 / 3: 1)
<i>Vardız</i> nazlı yara verdiz selamı	(110 / 1: 1)
<i>Bırakmadız seçem</i> aktan karayı	(110 / 2: 1)
Kendi ellerimle <i>burya</i> getirdim	(121 / 5: 3)
Yaşarken <i>cehnemin</i> yolunu tuttun	(137 / 5: 2)
<i>Cahallara</i> ağlamaktan	(143 / 1: 1)
Sen kuş oldun bende kuru bir <i>çali</i>	(167 / 4: 3)
Her yıl fidan biraz daha <i>boyatı</i>	(173 / 2: 2)

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere âşık, şiirlerinde ağız özelliklerine çoğunlukla yer vermiştir. Âşığın şiirlerinde yer verdiği bu ağız özelliği taşıyan kelimeler toplumun çoğu tarafından bilinmektedir. Sadece kelimelerin telaffuzları farklı bir biçimdedir.

3.3.7.3 Mahalli Kelimeler

Bir civara özgü olan ve o civarda yaşayan halkın kullandığı sözcüklere mahalli kelimeler denir. Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde mahalli kelimelere de yer vermiştir. Âşığın kullandığı mahalli kelimeler bugün Van halkı tarafından konuşulan kelimelerdir. Mehmet Akçay'ın şiirlerinde kullandığı mahalli kelimelere örnek verecek olursak;

Dilin olsa bile ötüşen <i>dudu</i>	(23 / 2: 3)
Getirip koyarlar <i>gora</i>	(41 / 2: 2)
Ardından gelecek asıl <i>tavlusu</i>	(47 / 3: 3)
Geleceksin bir gün <i>tava</i>	(57 / 2: 2)
<i>Belengaz</i> miskine eş değer olur	(58 / 1: 4)
Çağlariyem neden yordum <i>serimi</i>	(59 / 5: 1)
Gönlümde yok iken <i>gasefet</i> tasa	(68 / 4: 2)

Sana gelir sefil <i>sebi</i>	(95 / 5: 2)
Geçmiş başımıza <i>gecele</i> kafa	(114 / 1: 2)
Kıyamazdım bakım sendeki <i>puza</i>	(121 / 3: 1)
Yıkılası evi barkı <i>pakılın</i>	(129 / 5: 2)
<i>Helk</i> olmuş yüzleri kara dağların	(135 / 4: 4)
Nereye bakarsan sapsarı <i>torap</i>	(154 / 4: 1)

3.3.7.4 Üslup ve İfade Özellikleri

Üslup, Türkçe Sözlük'te anlatma, deyiş veya tarz olarak belirtilmiştir. Üslup, bu tasvirle birlikte çözümleme hizmetlerinde bir sanatkâra, bir devre veya bir devlete has ifade niteliği ya da stil ve sanatkârın fikri, ifadedeki niteliği veya bir zümrenin, bir devrin kendine has ifade niteliği veya biçimi manalarında kullanılmaktadır.⁹⁸ Üslup, İslam Ansiklopedisi'nde muharririn sözcükleri mevzuya uygun şekilde seçme ve kullanma tarzı ve cümleleri oluşturma biçimi, retorik çeşitlerinde gösterdiği orijinallik ve ferdi mahiyetleri mütalaa ettiğinden bahseder.⁹⁹ Üslup, dil ve edebiyatta hisleri, fikirleri ve hadiseleri muharririn kendi bakış açısıyla kullanma şeklidir.

Üslûbu dilden ayıramayız. Dil işaretlerden ve bu işaretlerin kullanışlarını belirleyen talimatlar bütününden oluşur. Rastgele bir dil unsurunun veya bir fikrin âşığı şiiirinde edindiği manayı ölçmek için şiiirin tamamı gereklidir. Şiiri oluşturan dil donanımının şiiir içinde kazandığı fonksiyonlar ve önem ile dinleyende bıraktığı tesir önemlidir. Şiir; dilin talimatlarının verdiği imkânlar ölçüsünde sistem özelliği kazanır. Şiirde dilin kazandığı kıymet kendi içerisinde bir ilişki ağı kurar.¹⁰⁰

Âşık Mehmet Akçay, Türkçeyi en güzel şekliyle kullanan halk âşıklarındandır. Âşık, şiiirlerinde mahallî kelimeleri, deyimleri ve atasözlerini ustalıkla kullanmıştır. Âşık, kendisi ile yaptığımız görüşmelerde şiiirde argo sözcük kullanmanın doğru olmadığı düşünerek şiiirlerinde argo sözcüklere yer vermediğini belirtmiştir. Mehmet Akçay'ın dili, Yunus Emre ve Karacaoğlan'ın dili gibi herkesin anlayacağı yalın ve samimi bir sıcaklığa sahiptir.

⁹⁸ Kolektif, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 2451.

⁹⁹ Durmuş, İsmail, *“Üslup”*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 42, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2012, s. 383.

¹⁰⁰ Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, s. 481.

Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde söz sanatlarına sıklıkla yer vermiştir. Âşığın incelediğimiz 175 şiiri içerisinde yer alan sanatlar: istifham, mecaz-ı mürsel, mübalağa, nida, tekrar, telmih, tenasüp, teşbih, teşhis ve tezattır. Âşık, bu edebî sanatlar aracılığıyla şiirlerinde hislerini ve fikirlerini canlı bir şekilde ifade etmiştir. Âşık, şiirlerinde sanatlı şiirler söylemeye çalışmamış, yalnız şiirlerinin doğal seyri içerisinde edebî sanatlara yer vermiştir. Âşığın şiirleri betimleyici, öyküleyici ve nasihat verici özelliklere sahiptir.

Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde üslup olarak diyalog şeklindeki konuşmalara da yer vermiştir. Buna örnek olarak şiirinden verebileceğimiz örnek şu şekildedir:

Açtım pencereyi baktım dışarı

Her şey çok sakın sanki süt liman

Hanım bastı çığlık ört pencereyi

İçeri girmesin herif toz duman

(16 / 1)

Verilen örnekte de görüldüğü gibi hanımın eşine ‘ört pencereyi’ ve ‘içeri girmesin herif toz duman’ cümleleri diyalog şeklinde oluşan konuşmalara örnek niteliğindedir.

3.4. Atasözleri ve Deyimler

Âşıklar, şiirlerinde anonim halk edebiyatı ürünü olan atasözleri ve deyimlere sık sık yer verirler. Şairlerin şiirlerinde sıklıkla atasözleri ve deyimlere yer vermelerindeki temel gayeleri telaffuzda selaseti sağlamak ve aktarmaya çalıştığı şeyi daha rahat terennüm etmektir.

Âşık Mehmet Akçay, atasözü ve deyimlere şiirlerinde sıkça yer vermiştir. Âşık, atasözleri ve deyimler vasıtası ile anlatmak istediğini daha güçlü bir şekilde telaffuz etmiştir. Bu kısımda aşığın şiirlerinde geçen atasözleri ve deyimler tespit edilecektir.

3.4.1. Atasözleri

Atasözleri kısa, mutlak ve aleni bir ifadeye sahip olan anonim halk edebiyatı ürünlerindendir. Kabil olabildiğince sade bir ifadeye sahip olan atasözleri, sade olmasına karşın bazı edebî sanatları yapısında barındırır. Atasözü yani darbimeseller; cettimizi, ayrıntılı tecrübelerine istinat eden yargılarını umumi kaide, hikmetli fikir ya da nasihat olarak esas alan halk tarafından özümsemiş özlü sözlerdir.¹⁰¹

¹⁰¹ Aksoy, Ö. Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I - II*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1988, s. 37.

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirleri incelendiğinde anlatımı pekiştirmek için atasözlerine yer verildiği görülür. Saptadığımız atasözlerinden bazılarını şöyle tanzim edebiliriz:

Ektiğini biçeceksin Çağları (6 / 3: 4)

(Ne ekersen onu biçersin)

Derler dizin döver kızın dövmeyen (103 / 4: 1)

(Kızını dövmeyen dizini döver.)

Atam demiş hayır vardır hayırda (115 / 4: 1)

(Her işte bir hayır vardır.)

Dünyanın malı da dünyada kalır (132 / 4: 2)

(Dünya malı dünyada kalır.)

Kalınca gözlerden gönülden ırak (154 / 3: 3)

(Gözden ırak olan, gönülden de ırak olur.)

3.4.2. Deyimler

Kısa ve veciz ifade vasıtası olan deyimler, atasözleri gibi umumi kaide mahiyeti taşımaz. Ömer Asım Aksoy, deyim, cazip bir ifade niteliği taşıyan ve ekseriyetle hakiki manalarından uzak bir manası bulunan klişe kelime grubu ya da cümleler¹⁰² şeklinde ve Şükrü Elçin ise, hakiki manalarından uzaklaşarak taze mefhumlar oluşturan klişe güfteler şeklinde tarif etmektedir.¹⁰³

Deyimlerdeki gaye bir konuyu hususi bir biçim içli bir ifadeyle vurgulamaktır. Âşık Mehmet Akçay'ın şiirlerinde saptadığımız deyimlerin bazılarını şöyle tanzim edebiliriz:

İğne atsan sanmam yere düşerdi (8 / 8: 2)

¹⁰² Aksoy, Ö. Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I - II*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1988, s. 52.

¹⁰³ Elçin, Şükrü, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I-II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 442.

Dost eliyle tuz bastılar yarama	(18 / 1: 1)
Aklımı başımdan aldı bu yaram	(18 / 1: 2)
İnsana boynunu bükersin dağlar	(22 / 4: 4)
Teller ikiyüzlü olmuş	(26 / 2: 2)
Gözünü doyurur bir avuç toprak	(28 / 4: 2)
Gönlümün gözüyle gördüm çabanı	(35 / 3: 2)
Çağlariyim bülbül oldum ötmeye	(35 / 4: 1)
Düşürür gözden ol şahı sultan	(44 / 1: 3)
Haksızın karşında dilim tutuldu	(59 / 3: 3)
Gözümü bağladı kılım ah etti	(59 / 4: 4)
Şu tatlı canımdan bıktığım zaman	(62 / 4: 4)
Düşmüşüm âlem diline	(65 / 4: 1)
Kendimi ateşe atmışım baba	(67 / 2: 4)
İş işten geçti ya pişmanlık niye	(72 / 4: 3)
Muradım gözümde kaldı	(73 / 4: 3)
Elin oğlu bakmaz gözün yaşına	(75 / 4: 2)
Kısmeti açılır rızkı bollaşır	(76 / 2: 3)
Dağladı yüreğim yaktı yar benim	(91 / 1: 2)
Dostlarım sırtını döndü yüzüme	(91 / 2: 3)
Genç yaşta belimi büktü yar benim	(91 / 2: 4)
Belaya sokmuşsan dertsiz başını	(93 / 4: 2)
Vade vakti doldu demek	(95 / 3: 3)
Sen bana çok güzel bi kazık attın	(99 / 2: 1)
Gözü acın gözü doymaz	(104 / 1: 2)
Kalksa başı göğe deyse	(104 / 2: 3)

Dar ettin başıma koca dünyayı	(105 / 3: 2)
Derdime dermanı olmadı nidem	(110 / 4: 4)
Bir daha ocak sünmesin	(112 / 2: 2)
Yas tutar kara bağlarsın	(113 / 1: 3)
Zevkinden dört köşe olur elbette	(127 / 1: 4)
Mecburen kadere eğmişim boyun	(133 / 1: 3)
Duya duya gına geldi	(141 / 1: 2)
Elimizi kolumuzu bağladın	(144 / 5: 3)
Kul kulun başına evini yıkmaz	(151 / 2: 2)
Herhalde kafayı taşlara çarptık	(165 / 3: 1)
Sokmadılar başım dert ile gama	(169 / 2: 1)
Sırrına ermeden çekip gitmesin	(171 / 3: 4)
Fani yiter bâki kalır fena mı?	(173 / 2: 4)
Sanma şu dünyaya kazık çakacam	(173 / 5: 3)

3.5. Şiirlerinde İşlediği Konular

Âşıklar yetiştiği kültür ortamında topluluğun aynası hükmündedirler. Toplulukta yaşanan bir sekteyi veya aksamayı şiirlerinde belirtirler. Âşıklar topluluğun his ve fikirlerinin tercümanlarıdır. Âşık Mehmet Akçay, şiirlerini türlü festivallerde ve izlencelerde okuyarak topluluğun hislerine tercüman olmuştur. Erzurum’da görev yaptığı yıllarda da ‘‘Duygularımdan Bir Demet’’ adlı kitabının baskısını da yapmıştır. Âşıklar şiirlerinde ferdi ve içtimai meseleleri dile getirmişlerdir. Bu konular arasında en çok göze çarpanlar aşk, kahramanlık, ölüm, özlem ve toplum gibi konulardır.

Mehmet Akçay şiirlerinde; aile, âşıklık, Atatürk, beşeri aşk, çekilen sert ve sıkıntı, doğa / tabiat, nasihat, öğretmen, toplumsal eleştiri, memleket sevgisi ve zaman konularını işlemiştir.

3.5.1. Aile

Bütün kültürlerde toplumsal yapının en küçük ve en önemli yapı taşı olan aile, yekdiğeri ile hısımlık ilişkisi ile bağlı olan bireylerin toplamı olarak belirtilmektedir.¹⁰⁴

Türkler, miladın başlarında kültürel bir tesis olarak, ulus denilen bir düzene sahiptirler.¹⁰⁵ Göktürk yazısı, bu fikrin açık bir kanıtıdır. Türk kültürü ve onun en küçük yapı taşı olan aile, bir erkek-kadın paydaşlığıdır. Bu, birinin diğeri buyruğu altında olması değil eş olarak gönül birliği ve güç birliği ile birbirlerine bağlı olmalarıdır.

Türk aile yapısında baba hanenin otağı, anne ise o otağın direğidir. Dede Korkut hikâyelerinde kadın, ‘evin tayağı’ olarak geçmektedir.¹⁰⁶ Türklerde kadın ile erkeğin farkı yoktur. Ama annelik niteliğinden dolayı kadının kutsallaştırıldığı ve Allah katında erkekten mevki olarak daha üstün olduğu söylenmektedir.

Türklerde evlenme şekli görücü yoluyla yapılır. Türklerde evlenme içtimai bir vazife olup, bekârlık ayıp sayılırdı.¹⁰⁷ Erkek ile kızın müşterek istekleri ve ailelerin istemeleri ile meydana gelen evliliklerde gaye üremektir. Aile içerisinde çocuksuzluk bir kusur sayılarak hoş karşılanmazdı. Bu kutsal yapının hami koruyucusu babadır.

Eski Türk cemiyetinde ilk sosyal birlik olan oğuş yani aile bütün toplumun çekirdeği durumundadır. Aile, aralarında hakiki veya mutabakat şeklinde bir akrabalık ilişkisi bulunan, ilişkileri sülale-boy çevresinde yoğunlaşan ve kan yakınlığı temeline dayanan bir içtimai kuruluş olarak görülmektedir. Bu durum, akrabalığın ya da hısımlığın ana kaynağıdır. İnsanoğlu var olduğundan beri aile mevcuttur ve her fert onun bir parçasıdır. Türkler dünyanın her bir tarafına yayılmalarına rağmen mevcudiyetlerini himaye etmeleri, aile yapısına verdikleri önemden ileri gelmektedir. Türk dilinde başka hiçbir millette olmadığı kadar çok akrabalık adına rastlanması bu durumun bir kanıtı niteliğindedir.¹⁰⁸

Türk tarihinin temeli ve canlı çekirdeği Türk aile düzeni idi. Devlet teşkilâtının küçük emsali bu bitmek bilmeyen enerji kaynağı idi. Türk devletlerinin özelliklerini

¹⁰⁴ Koca, Salim, “Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Türkler*, Cilt: III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 823-844

¹⁰⁵ Claude, Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu’da Türkler*, E Yayınları, İstanbul, 1979, s. 11.

¹⁰⁶ Ergin, Muharrem, *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 46.

¹⁰⁷ Erkul, Ali, “Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri”, *Türkler*, Cilt: III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 58.

¹⁰⁸ Gömeç, Saadettin, *“Eski Türk Ailesinin Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme”*, Ulusal Türk-İslam Geleneğinde Aile Sempozyumu, İstanbul, 2013, s. 1-2.

devletleri kuran bakanlarda değil, eski Türk ailesinin nizam ve anlayışında aramak gerekir.¹⁰⁹

Âşık Mehmet Akçay, yazdığı şiirlerde ailesine yer vermiştir. İncelediğimiz 175 şiiri arasında özellikle aile fertlerinden olan annesi, babası, kız kardeşi ve torununa dair şiirler bulunmaktadır. Bu şiirlerde ailesindeki bireylerle ilgili çektikleri sıkıntıları dile getirerek onlara yönelik iyi dileklerde bulunmuştur.

Âşığın aile temalı şiirlerine verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Gül kokulu dedesinin kuzusu

Doğum günün kutlu olsun Beril'im

Hasret dolu yüreğimin sızısı

Doğum günün kutlu olsun Beril'im (1 / 1)

Dizelerinde âşık, torunu için yazdığı şiirinde onun doğum gününü kutlayarak ona karşı beslediği sevgiyi kelimelerle dile getirmiştir.

Annemin babamın yadigârıdır

Benim canım kurban olsun bacıma

Yeğenime anne ele karıdır

Benim canım kurban olsun bacıma (60 / 1)

Dizelerinde âşık, ailesinin fertlerinden biri olan bacısına olan sevgisini dile getirmek amaçlı şiirini kaleme almıştır. Evlenen bacısının ardından yazdığı bu şiiri, ona karşı beslediği sevgiyi ifade etmektedir.

Uzak durdum yalancıdan hırsızdan

Caymadım sözünü tutmuşum baba

Dost edinmem edepsizden arsızdan

Yılışanı geri itmişim baba (67 / 1)

¹⁰⁹ Ögel, Bahaeddin, *Türk Kültürünün Gelişim Çağları II*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971, s. 18.

Dizelerinde âşık, ailenin direği olan babasına hitap etmektedir. Babasına verdiği sözleri ondan sonra da tuttuğunu belirtmek için kelimeleri kaleme dökmüştür.

Uzaktan görünce kabiristanı

Oturdum ağladım bugün anama

Aklıma gelince günlük fistanı

Yüreğim dağladım bugün anama (68 / 1)

Dizelerinde âşık, Dedem Korkut'un ifadesiyle 'evin tayağı' olan annesine hitap etmektedir. Annesinin ölümünden sonra hissettiği derin acıyı kelimelerle ifade etmeye çalışmıştır.

Yokluğun acısı içimde yara

Ben şimdi nasılım bilmesin annem

Sensiz her tarafım inan kapkara

Yalvarsam yakarsam gelmesin annem (130 / 1)

Dizelerinde âşık, annesinin ölümünden sonra hissettiği yoğun kederi ifade etmiştir. Aşığın hayatından önemli bir yere sahip olan annesinin ölümünden sonra kendisini yoğun bir yalnızlık içinde görmüştür.

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi Mehmet Akçay, aile fertlerinden olan annesine olan özlemini, babasına verdiği sözleri ve kız kardeşi ile torununa olan sevgisini dile getirmiştir.

3.5.2. Âşıklık

Âşık şiirinin temelinde âşıklık yatmaktadır. Âşıklar, âşıklık temalı şiirlerinde âşıklığa başlamalarını, gördükleri rüyaları, içtikleri badeleri ve ders aldıkları hocaları konu edinirler.

Âşık Mehmet Akçay, âşıklığı toplumun önemli bir parçası olarak görmektedir. Âşık, bu gelenek içinde toplumun yol göstericisidir. Bu yol göstericilerin kendilerini geliştirmeleri ve körelmemeleri için atışmaya başvurmaları gerektiğini ifade etmektedir. Âşık Mehmet Akçay, usta-çırak ilişkisine de önem vermektedir. Ona göre usta ne kadar

maharetli ise çırak da o kadar iyi olur. Âşığa göre usta duası almak çırağın ulaşacağı en üst noktadır.

Âşık, kendisi ile yaptığımız görüşmelerde âşıklık geleneğinin günümüzde zayıfladığını belirterek eski önemini yitirdiğini dile getirmektedir. Âşıklık geleneği, batı kültürü etkisi altında zayıflamış ve pop kadar bir önem görmemiştir. Bu geleneğin eski önemini kazanması için günün teknolojik koşullarına ayak uydurması gerektiği ifade edilmiştir. Âşıkların çevrimiçi ortamlarda halka ulaşması gerektiği belirtilmiştir.

Âşık, şiirlerini âşıklık geleneğine bağlı bir şekilde kaleme almıştır. Şiirlerinde topluma ışık tutan bir önder, sevdaya düşmüş bir âşık bazen de derdiyle yanan bir garip kişidir. Âşıklık geleneği içerisinde atışmaya önem veren Mehmet Akçay, bu konuda önemli bir maharete sahiptir. Usta-çırak ilişkisi yoluyla yetişen aşığın ustası hünerli birisi olduğu için âşıkta iyi bir kabiliyete sahip olmuştur. Bu kabiliyetin halka ulaşması içinde günün teknolojik koşullarına ayak uydurarak çevrimiçi ortamlarda etkinliğini sürdürmüştür. Âşık Mehmet Akçay'ın bu gelenek içerisindeki eksileri bade içmemesi ve rüya görmemesidir.

Âşığın âşıklık temalı şiirlerine verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Kolay değil hemen aşığım demek

Nice bade içeceksin Çağlari

Bu yolda nicesi vermiştir emek

Erdemini seçeceksin Çağlari (6 / 1)

Dizelerinde âşık, âşıklığa ulaşmanın kolay olmadığını ve belli safhaları olduğunu ifade etmeye çalışmıştır. Mehmet Akçay, bu şiirinde âşıklığın ölçüsü olarak bade içmeyi ve yigitiği vurgulamaya çalışmıştır.

Bilirsin sevdiğim kara gözüne

Aşığım elimden kalem düşmüyor

Gönülden diline gelen sözüne

Aşığım elimden kalem düşmüyor (164 / 1)

Dizelerinde âşık, sevgilinin hem dış güzelliğine hem iç güzelliğine vurguda bulunarak bu aşkın ona her daim şiirler yazdığını ifade etmiştir.

3.5.4. Atatürk

Cumhuriyet sonrası yetişmiş olan âşıklar şiirlerinde Atatürk'e karşı hissettikleri sevgiyi samimiyetle ifade etmişlerdir. Atatürk'e içten bir bağlılık hisseden Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde Atatürk'ü konu alan şiirler kaleme almıştır.

Âşığın Atatürk temalı şiirine verebileceğimiz örnek şu şekildedir:

Ondokuz Mayıs 'ta çıktın Samsun'a

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

Meydanı okudun orda düşmana

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

(71 / 1)

Dizelerinde Mehmet Akçay, Atatürk'ün Samsun'a çıkışını ve oradaki zaferini telmih sanatı ile ifade ederek Atatürk'e karşı hissettiği minnettarlığı vurgulamaya çalışmıştır.

3.5.3. Beşeri Aşk

Edebiyatta şiirlerde en çok işlenen konu aşk konusudur. Şiirlerde işlenen bu aşk çoğunlukla beşeri aşk konusudur. Âşıklar talihlidir, yaşamları sevgililerin ardından koşmakla geçer. Onların sevgilileri mükemmel ve kusursuz değildir. Âşık, güzellere ulaşarak onlara kavuşabilir. Âşık şiirinde aşk teması aşk, kadın-erkek bağı, ayrılık, gurbet, sıra konuları üzerine kurulmuştur.¹¹⁰

Âşık, şiirlerinde aşk konusuna yer vermiştir. Bu aşk, beşeri aşktır. Bu şiirlerde sevgiliye olan sevgisini, özlemini ve sevgilinin vefasızlığını ifade etmektedir. Âşığın aşk temalı şiirlerine verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Nolur sevdim diye kınama beni

Hüküm senin karar senin koz senin

Hoplatıp yüreğim sına ma beni

Bakış senin nazar senin göz senin

(15 / 1)

¹¹⁰ Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, s. 156.

Dizelerinde Mehmet Akçay, yaşadığı fırtınalı bir aşktan bahsetmiştir. Aşığın bu dizelerde bir sevgiliye âşık olduğunu ama güzelin ona yüz vermediğine şahit oluruz.

Ela gözlü selvi boylu güzele

Bakanlar gönülden vurulur kardeş

Tükenmiyor bakmak ile mesele

Peş peşe hayaller kurulur kardeş (23 / 1)

Dizelerinde âşık, sevdiği güzelin fiziksel özelliklerini ifade etmiştir. Âşık, sevgilinin hissettirdiği aşkın ateşiyle durmadan onun hayalini kurmaktadır.

Şahit olsun dağlar taşlar

Seni sevdiğime yâr yâr

Vekilimdir kurtlar kuşlar

Seni sevdiğime yâr yâr (163 / 1)

Dizelerinde âşık, sevdiği güzele olan aşkını şahitler yoluyla ifade etmeye çalışmaktadır. Aşığın, şahit olarak gösterdiği bu şahitler insan dışı varlıklardır.

Tarif eylediğin adrese vardım

Bekledim gelmedin seni sevgilim

Saatlerce aynı noktada durdum

Bekledim gelmedin seni sevgilim (17 / 1)

Dizelerinde âşık, sözleştiği sevgilisinin verdiği adrese gelmesine rağmen onunla buluşamamıştır. Yaşadığı bu üzüntülü hali bu sözlerle kaleme dökmüştür.

Sabah olur güneş doğar ufuktan

Yeller bana ben de sana kurbanım

Güzelliğin başlar gider topuktan

Yollar bana ben de sana kurbanım (42 / 1)

Dizelerinde âşık, sevgiliye duyduğu aşkı dile getirmektedir. Sevgilinin güzelliği onun aklını başından almıştır.

Gönlümden geçeni kâğıda döktüm

Senin için yazdım söz birer birer

Yaradan Mevla'ya boynunu büktüm

Eğer arif isen çöz birer birer

(72 / 1)

Dizelerinde âşık, sevgiliye karşı hissettiği duyguları belirtmeye çalışmıştır. Sevgiliye karşı beslediği duyguların neticesinde ortaya çıkan sözlerin sevgili tarafından anlaşılmasını dilemektedir.

Eğer bana azcık sevgin var ise

Ellerin sözüne bakma güzelim

Bu can bu dünyada sana yar ise

Kirpiğin kaşını yıkma güzelim

(77 / 1)

Dizelerinde âşık, aralarına giren kişilerin sözlerine bakmaması gerektiğini sevgilisine bildirmektedir. Yaşadığı sürece ona yar olacağını ve sevgilinin ona karşı gönül koymaması gerektiğini ifade etmektedir.

Bu nasıl sevdıydı anlayamadım

Dağladı yüreğim yaktı yar benim

Dediler seslendi ben duyamadım

Bulutlar başıma çöktü yar benim

(91 / 1)

Dizelerinde âşık, yaşadığı sevginin acılarını anlatmıştır. Sevgiliye karşı beslediği aşk duygusu onun yüreğini dağlamıştır.

Şahin gözlüm bakma öyle

Gözün kiraladı canım

Söyler isen doğru söyle

Sözün karaladı canım

(94 / 1)

Dizelerinde âşık, sevgiliye sitemde bulunmuştur. Sevgiliye sözünde doğru olmasını ve ona kin ile bakmaması gerektiğini belirtmeye çalışmıştır.

Âşık Mehmet Akçay'ın incelediğimiz 175 şiirinden 18 tanesi beşeri aşk temalıdır. Bu şiirlerinin numaraları şöyledir: 17, 32, 42, 51, 72, 77, 91, 94, 107, 110,113, 120, 122, 129, 131, 133, 156, 167.

3.5.5. Çekilen Dert ve Sıkıntı

Âşık Mehmet Akçay'ın gençlik yılları sıkıntılar içinde geçmiştir. Gençlik yıllarında yaşadığı maddi sıkıntılar ve Erzurum'da ki sürgün yılları Mehmet Akçay'ı derinden etkilemiştir. Âşığın çekilen dert ve sıkıntılarını konu edinen şiirlerine verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

İçimde biriken derdi kederi
Anlata anlata dil bıktı benden
Erken yaşta kayıp ettim pederi
Başımı okşayan el bıktı benden (4 / 1)

Dizelerinde âşık, çok dertli olduğunu dile getirmektedir. Hayatının bir evresindeki çektiği sıkıntıları dile getiren âşık, yaşadığı derin yalnızlığı vurgulamaktadır.

Dost eliyle tuz bastılar yarama
Aklımı başımdan aldı bu yaram
Doktor boş ver bana çare arama
Mecnun etti çöle saldı bu yaram (18 / 1)

Dizelerinde Mehmet Akçay, dost dediği kişiler tarafından yaşadığı hüznü ifade etmiştir. Yaşadığı bu hüznü, onu bir mecnuna çevirmiştir.

Nice hata ben ben diye işledim
Bendeki akılı attım kurtuldum
Gece gündüz dünya malı düşledim
Boşladım hayali yattım kurtuldum (24 / 1)

Dizelerinde âşık, hep kendisini düşünmenin ve dünya malı düşlemenin yaşattığı olumsuzluklardan bahsetmiştir. Hep kendini düşünen ve dünya malı peşinde olan kişiler yalnızlık ve yoksulluk içinde zorlu bir hayat sürdürmektedir.

Aynaya bakınca görünen bendim

Silmeye zorladım kendi kendimi

Gül oldum kimseye yaranamadım

Solmaya zorladım kendi kendimi (25 / 1)

Dizelerinde âşık, herkese karşı takındığı iyi niyetin olumsuz sonuçlarını vurgulamaktadır. Âşık, insanlara karşı ne kadar iyi niyetli olsa da kimseye yaranamamıştır.

Âşığın çekilen dert ve sıkıntıları konu edinen 41 şiiri vardır. Bu şiirlerinin numaraları şöyledir: 4, 14, 18, 24, 25, 29, 30, 33, 35, 36, 41, 43, 55, 56, 59, 63, 65, 66, 73, 78, 82, 83, 86, 87, 88, 96, 102, 105, 106, 116, 117, 119, 126, 139, 143, 145, 157, 158, 162, 172, 175.

3.5.6. Doğa / Tabiat

Âşıklar, doğa ile iç içe yaşadığı için şiirlerinde doğaya kesinlikle yer vermişlerdir. Dağlar, akarsular, nehirler, çiçekler, ağaçlar, böcekler, ay, yıldızlar ve güneş gibi adını sayamadığımız birçok doğa harikasının âşığın şiirinde ayrı bir yeri vardır. Âşıklar, tabiatı canlı bir şekilde resmeder ve sevgilinin güzelliğini ifade etmede bir vasıta olarak kullanır.

Âşık edebiyatında doğa, Divan edebiyatının kuramsal tabiatı değil, direkt olarak göl, deniz, akarsu, dağ gibi etrafta görülen hakiki betimlemelerdir. Arı, turna, ceylan, şahin, baykuş, deve, kuzu, bülbül gibi hayvanlar; gül, sümbül, çayır, çimen, bağ, murt, söğüt gibi çiçek ve ağaçlar ara sıra teşbih motifi olarak kullanılırlar. Doğa, kapsamlı olarak betimlenir.¹¹¹

Doğada toprağın önemi inkâr edilemez. Çünkü doğayı canlandıran ve renklendiren şey topraktır. Doğa toprakla yaşar ve mevcudiyetini sürdürür. Doğa, bir ana rahmine benzer, İnsanlar ana rahminde oluşup dünyaya geldiği gibi, bitkiler de

¹¹¹ Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, s. 160.

toprakta var olup meydana gelirler. Bu sebepten ötürü toprağa, toprak ana deriz. Toprak dinî bir anlama da sahiptir. Toprağı yaratan Allah'tır. Âdemoğluna verilen lütufların asıl kaynağı topraktır.¹¹²

Âşık Mehmet Akçay, şiirlerinde doğaya olan sevgisini Van'a yazdığı şiirleriyle dile getirir. Memleketi Van'ın doğa güzelliklerine şiirlerinde sıklıkla yer verir. Âşığın doğa temalı şiirlerine verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Tatvan ile şehir-i Van'ın arası

Bilen bilir yola döner Van Gölü

Hem akı bellidir hem de karası

Akşam olur ala döner Van Gölü (11 / 1)

Dizelerinde Mehmet Akçay, memleketi Van'ın sahip olduğu konumun önemini vurgulayarak, gündüz ve gece vakitlerindeki görünümelerini betimlemeye çalışmıştır.

Kış gelir kar alır aka dönersin

Yaz erir ummana akarsın dağlar

Gündüz alevlenir gece sönersin

Yüceden engine bakarsın dağlar (22 / 1)

Dizelerinde âşık, dağların mevsimsel hallerini tasvir ederek onların yüceliğini vurgulamaya çalışmıştır. Kimi Türk toplulukları, dağı ata-ana, ulu ata, ulu ana alp olarak görmüşlerdir.¹¹³

Şehir-i Van'a dıştan gelenin sözü

İnsanın hali incidir inci

Baktıkça sürdürür içinde közü

Deniz denen gölü incidir inci (38 / 1)

Dizelerinde âşık, Van'ın doğal güzelliklerinden ve insanların hallerinden bahsederek dışardan gelen kişilerin bu güzelliklerin etkisi altında kaldığını vurgulamıştır.

¹¹² Bakiler, Yavuz Bülent, *Âşık Veysel*, Size Dergisi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 117.

¹¹³ Bayat, Fuzuli, *Türk Mitolojisinde Dağ Kültü*, Folklor/Edebiyat, Cilt: 12, Sayı: 46, Ankara, 2006, s. 52.

Kardan örtüsünü örtmüş üstüne

Ak olmuş yüzleri kara dağların

Yeller uğraşıyor açmak kastine

Yok olmuş yüzleri kara dağların (135 / 1)

Dizelerinde âşık, dağların zorlu kış şartlarındaki görünümlerini tasvir ederek aldığı şekilleri resmetmeye çalışmıştır.

Her sabah mor dağdan yükselen güneş

Aydınlat yurdumu aydınlat bizi

Olma sakın kara bulutlara eş

Aydınlat yurdumu aydınlat bizi (166 / 1)

Dizelerinde Âşık Mehmet Akçay, doğanın lambası olan güneşe vurguda bulunarak onu tasvir etmiştir.

3.5.7. Nasihat

Âşıklar bir şeyi öğretmek ve bir fikri yaymak için nasihat niteliğinde şiirler okumuşlardır. Âşıklarda bilgilendirme ve öğreticilik yaygın bir vasıftır. Bu sebepten dolayı âşıkların şiirlerinde sıklıkla öğretici özelliğe sahip şiirlere rastlamaktayız.

Âşık şiirinde nasihat veren şiirlere “öğütleme” denilmektedir. Öğütlemeler, bir şeyi öğretmek ve bir fikri duyurmak için yazılan şiirlerdir. Âşık didaktik bir vasfa sahip olduğu için toplumsal şiirlerin birçoğunda az veya çok öğreticilik mahiyeti vardır.¹¹⁴

Âşıklık geleneğinde öğütleme şiirler fazlasıyla yaygın bir niteliğe sahiptir. Âşıklar her ne kadar köklü eğitim görmemişlerse de gezip gördüklerini ve gelenekten öğrendiklerini toplumun diliyle nasihat vererek, toplumu bilgilendirerek, bir tür gelenek taşıyıcısı ve uygulamacısı olmuşlardır. Âşıkların bu niteliklerinden dolayı toplumun onlara verdiği değer güçlenmiştir. Âşıklar, öğütlemeli şiirin birçok emsalini vererek vazifelerini en iyi şekilde yapmışlardır. Âşıklar, toplumun gereksinimleri yönünde hizmet etmişlerdir.¹¹⁵

¹¹⁴ Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, s. 171.

¹¹⁵ Artun, Erman, *Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)*, s. 176.

Mehmet Akçay, şiirlerinde nasihat niteliği taşıyan şiirlere yer vermiştir. Bu şiirlerde topluma nasihatlerde bulunan Mehmet Akçay, yaşadığı tecrübeler sonucu aldığı öğüt niteliğindeki dersleri de toplumla paylaşmıştır. Âşığın nasihat temalı şiirlerine verebileceğimiz örnekler şu şekildedir:

Âşık Çağlar Hakk'ın kulu

Bir gün biter ömür yolu

Görürse fakir yoksulu

Mal uzatır mal uzatır

(3 / 5)

Dizelerinde âşık, topluma seslenerek bir gün hayatın biteceğini ve bu hayat yolunda ihtiyaç sahibi kimselere yardım yapılmasının gereğini vurgulamıştır.

İrkına rengine fikrine bakma

İnsanı seversen Hakk'ı seversin

Teslim ol tevhitte dışarı çıkma

İnsanı seversen Hakk'ı seversin

(27 / 1)

Dizelerinde âşık, halka hitap ederek ırkçılıktan uzak durmaları gerektiğini vurgulamıştır. İnsana değer verip şefkat göstermenin Allah'a karşı gösterilmiş olan bir sevgiyle eş olduğunu dile getirmektedir.

Biz atadan böyle duyduk işittik

Tamiri yok kalbi kırma dediler

Nereye sürseler oraya gittik

Çabuk ulaş yeren durma dediler

(46 / 1)

Dizelerinde âşık, kalp kırmanın doğru bir davranış olmadığı belirtmeye çalışmaktadır. Kişilerin de önemli işlerinde zaman harcamadan bir an önce işe koyulmalarını ifade etmektedir.

Kötü ile sakın olma arkadaş

Açar yüreğine yara bilesin

Ne etsen neylersen edemesin baş

Sürdürür yüzüne kara bilesin

(52 / 1)

Dizelerinde âşık, kötü kişilerin iyi bir arkadaş olmayacağını belirtmiştir. Bu tip kişilerin insanlarda bir yara açtıklarını ve kişiyi hep rezil ettiklerini anlatmaya çalışmıştır.

Varsa üç beş kuruş at bir kenara

Günü gelir bine eş değer olur

Çalışkan işine verirse ara

Belengaz miskine eş değer olur

(58 / 1)

Dizelerinde âşık, tutumlu olmanın önemini vurgulamıştır. Tutumlu kişinin malının bir gün değer edeceğini yalnız işine ara vermesi durumunda tembel kişiler ile eşit durumda olacağını belirtmiştir.

Âşık Mehmet Akçay'ın incelediğimiz 175 şiirinden 23 tanesi nasihat konuludur. Bu şiirlerinin numaraları şöyledir: 3, 27, 46, 49, 52, 58, 70, 79, 89, 90, 93, 98, 109, 123, 127, 128, 132, 136, 137, 138, 160, 173, 174.

3.5.8. Öğretmen

Okullarda eğitim gören âşıklar hayatlarında iz bırakmış olan öğretmenlerine şiirlerinde yer verirler. Âşıklar şiirlerinde yer verdikleri bu öğretmenlerin iyi yönlerinden bahseder ve onlara karşı hissettikleri sevgiyi dile getirirler.

Âşık Mehmet Akçay'da şiirlerinde hayatına dokunmuş öğretmenine yer verir. Yıllar sonra karşılaştığı öğretmenine yazdığı bu şiirinde Âşık, ona hayır dualarda bulunur. Âşığın öğretmen temalı şiirine vereceğimiz örnek şu şekildedir:

İlkokuldan başlar lisede biter

Başımda ki ize sahip öğretmen

Ne verdi iseler demedim yeter

Kaşımda ki ize sahip öğretmen

(169 / 1)

Dizelerinde âşık, öğretmenlerin eğitimin ilk basamağından son basamağına kadar insanların hayatlarında bir yere sahip olduklarını ifade etmeye çalışmıştır.

3.5.10. Toplumsal Eleştiri

Âşıklar bazı şiirlerinde halkın tercümanındırlar. Onlar toplumun duygu ve düşüncelerini şiirlerinde yansıtırılar. Şiirlerinde kamudaki iyi şeylerin yanında hoşagitmeyen şeyleri de konu edinirler. Âşıklar, taşlama temalı eleştiri şiirlerinde toplulukla alakalı bir vakayı eleştirir, kişilerin kusurlarını alaycı bir dille ifade ederler.

Âşık Mehmet Akçay şiirlerinde toplumun bazı olumsuz yönlerini ve belli kişilerin kusurlarını eleştirmiştir. Âşık, toplumsal eleştiri temalı şiirlerinin hiç birinde argoya yer vermemiştir. Âşığın toplumsal eleştiri temalı şiirlerine vereceğimiz örnekler şu şekildedir:

Vanlı bir kaç kişi için sözlerim

Kendin sevmez eli sever bazısı

Uzak durur hallerini izlerim

Sakin durmaz yeli sever bazısı

(13 / 1)

Dizelerinde âşık, Vanlı birkaç kişiye sitem etmektedir. Bu kişilerin kendinden olan insanları değil dışarıdan gelen insanları sevdiğini belirterek böyle tiplerden uzak durulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Zulüm artık arşa çıktı

Yer yerinden oynayacak

İnsanlar yaşamdan bıktı

Gör yerinden oynayacak

(19 / 1)

Dizelerinde âşık, halkın bir sözcüsü olarak toplumda yaşanan zulümleri eleştirmiştir. İnsanların refah durumunda olması gerekirken hayatlarını sıkıntılar içinde yaşamdan bıkarak devam ettirdiklerini ifade etmiştir.

İnsanlık denizi kirlendi artık

Ben de insanlıktan istifa ettim

İlimi bilimi körlendi artık

Ben de insanlıktan istifa ettim

(21 / 1)

Dizelerinde âşık, insanlığın bozulduğunu ve ilimin eski değerinin olmadığını anlatmıştır. Bozulan insanlığın içinde insanlıktan istifa ederek bu utancı ifade etmeye çalışmıştır.

Mızrap vurur sazım inler

Teller ikiyüzlü olmuş

Ben söylerim âlem dinler

Diller ikiyüzlü olmuş (26 / 1)

Dizelerinde âşık, insanların ikiyüzlü olmalarına sitem etmiştir. Bu tip insanların söylenilen sözlere karşı ikiyüzlü hareket ettiği belirtilmiştir.

Kılıçlar kınından çıktı bugün

Güçlüler gücünü döktü bugün

Mazlumlara boynunu büktü bugün

Şimdi tüm insanlık öldü demektir (28 / 2)

Dizelerinde âşık, güçlülerin karşısında ezilen mazlum insanlara vurguda bulunmuştur. İnsanlığın yaşanan bu hadise karşısında öldüğünü belirtmiştir.

Bu ülkeyi geren Allah'tan bulsun

Gezip tozacağım düzüm kalmadı

Onlarda onlardan bin beter olsun

Topluma bakacak yüzüm kalmadı (31 / 1)

Dizelerinde âşık, toplumu geren ve rahatsızlık yaratan insanlara sitem etmiştir. Bu tip insanların toplumda huzuru bozduğunu ifade etmiştir.

Âşık Mehmet Akçay'ın incelediğimiz 175 şiirinden 27 tanesi toplumsal eleştiri temalıdır. Bu şiirlerinin numaraları şöyledir: 13, 19, 21, 26, 28, 31, 37, 40, 57, 61, 62, 64, 75, 80, 81, 97, 99, 103, 104, 114, 141, 151, 152, 153, 154, 155, 165.

3.5.11. Memleket Sevgisi

Âşık Mehmet Akçay'ın incelediğimiz şiirleri arasında memleketi Van ile alakalı 11 şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerinde âşık, Van'ı tüm güzellikleriyle ele alır. Âşık, bu

şiiirlerinde Van'ın g z elliklerinin yanında sürgün yıllarında Van'a duyduğu özlemi de ifade etmiştir. Aşığın Van temalı şiiirlerine vereceğimiz örnekler şu şekildedir:

Yakıldı yıkıldı Van yüzyıl önce

şimdi kahvaltıda dünya fatihi

Van'ı rekor tümden boğdu sevince

şimdi kahvaltıda dünya fatihi (8 / 1)

Dizelerinde  şık, Van'ın meşhur kahvaltısından bahsetmiştir.  n  dünyaya yayılan Van kahvaltısı, yörede yapılan bir etkinlik ile rekorlar kitabına girmiştir.¹¹⁶  şık, bu rekordan duyulan sevince şiiirinde yer vermiştir.

Tatvan ile şehr-i Van'ın arası

Bilen bilir yola döner Van Gölü

Hem akı bellidir hem de karası

Akşam olur ala döner Van Gölü (11 / 1)

Dizelerinde  şık, Van Gölü'nden bahsederek konumundan ve gece ile gündüz vakitleri arasındaki güzelliğinden bahsetmiştir.

şehr-i Van'a dıştan gelenin sözü

İnsanının hali incidir inci

Baktıkça sürdürür içinde közü

Deniz denen g l  incidir inci (38 / 1)

Dizelerinde  şık, dıştan gelen insanların Van halkına karşı hissettiği memnuniyeti ve bir doğa harikası olan g l n n güzelliğinden bahsetmiştir.

Yaşadığım ile kurbandır canım

Vanlı beni ben de Van'ı seviyem

Kessinler boynumu helâldır kanım

Vanlı beni ben de Van'ı seviyem (50 / 1)

¹¹⁶ 2001 yılından beri 18 bin 941 kişiyle Amerika'ya ait olan en kalabalık kahvaltı rekoru, Van'da 51 bin 793 kişinin katılımı ile kırılarak Guinness rekorlar kitabına girmiştir.

Dizelerinde âşık, memleketi olan Van şehrine ve insanlarına karşı hissettiği sevgiyi ifade etmiştir.

Şu kadim şehrin kıymet değerini

Bilenler biliyor nasıldır Van'ım

Beş vakit namazı camide serin

Kılanlar biliyor nasıldır Van'ım (92 / 1)

Dizelerinde âşık, Van şehrinin kadim bir şehir olduğunu vurgulayarak herkesin bu değerini farkında olduğunu belirtmiştir.

Dünyayı dolansan yoktur benzeri

Düzün ortasında bir Van Kalesi

Uzaktan yakından etsen nazarı

Gözün ortasında bir Van Kalesi (100 / 1)

Dizelerinde âşık, Van Kalesi'nin eşsiz güzelliğinden bahsederek dünyada hiçbir benzeri olmadığını vurgulamıştır.

Kaç mevsim geçirmişim ben

Kış Van'da yaz Van'da

Yıllar sonra değişti ten

Çoğu Van'da azı Van'da (134 / 1)

Dizelerinde âşık, ömrünün çoğunu Van'da geçirdiğini belirtmiştir.

Tek canımız yaşar Van'ın gölünde

İnci kefal deme Van balığına

Şanı ile tadı olsun dilinde

İnci kefal deme Van balığına (150 / 1)

Dizelerinde âşık, İnci Kefal ismiyle bilinen meşhur Van balığını vurgulayarak lezzetli tadından söz etmiştir.

Gezemem diyar diyar

Van'ı çok seviyorum

Her şeyi bana uyar

Van'ı çok seviyorum

(161 / 1)

Dizelerinde âşık, Van şehrine karşı beslediği sevgiyi dile getirmiştir.

Şu bizim il Van'a konuk gelenler

Kaleyi görmeden çekip gitmesin

Hele mevsim yazsa vakti olanlar

Gölüne girmeden çekip gitmesin

(171 / 1)

Dizelerinde âşık, dıştan gelen insanlara hitap ederek Van ziyaretleri esnasında kaleyi görmelerini ve göle girmelerini istemektedir.

3.5.12. Zaman

Âşıklar, şiirlerinde yaşadıkları devri, o devre ait topluluğun ahlaki ve sosyal durumunu, varyasyonlara karşı halkın reaksiyonlarını şiirlerinde işlemişlerdir. Yaşadıkları dönemdeki sekteleri, insanların değişimini ve kent yaşamının aksiliklerini belirten âşıklar zamandan şikâyetçidirler.

Âşık Mehmet Akçay şiirinde yaşamın boşa giden ömürden muztariptir ve bu yüzden zamandan şikâyetçidir. Âşığın zaman temalı şiirine vereceğimiz örnek şu şekildedir:

Yetmiş sene geçti gitti dün gibi

Yılları harcadık ömür de bitti

Nice mal kazandık yedik gün gibi

Pulları harcadık ömür de bitti

(118 / 1)

Dizelerinde âşık, boşa geçen yıllara yakınlıkla zamandan şikâyet etmiştir. Âşık, ömrünün boşa geçtiğini ifade etmiştir.

SONUÇ

19. yüzyıldan önce âşık yetiştirmeye başlayan Van âşıklık geleneğine bakıldığında Âşık Mehmet Akçay'ın tamamıyla âşıklık geleneğine uyduğu söylenebilir.

Âşık Mehmet Akçay'ın şiirleri şekil ve muhteva olarak ele alındığında bunların geleneğe uygun olarak üretildiği görülmektedir. Âşık, şiirlerini hece ölçüsüyle ve dörtlük esasına göre söylemiştir. Âşığın şiirlerindeki dörtlük sayısı üç ile beş dörtlük arasında değişmektedir. Mehmet Akçay şiirlerinde genellikle 8'li ve 11'li hece ölçülerini kullanmıştır. Âşığın 133 şiiri 11'li hece ölçüsüne sahiptir. Âşığın 39 şiiri 8'li hece ölçüsüne sahiptir. Âşığın 2 şiiri 7'li hece ölçüsü 1 tanesi ise 14'lü hece ölçüsünden oluşmaktadır.

Âşık, şiirlerinde ağırlıklı olarak yarım kafiye kullanmıştır. Öte yandan diğer kafiye türlerini de kullanan Mehmet Akçay bu yolla ahenk unsurlarından başarıyla yararlanmıştır. Âşık, 175 şiirinde âşıklık geleneğinde sıklıkla kullanılan ilk dörtlüğün ikinci ve dördüncü dizelerinde kullandığı dize şeklindeki redifleri her dörtlüğün sonunda olduğu gibi tekrarlamıştır.

Âşıklığın önemli unsurlarından olan rüya görme ya da bade yoluyla âşık olma evreleri Âşık Mehmet Akçay'da gerçekleşmemiştir. Âşık, usta-çırak ilişkisi çerçevesinde bu geleneği öğrenip sürdürmeye çalışan âşıklardandır. Âşığın şiirlerinde mahlas kullanmıştır. Şiirlerinde genellikle kullandığı mahlasları Çağları ve Çağlar'dır. İncelediğimiz 175 şiirin tümünde âşık, Çağları mahlasını kullanmıştır.

Âşıklık geleneği içerisindeki âşıklar sazı ustalıkla çalmaktadır. Âşık Mehmet Akçay'ın saz konusundaki ustalığı gençlik yıllarındaki dostu Ferit'e dayanmaktadır. Mehmet Akçay için saz bir ilham kaynağı sayılmaktadır. O şiirlerinde sazını sözü sayarak sanatını ustalıkla icra etmeye çalışmıştır. Mehmet Akçay, hem şiir okuyan hem de saz çalan bir âşık kimliğine sahip olduğu için "Okuma yazma bilen âşıklar" kategorisi içerisinde yer almaktadır.

Âşığın şiirleri geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Şiirlerinde neredeyse her konudan şiirlere rastlanmaktadır. Âşığın şiirlerinde yer alan konular: Aile, Allah, aşk, âşıklık, Atatürk, çekilen dert ve sıkıntı, doğa / tabiat, nasihat, öğretmen, ölüm, sevgili, taşlama, Van ve zamandır. Böyle geniş bir konu yelpazesine sahip olan şiirlerinde âşık,

iletmek istediği mesajı arı bir Türkçe ile aktarmaya çalışmıştır. Âşık, taşlama niteliğindeki şiirlerinde ise kırıcı olmayan bir dille kişileri ve toplumun aksayan yönlerini eleştirmiştir.

Âşıklar şiirlerinde yalın ve arı bir Türkçe kullanırlar. Âşığın incelediğimiz 175 şiirinde de toplumun anlayabileceği yalın bir dil kullanılmıştır. Âşık, şiirlerinde deyimlere ve ağız özelliklerini yansıtan kelimelere yer verir.

Mehmet Akçay, şiirlerinde söz sanatlarına da sıklıkla yer vermiştir. Âşığın incelediğimiz 175 şiiri içerisinde yer alan sanatlar: istifham, mecaz-ı mürsel, mübalağa, nida, tekrar, telmih, tenasüp, teşbih, teşhis ve tezattır. Âşık, bu edebî sanatlar aracılığıyla şiirlerinde hislerini ve fikirlerini canlı bir şekilde ifade etmiştir. Âşık, şiirlerinde sanatlı şiirler söylemeye çalışmamış, yalnız şiirlerinin doğal seyri içerisinde edebî sanatlara yer vermiştir.

Mehmet Akçay, duygu aktarımında oldukça başarılıdır. Çoğu şiirde birden fazla anlatım tutumu beraber kullanılsa da, anlatılmak istenen duygu, en ufak parçalarda dahi, çok yoğun bir mesajla okuyucuya/dinleyiciye aktarılır. Bu durum, âşığı icra sırasında izlediğimiz zaman da dikkatimizi çekmiştir.

Mehmet Akçay, irticalen şiir söyleme kabiliyetine de sahip bir âşıktır. Günümüzde zayıflayan âşıklık geleneği içerisinde kimseyi bulamadığı için bu kabiliyetini sergileyememektedir. Ama katılmış olduğu programlarda bu tür atışmaları ustalıkla başarmaktadır. Usta-çırak ilişkisi de gelenek içerisinde gittikçe zayıflamaya başlamıştır. Âşık Mehmet Akçay'da ders alan kişiler sadece torunlarıdır.

Kültür Bakanlığı'na kayıtlı âşıklardan olan Âşık Mehmet Akçay, açmış olduğu Âşıklar Çay Evi ile toplumun çoğu ferdine bu geleneği sevdirmiştir. Âşıklar Çay Evi'nde birçok organizasyonlar düzenleyen Mehmet Akçay çoğu kişiye de ustalık yapmaya çalışmıştır. Katıldığı programlar, şöenler ve festivaller aracılığıyla âşıklık geleneğini yaşatmaya çalışmıştır. Özellikle festivaller geniş bir kesime hitap ettiği için ayrı bir şevkle şiirlerini topluma okumuştur. Çünkü âşığın şiirleri geniş bir topluma hitap eden ve herkesin kendinden bir şeyler bulabileceği şiirlerdir.

Bu çalışmada Van ilinin âşıklık geleneğinde önemli bir yeri olan Âşık Mehmet Akçay'ın edebiyat dünyasına tanıtılması ve araştırmacıların bilgisine sunulmasına

alışılmıştır. Kültür mirasımızın taşıyıcılarından olan şık Mehmet Akçay'ın tanınması, tanıtılması ve şıklık geleneğinde hak ettiği yeri alması edebiyatımız için önemli bir kazanç olacaktır.

SÖZLÜK

-B-

Bar vermek: Birisinin yakınmasına katlanamamak

Belengaz: Zavallı

Bejingir: Van'da içme suyu sağlayan kaynak su

Burulmak: Mihveri etrafında dönmek

-Ç-

Çar: Dört

-D-

Den: Fikir

Dore: Altın sarısı

-G-

Gecele: Bir kuş türü

Gor: Mezar

-H-

Hakir: Önemsiz

Helk olmak: Ölmek

Horhor: Eski Van şehrinin Orta Kapı Mahallesi'ndeki bir yer adı

-K-

Kanisipi: Van'daki bir şelale adı

Kav: Ani yanan süngerimsi bir cisim

Kavut: Un helvası

-M-

Mikab: Yüz örtüsü

Mutmain: İnanmış

Murtuğa: Van'ın kahvaltılık bir ürünü

-N-

Nanca: Pek, çok

-R-

Rahvan: Atın koşma biçimi

-S-

Sağalmak: İyileşmek

Sebi: Çocuk

-Ş-

Şamran: Van'daki tarihi bir su kanalı

-T-

Taat: Allah'ın buyruklarına itaat etmek

Tehir: Geciktirme

Torap. Toprak, alçı

-Z-

Zer: Sarı

Zeringedek: Van'da bir çiçek türü

KAYNAKÇA

- Adıyan, A., (2017), **Dem Meclisi**, İbrişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 232.
- Akdaş, S., (2008), https://www.turkiyeturizm.com/news_detail.php?id=10271 Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Akkaya, M., (2018), **“Divan ve Halk Şiirinin Şahıs Dünyası”**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, İzmir, 20 (3), 363-380.
- Akseki, A. H., (1972), **İslam Dini; İtikat, İbadet ve Ahlak**, DİB Yayınları, Ankara, 432.
- Aksoy, Ö. A., (1988), **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, I - II**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1205.
- Aktaş, H., (2002), **Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar**, Çizgi Kitapevi, Konya, 223.
- Akün, Ö. F., (1994), **Divan Edebiyatı**, TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 9, İstanbul, 94-135.
- Artun, E., (2010), **Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri**, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 332.
- Artun, E., (2015), **Âşıklık Geleneği Ve Âşık Edebiyatı (Genişletilmiş Baskı)**, Karahan Kitabevi, Adana, 481.
- Artun, E., (2000), **Günümüz Adanalı Âşıkların Dini-Tasavvufî Şiirleri, Adana Halk Kültürü Araştırmaları**, Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adana, 420-436.
- Artun, E., (2015), **Türk Halk Edebiyatına Giriş “Edebiyat Tarihi / Metinler”**, Karahan Kitabevi, Adana, 320.
- Arvas, A., (2009), **“Âşıklar Çay Evi: Günümüz Van Âşıklık Geleneğinden Bir Fasıl”**, Turkish Studies 4/3, 179-196.
- Arvas, A., (2005), **Van Âşıklık Geleneği (İnceleme-Metin)**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van, 288.
- Atik, H., (2016), **“Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar**, Turkish Studies 11/17, 69-92.

- Aydemir, M., (2013), ‘‘*Tanzimat Dönemi Türk Şiirinde Ölüm Algısı*’’, Turkish Studies 8/4, 233-253.
- Bakiler, Y. B., (2004), *Âşık Veysel*, Size Dergisi Yayınları, İstanbul, 208.
- Banarlı, N. S., (1978), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt 1, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1040.
- Başgöz, M. İ., (1968), *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Anahat Yayınevi, İstanbul, 250.
- Bayat, F., (2006), *Türk Mitolojisinde Dağ Kültü*, Folklor/Edebiyat, Cilt: 12, Sayı: 46, Ankara, 47-60.
- Bilgegil, M. K., (1989), *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 360.
- Boratav, P. N., (1969), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, 1. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 250.
- Cebecioğlu, E., (1997), *Tasavvûf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi Yayınları, Ankara, 741.
- Cahen, C., (1979), *Osmanlılardan Önce Anadolu’da Türkler*, E Yayınları, İstanbul, 442.
- Çobanoğlu, Ö., (2007), *Âşık Tarzı Edebiyat Geleneği ve İstanbul*, 3F Yayınevi, İstanbul, 235.
- Devellioğlu, F., (1997), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (14. Baskı)*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 1712.
- Dilçin, C., (1992), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 547.
- Dizdaroğlu, H., (1969), *Halk Şiirinde Türler*, TDK Yayını, Ankara, 146.
- Durmuş, İ., (2012), ‘‘*Üslup*’’, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt: 42, İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 383-388.
- Ekiz, O. N., (1984), *Ansiklopedik Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*, Toker Yayınları, İstanbul, 366.

- Elçin, Ş., (1988), *Halk Edebiyatı Araştırmaları I-II*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 495.
- Ergin, M., (1989), *Dede Korkut Kitabı I*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 58.
- Ergül, S., 2012. http://www.abyb.com.tr/index.php?islem=haber_detay&haber_id=306
Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Erkul, A., (2002), “Eski Türklerde Evlenme Gelenekleri”, *Türkler*, Cilt: III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 90-106.
- Gölpınarlı, A., (1995), *100 Soruda Tasavvuf*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 200.
- Gömeç, S., (2013), “*Eski Türk Ailesinin Özellikleri Üzerine Bir Değerlendirme*”, Ulusal Türk-İslam Geleneğinde Aile Sempozyumu, İstanbul, 1-2.
- Günay, U., (2008), *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 390.
- Gürkan, S. L., (2010), “*Şeytan Mad.*”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 101-103.
- Güzel, A., (1989), *Tekke Şiiri*, Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, TDK Yayınları, Ankara, 251-454.
- Güzel, A., (2003), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 455.
- Işık, N., 2017. <https://www.facebook.com/vanlinihathoca/posts/719902084841089/>
Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Işık, N., 2021. <https://vanlinihathoca.com/vanli-asiklar-fena-kapisiyor.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Kabaklı, A., (2006), *Âşık Edebiyatı*, Türk Edebiyat Vakfı, İstanbul, 256.
- Köprülü, M. F., (2007), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Akçağ Yayınları, Ankara, 383.
- Köprülü, M. F., (1989), *Edebiyat Araştırmaları*, Cilt I, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 565.
- Kaplan, M., (1995), “Kafiye”, *Tevfik Fikret*, Dergâh Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 219.

- Kaplan, M., (1991), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-3 Tip Tahlilleri*, Dergah Yayınları, İstanbul, 184.
- Karaca, A., (2014), <https://www.facebook.com/abdulbaki.karaca.33/posts/751280064927864> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Kaya, D., (1994), *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 635.
- Kayaçelebi, Ü., 2017. <https://www.vanhavadis.com/video/4758517/asik-caglari-havadis-tvde-izleyin> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Kırkağaç, Ş., (2017), <http://sukrukirkagac.blogspot.com/2017/07/asik-caglari.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Koca, S., (2002), “Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, *Türkler*, Cilt: III, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 823-844.
- Kolektif, (2011), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2523.
- Komisyon, (1999), *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 559.
- Külekçi, N., (2003), *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara, 312.
- Mengi, M., (1994), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 435.
- Ocak, A. Y., (1984), *Türk Halk İnançlarında ve Edebiyatında Evliya Menkıbeleri*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 128.
- Okay, M. O., (1986), “*Duanın Şiiri*”, Türk Dili Dergisi, Ankara, 504.
- Onay, A. T., (1996), *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, (Hazırlayan: Profesör Doktor Cemal Kurnaz), Akçağ Yayınları, Ankara, 417.
- Ögel, B., (1971), *Türk Kültürünün Gelişim Çağları II*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 168.
- Öralay, B., 2012. http://www.oralay.com/mehmet_akcay.html Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Sakaoğlu, S., (2019), *Ercişli Emrah*, Kömen Yayınları, Adana, 240.

- Sakaoğlu, S., (1989), *“Halk Edebiyatında Kafiye Meselesi”*, IV. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri, Eskişehir, 301-305.
- Sakaoğlu, S., (1986), *“Ozan, Âşık, Saz Şairi ve Halk Şairi Kavramları Üzerine”*, III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 250-251.
- Sakaoğlu, S., (1998), *Türk Saz Şiiri*, Türk Dünyası El Kitabı, 3. Baskı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 445-450.
- Sönmezer, H., 2020.
- <https://www.facebook.com/husnusunmezer/posts/3254246867957707> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Şişman, B., (2015), *“Günümüz Âşıklarında Rüya Ve Bâde Motifi”*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41, Aralık 2015 December 2015 www.sosyalarastirmalar.com ISSN: 1307-9581, 317.
- Tanrıkulu, N. İ., (1997), *Âşıklar Divânı-Günümüz Âşıkları*, Güven Matbaacılık, İstanbul, 661.
- Tekin, T., (1986), *İslâm Öncesi Türk Şiiri*, Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı (Eski Türk Şiiri), TDK Yayınları, Ankara, 157.
- Tuncer, N., 2014. <https://www.dailymotion.com/video/x25h4z3> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Ulutaş, B., 2015. <https://www.vansiyaseti.com/van/siklar-turku-evinde-kavurga-gecesi-h31568.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021
- Yardımcı, M., (1998), *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri-Âşık Şiiri-Tekke Şiiri*, Ürün Yayınları, Ankara, 389.
- Yılmaz, Ş., (1994), *“Profesör Doktor Umay Günay ile Halkbilim Çalışmaları Üzerine Bir Konuşma”*, Milli Folklor, Ankara, 2-64.
- Yeğin, A., (1992), *İslâmî-İlmî-Edebî-Felsefî Yeni Lûgat*, Hizmet Vakfı Yayınları, İstanbul, 800.

<https://www.haberler.com/asiklar-cayevi-gonullere-hitap-edecek-2091047-haberi/>

Erişim Tarihi: 14.03.2021

<https://www.facebook.com/mehmet.caglari/posts/1262475087247361> Erişim Tarihi:

14.03.2021

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3404665156236263&id=137317952971016 Erişim Tarihi: 14.03.2021

<https://www.haberler.com/yyu-de-1-asiklar-senligi-3580173-haberi/> Erişim Tarihi:

14.03.2021

<https://www.milligazete.com.tr/haber/1074475/yer-gok-yaradan-dan-bir-isaret-bekler>

Erişim Tarihi: 14.03.2021

<https://beyazgazete.com/haber/2019/12/10/gevas-ta-siir-ve-muzik-dinletisi-5363149.html> Erişim Tarihi: 14.03.2021

[https://www.vansesigazetesi.com/haber-](https://www.vansesigazetesi.com/haber-vanli_halk_ozani_putine_saziyla_sozuyle_seslendi-27215.html)

[vanli_halk_ozani_putine_saziyla_sozuyle_seslendi-27215.html](https://www.vansesigazetesi.com/haber-vanli_halk_ozani_putine_saziyla_sozuyle_seslendi-27215.html) Erişim Tarihi:

14.03.2021

[http://www.bolgegazetesivan.com/haber-vanli-sik-celali-kulturel-etkinligin-onur-](http://www.bolgegazetesivan.com/haber-vanli-sik-celali-kulturel-etkinligin-onur-konugu-20342.html)

[konugu-20342.html](http://www.bolgegazetesivan.com/haber-vanli-sik-celali-kulturel-etkinligin-onur-konugu-20342.html) Erişim Tarihi: 14.03.2021

<http://www.sehrivangazetesi.com/guncel/catakta-siir-ve-muzik-dinletisi-h62656.html>

Erişim Tarihi: 14.03.2021

<https://www.facebook.com/akdamartv/posts/2586833731388906> Erişim Tarihi:

14.03.2021

[http://www.gulceedebyat.net/konu-mehmet-akcay-asik-caglari-gul-tutmadi-gonul-](http://www.gulceedebyat.net/konu-mehmet-akcay-asik-caglari-gul-tutmadi-gonul-bagim-12936.html)

[bagim-12936.html](http://www.gulceedebyat.net/konu-mehmet-akcay-asik-caglari-gul-tutmadi-gonul-bagim-12936.html) Erişim Tarihi: 14.03.2021

[https://www.haberler.com/vanli-yazarlar-ogrencilerle-bulusmaya-devam-ediyor-](https://www.haberler.com/vanli-yazarlar-ogrencilerle-bulusmaya-devam-ediyor-4421998-haberi/)

[4421998-haberi/](https://www.haberler.com/vanli-yazarlar-ogrencilerle-bulusmaya-devam-ediyor-4421998-haberi/) Erişim Tarihi: 14.03.2021

EKLER

EK-1: Âşık Mehmet Akçay'ın Şiirleri

1.

Gül kokulu dedesinin kuzusu

Doğum günün kutlu olsun Berilim

Hasret dolu yüreğimin sızısı

Doğum günün kutlu olsun Berilim

Dördüm bitti beşe ayak dayadın

Ele bilmem bana nakış oyadın

Gözlerimi sevgin ile boyadın

Doğum günün kutlu olsun Berilim

Dede diyen ağzın diline kurban

Kara kaş kara göz boyuna hayran

Beş yaşına girdin ederim bayram

Doğum günün kutlu olsun Berilim

Eylemesin muhtaç Mevla'm kullara

Yolunu çıkarsın ılık yollara

Sağlık sıhhat ile nice yıllara

Doğum günün kutlu olsun Berilim

Çağlariyem başan güller serperim

Ne istersen senin için yaparım

Gözlerinden hasret ile öperim

Doğum günün kutlu olsun Berilim

2.

Ben eski ben olamadım

Sen gittikten sonra yârim

El içinde kalamadım

Sen gittikten sonra yârim

Ardın sıra baktım üzgün

Gözyaşımı döktüm üzgün

Hasretini çektim üzgün

Sen gittikten sonra yârim

Kapılara çıkmaz oldum

Pencereden bakmaz oldum

Türküleri yakmaz oldum

Sen gittikten sonra yârim

Çağlariyem nara yandım

Geleceksin diye sandım

Çokta fena hastalandım

Sen gittikten sonra yârim

3.

Vanlı Van'ı sevenlere

Gül uzatır gül uzatır

Hakikatten övenlere

El uzatır el uzatır

İnsanlığa sunar buse

Kimse ile girmez küse

Haksızlığı görür ise

Dil uzatır dil uzatır

Girmez dost ile yarışa

Sevmez ellere karışa

İnsanlık için barışa

Dal uzatır dal uzatır

Yiğitlikte durur serde

Hem ülkeye hem de ferde

Mertliğin olduğu yerde

Kol uzatır kol uzatır

Âşık Çağlar Hakk'ın kulu

Bir gün biter ömür yolu

Görürse fakir yoksulu

Mal uzatır mal uzatır

4.

İçimde biriken derdi kederi

Anlata anlata dil bıktı benden

Erken yaşta kayıp ettim pederi

Başımı okşayan el bıktı benden

Zaman geldi bir ekmeğe ulaştım

Huzurluyken belalara bulaştım

Sürgün oldum diyar diyar dolaştım

Gezip dolandığım yol bıktı benden

Sanki yeni yeni hayat bulmuştum

Kederli gamlıyken neşe dolmuştum

Yaban ellerinde yaban olmuştum

Anlaşılamadım kul bıktı benden

Veremedim bir kez doğru kararı

Ellere eyledim karı yararı

Velhasıl kendime verdim zararı

Yanlış yapa yapa hal bıktı benden

Âşık Çağlariyem bilirim sözü

Azcık âşıklıkta sürmüştüm izi

El atıp dizime koyunca sazı

Sesime ses veren tel bıktı benden

5.

Al Beyaz bayrakla yeşil sancakla
Sevilmez mi vatan Âşık Çağları
Bin canın olsa da bin kez ölmekle
Sevilmez mi vatan Âşık Çağları

Tarlaları gelin gibi bezersen
Göllerinde suna olup yüzersen
Yiyip içip rahat rahat gezersen
Sevilmez mi vatan Âşık Çağları

Yazın yükseklere kurarsın yayla
Kışın da sohbeti tutarsın çayla
Nazik kibar asıl İslami huyla
Sevilmez mi vatan Âşık Çağları

Karlar üzerinde kızak kayınca
Dalında meyveyi yiyip doyunca
Küçükleri sevip büyük sayınca
Sevilmez mi vatan Âşık Çağları

Çalışıp kazanmak eğer kar ise
Tembellik miskinlik edep ar ise
Kişilerin işi aşu var ise
Sevilmez mi vatan Âşık Çağları

İlimle irfanla biz doluyorsak
Aranan her neyse tık buluyorsak
Kederde neşede bir oluyorsak
Sevilmez mi vatan Âşık Çağlari

Çağlari bu huzur bu rahat ile
Yaptığın ibadet bu tâat ile
Bu saygı bu sevgi muhabbet ile
Sevilmez mi vatan Âşık Çağlari

6.

Kolay değil hemen aşığım demek
Nice bade içeceksin Çağlari
Bu yolda nicesi vermiştir emek
Erdemini seçeceksin Çağlari

Gönül vereceksin güzel birine
Arzuların bir bir gelsin yerine
İndikçe inecen derin derine
Candan maldan geçeceksin Çağlari

Niyet eyle var git dostu görmeye
Neyse marifeti ona ermeye
Bir kez başladı mı ürün vermeye
Ektiğini biçeceksin Çağlari

Dünya hali neyse öyle kalacak
Yârin sevgisiyle gönlün dolacak
Cümlesinin derdi derdin olacak
Nefisinden kaçacaksın Çağlari

Aşkî yaşatacan her bir çağında
Çile çoğalacak gönül dağında
Barlar vereceksin ilham bağında
Çiçek gibi açacaksın Çağlari

Çağlari sen inci mercan satarsın
Gaflet uykusuna sanmam yatarsın
Korkuyu gözünden silip atarsın
Öyle böyle göçeceksin Çağlari

7.

Dağlar taşlar bak ağlıyor
Soma şehitleri için
İnsan olan yas bağlıyor
Soma şehitleri için

Oakta ocaklar soldu
Yüreklere acı doldu
Milletimiz tüm bir oldu
Soma şehitleri için

İki gözden yaş çiledik
Haksızlara dış bilecik
Rahmandan rahmet diledik
Soma şehitleri için

Semâvât hırsla döndü
Gökteki yıldızlar söndü
El tutacak gün bu gündü
Soma şehitleri için

Neler gördük bizler neler
Solgun yüzler bir gün güler
Âşık Çağlar sabır diler
Soma şehitleri için

8.

Yakıldı yıkıldı Van yüzyıl önce
Şimdi kahvaltıda dünya fatihi
Van'ı rekor tümnden boğdu sevince
Şimdi kahvaltıda dünya fatihi

Kale Atatürk Parkı sanki mahşerdi
İğne atsan sanmam yere düşerdi
Bu vatan evladı bunu başardı
Şimdi kahvaltıda dünya fatihi

Doğudan batıya özleşti Van
Bir Haziran günü sözleşti Van
Bütün dünya ile yüzleşti Van
Şimdi kahvaltıda dünya fatihi

Bu millet her şeyi başarmıştır bil
Kendinle gururlan övünerek gül
Âşık Çağları'nın yaşadığı il
Şimdi kahvaltıda dünya fatihi

9.

Bağban gülü yetiştirir
Sevgi ile sevgi ile
Âşık sözü pekiştirir
Sevgi ile sevgi ile

Hakk'ın nimeti yiyilir
Sözün güzeli diyilir
Her türlü libas giyilir
Sevgi ile sevgi ile

Doğruları söyler âşık
Karanlığı boğar ışık
Çorbaya vurulur kaşık
Sevgi ile sevgi ile

Geceyi verdi kararttı
Yeşil yaprağı sararttı
Hâk Muhammed'i yarattı
Sevgi ile sevgi ile

Çağları et bağrın yara
Arama derdine çare
Arar isen hakkın ara
Sevgi ile sevgi ile

10.

Tek sevilecek olan
Sensin yüce yaradan
Ebedi bâki kalan
Sensin yüce yaradan

Erikleri karartan
Yaprakları sarartan
Bizi bize aratan
Sensin yüce yaradan

Hakikati bildiren
Mutlu edip güldüren
Doğurtup da öldüren
Sensin yüce yaradan

Kâinatın sahibi

Müminlerin habibi

Dilimizin hitabi

Sensin yüce yaradan

Merhabası vedası

Cilve nazı edası

Çağları'nın sevdası

Sensin yüce yaradan

11.

Tatvan ile şehir-i Van'ın arası

Bilen bilir yola döner Van Gölü

Hem akı bellidir hem de karası

Akşam olur ala döner Van Gölü

Altın kumlardandır kıyı sahili

Akşamdan sabaha değişir hali

Serinlemek için girer ahali

Yaz gelince bala döner Van Gölü

Sabah olur yeller eser Süphan'a

Akşam olur yönün dönderir Van'a

Çağları der rast gelirsen o ana

Sanki mazlum kula döner Van Gölü

12.

Sizlerden özümü buldum
Aşk doldu şu yüreğime
Hem Mecnun hem Yunus oldum
Aşk doldu şu yüreğime

O görünür her şey göze
O mücade eder söze
O tek bana çokluk size
Aşk doldu şu yüreğime

Birdir kavim kardeş bana
Değer veririm insana
Saygı duydum beden cana
Aşk doldu şu yüreğime

Olur bazen kuş uçarım
Soğur yağmur kar düşerim
Zevkimden kaynar taşarım
Aşk doldu şu yüreğime

Âşık Çağlar aklın ölsün
Mevkisine sevda gelsin
Cümle âlem duysun bilsin
Aşk doldu şu yüreğime

13.

Vanlı bir kaç kişi için sözlerim

Kendin sevmez eli sever bazısı

Uzak durur hallerini izlerim

Sakin durmaz yeli sever bazısı

Başı diktir Erek ile Süphan'dan

Bihaberdir Hadis hem de Kur'an'dan

Hoşlanmazlar edep ilim irfandan

Yarım akıl deli sever bazısı

Dost der çıksan yola eker bırakır

Yeni dosta seni çeker bırakır

Yediden yetmişe söker bırakır

Yüzen bakmaz beli sever bazısı

Görüşün aynıdır yine cepesin

Kulağına takmış çıkmaz küpesin

Kendini dağ etsen ona tepesin

Yüz çok olur elli sever bazısı

Çağları sen âşık isen fakırsın

Dostların gözünde azcık hakırsın

Sazı çalar sözü söyler şakırsın

Sözü sevmez teli sever bazısı

14.

Bendeki o beni aramak için
Yollar bana ben yollara karıştım
Varıp deryaları taramak için
Seller bana ben sellere karıştım

Dost belledim şimdi beni insanı
Anı tanıyalı bilmem zamanı
Ezelden geliyor birlik harmanı
Eller bana ben ellere karıştım

Ömrümü geçirdim efkârla gamla
Artık işim olmaz pişmemiş hamla
Gayem için oldum küçük bir damla
Göller bana ben göllere karıştım

Sorduğum hiç kimse demedi beli
O yüzden akıyor gözümün seli
Mecnun'u tanıyıp halin bileli
Çöller bana ben çöllere karıştım

Eylemiş Çağları bu derdi heder
Bir çare bir çözüm bir ışık ister
Belki sazım verir bana bir haber
Teller bana ben tellere karıştım

15.

Nolur sevdim diye kınama beni
Hüküm senin karar senin koz senin
Hoplatıp yüreğim sınama beni
Bakış senin nazar senin göz senin

Sen kendini gece gündüz andırdın
Cilve ettin eda ettin kandırdın
Odunsuz kömürsüz kavsız yandırdın
Alev senin ateş senin köz senin

O yandan dolandın geldin bu yana
İstersin ki âşık hanın uyana
Mâh cemalen hangi yiğit dayana
Çehre senin sıfat senin yüz senin

Şu gönlüme evvel ile ezelsin
Dilimi söyleten yanık gazelsin
Dört mevsimin dördünden de güzelsin
Bahar senin yaz kış senin güz senin

Çağlariyem arzum senle yüzleşmek
Andımıza sadık kalıp sözleşmek
Gönülde bir olup varda özleşmek
Yorum senin hitap senin söz senin

16.

Açtım pencereyi baktım dışarı
Her şey çok sakın sanki süt liman
Hanım bastı çığlık ört pencereyi
İçeri girmesin herif toz duman

Herkesin dünyası hayali ayrı
Gitmek gerek burdan durulmaz gayrı
Kimsenin kimseye olmuyor hayrı
Boş yere geçip de gitmesin zaman

Âşık Çağları'yi durdurmayın siz
Yeri geldiğinde söylenmez mi söz
Mutlak kendisine dönecektir öz
Haktan başkasına etmedim güman

17.

Tarif eylediğin adrese vardım
Bekledim gelmedin seni sevgilim
Saatlerce aynı noktada durdum
Bekledim gelmedin seni sevgilim

Rakı nider böyle dursa şişede
Bulamazsın beni aynı neşede
Gece kuytulara gündüz köşede
Bekledim gelmedin seni sevgilim

Sen uzaklardasın bense burada
Dağlar taşlar engel olmuş arada
Girdim kuyruklara durdum sırada
Bekledim gelmedin seni sevgilim

Şarkımızı çaldı yine kemanda
Hasretinle kaldım ahu âmânda
Bir gün otogarda bir gün limanda
Bekledim gelmedin seni sevgilim

Çağlariyem sessiz sessiz ağlarım
Aşkın ateşiyle bağrım dağlarım
Pınar oldum her bir yerde çağlarım
Bekledim gelmedin seni sevgilim

18.

Dost eliyle tuz bastılar yarama
Aklımı başımdan aldı bu yaram
Doktor boş ver bana çare arama
Mecnun etti çöle saldı bu yaram

Bahar geldi meleşiyor kuzular
Hayal kurar gönül yari arzular
Sancı vurur yaralarım sızılar
O yardan hatıra kaldı bu yaram

Çağlariyem nazlı yâri ararım
Gelenden gidenden onu sorarım
Ne kendime ne de ele yararım
Aşkıyla kangiren oldu bu yaram

19.

Zulüm artık arşa çıktı
Yer yerinden oynayacak
İnsanlar yaşamdan bıktı
Gör yerinden oynayacak

Hanımları erlettiler
Hormon verip gürlettiler
Hamamsızda terlettiler
Kir yerinden oynayacak

Yaz yüzdüler kış kaydılar
Şerefi yana koydular
Bir iki üç diye saydılar
Çar yerinden oynayacak

Ayakları hep baş sandık
Nasıl da aldanıp kandık
Ateşsiz alevsiz yandık
Nar yerinden oynayacak

Çağlari bir nara attı
Sözü birbirine kattı
Kıyamet geldi çattı
Sur yerinden oynayacak

20.

Daha ölmeden ölenler
Âşık olur âşık olur
Kendi özünü bilenler
Âşık olur âşık olur

İkiliği görüp gülen
İçindeki kini silen
Tüm harfleri elif bilen
Âşık olur âşık olur

İster evde ister handa
İster Şam'da ister Van'da
Eğer yaşıyorsa anda
Âşık olur âşık olur

Allah Allah deyip öten
Belalara başın tutan
Etrafına huzur satan
Âşık olur âşık olur

Hakikat sırrına eren
Dikendeki gülü gören
Aldığını halka veren
Âşık olur âşık olur

Mehmet gibi çağlayanlar
Yürek yakıp dağlayanlar
Sözü Hakk’a bağlayanlar
Âşık olur âşık olur

21.

İnsanlık denizi kirlendi artık
Bende insanlıktan istifa ettim
İlimi bilimi körlendi artık
Bende insanlıktan istifa ettim

Özgürlüğü yıktı ırk ile fikir
Toplayıp yiyenler etmiyor şükür
Ağa, bey diyenin yüzüne tükür
Bende insanlıktan istifa ettim

Şeytana ters gelen hasta sağaldı
Bugün arama dün her şey çoğaldı
İyiye kötüyü bilen çoğaldı
Bende insanlıktan istifa ettim

Şirk koşmaktır kim derse keşke
Ne her şeyi bilir Allah'tan başka
Kul hakkı diyenin yüzünde maske
Bende insanlıktan istifa ettim

Âşık Çağlariyem almadım değer
Âşık olan kişi maşuğun över
Gerçek sermayemiz yokluksa eğer
Bende insanlıktan istifa ettim

22.

Kış gelir kar alır aka dönersin
Yaz erir ummana akarsın dağlar
Gündüz alevlenir gece sönersin
Yüceden engine bakarsın dağlar

Doruğunda eksik olmaz kar duman
Kışın düşman olur yazın kahraman
Böceğın saz çalar yellerin keman
Ağlatan türküler yakarsın dağlar

Bir yanın yar olur bir yanın kaya
Başın ulaşmıştır güneşe aya
Hem atlı geçilir hemi de yaya
Halden anlayana çökersin dağlar

Yamacında koyun kuzu meleşir
Yükseğinde kurtlar kuşlar dolaşır
Dağcı çıkar doruğuna ulaşır
İnsana boynunu bükersin dağlar

Arama faydayı yeşilden aktan
Ümidin kesilsin az ile çoktan
Çağları dinlersen korkarsın Hakk'tan
Ben gibi yaşını dökersin dağlar

23.

Ela gözlü selvi boylu güzele
Bakanlar gönülden vurulur kardeş
Tükenmiyor bakmak ile mesele
Peş peşe hayaller kurulur kardeş

Gönüle düştü mü sevdanın odu
Bir anda yok eder sendeki kodu
Dilin olsa bile ötüşen dudu
Anlata anlata yorulur kardeş

Yakar yıkar seni aşkın ateşi
Gönülde ışıldar sevda güneşi
Düştü mü bedene yârin telaşı
Gelene gidene sorulur kardeş

Sevene geceler görünür gündüz
Tepeler yok olur her taraf dümdüz
Gerçeği anlayan aşığa döndüz
Aklın hakikate burulur kardeş

Çağlari de gizli sevdanın özü
Manada dolandır aşığın gözü
Açıkça söylemek gerekse sözü
Kirli sular gölde durulur kardeş

24.

Nice hata ben ben diye işledim
Bendeki akılı attım kurtuldum
Gece gündüz dünya malı düşledim
Boşladım hayali yattım kurtuldum

Mecnun oldum sordum Leyla nerede
Coşkun sele döndüm aktım derede
Kendimce bir gemi idim yörede
Kırdım zincirimi battım kurtuldum

Yiğit görsem uzun uzun överdim
Haksız bulsam gücüm yetse döverdim
Güzellere âşık olur severdim
Gönlü sahibine sattım kurtuldum

Kimseyi kendimden üstün görmezdim
Kişiliğıme zere leke sürmezdim
Âmânı olana aman vermezdim
Zalimkâr nefsim e çatıım kurtuldum

Çağlariyem hakikate kab oldum
Bazen bomboş idim bazen de doldum
Hem zararım vardı hem de kar buldum
Artıyı eksiye kattım kurtuldum

25.

Aynaya bakınca görünen bendim
Silmeye zorladım kendi kendimi
Gül oldum kimseye yaranamadım
Solmaya zorladım kendi kendimi

Zorda korkak idim kolayda yaman
Ovada sis oldum dağlarda duman
Hayırda dost kaldım şerde kahraman
Bölmeye zorladım kendi kendimi

Bir zaman ateştim bir zaman ayaz
Bir demde karadım bir demde beyaz
Mezhepli hocanın ardında namaz
Kılmaya zorladım kendi kendimi

Kâr zarar demedim yaptım ticaret
Âşıklıkta imiş meğher maharet
Bir tek onda gördüm gerçek adalet
Ölmeye zorladım kendi kendimi

Çağları anladım sende sevdayı
Mecnun da aramış çölde Leyla'yı
Her nimeti bize veren Mevla'yı
Bilmeye zorladım kendi kendimi

26.

Mızrap vurur sazım inler
Teller ikiyüzlü olmuş
Ben söylerim âlem dinler
Diller ikiyüzlü olmuş

Akarsu coşar yorulur
Karşısına bent vurulur
İçine girer durulur
Göller ikiyüzlü olmuş

Elim yaprağını yolar
Avucuma diken dolar
Bazen açar bazen solar
Güller ikiyüzlü olmuş

Daim sıcak eser yeli
Doyurmaz davarı malı
Mecnun'u eyledi deli
Çöller ikiyüzlü olmuş

Dağ ile bayırı aşan
Varıp menzile ulaşan
Ağ gibi yurdu dolaşan
Yollar ikiyüzlü olmuş

Büyütüp emek verdiğim
Baharda gülün derdiğim
Üstünde barlar gördüğüm
Dallar ikiyüzlü olmuş

Çağları der vallah billah
İnandım elhamdülillah
Rızkımızı veren Allah
Kullar ikiyüzlü olmuş

27.

İrkına rengine fikrine bakma
İnsanı seversen Hakk'ı seversin
Teslim ol tevhitte dışarı çıkma
İnsanı seversen Hakk'ı seversin

Saklama âleme olan övgünü
İçinden tez sök at varsa kaygını
Çiçek koku verir sende sevgini
İnsanı seversen Hakk'ı seversin

Yaşamak hem zarar hemi de kardır
Yücelmenin yolu edeple ardır
Bütünün içinde dost düşman vardır
İnsanı seversen Hakk'ı seversin

Devlet de hukuk da hepsi bir tuzak
Her dem seni senden tutuyor uzak
İster olsun yakın isterse ırak
İnsanı seversen Hakk'ı seversin

Çağları biçmesin kendine değer
Hakikat insanın içinden doğar
Yaradanın emri birlikse eğer
İnsanı seversen Hakk'ı seversin

28.

Âşıkların diyarında savaş var ise
Gönül meclisi yok oldu demektir
Hakk'ın meclisinde barış var ise
Partiler gül gibi soldu demektir

Kılıçlar kınından çıktı bugün
Güçlüler gücünü döktü bugün
Mazlumlara boynunu büktü bugün
Şimdi tüm insanlık öldü demektir

Pamuk ambarında ateşi sakla
Hak demeyenin ne işi var hakla
Açları yarışır edersen tokla
Haksızlık yerini buldu demektir

Yüksekte olsa da düşecek yaprak
Gözünü doyurur bir avuç toprak
Ne olacak diye edersen merak
Barajlar su ile doldu demektir

Çağları gönlünü sardı bir keder
İster tecelli de istersen kader
Eğer yaşıyorsa haktan bihaber
Yaşam meclisini böldü demektir

29.

Bir kez olsun senden gülmedi yüzüm
Saçıma başıma dokunma benim
Yanında bir kere geçmedi sözüm
Akan gözyaşıma dokunma benim

Yıllarca yaşadık biz aynı damda
Bıraktın gönlümü kederde gamda
Bulunmaz nimetler olsa soframda
Ekmeğim aşıma dokunma benim

Çağlariyim senden görmedim değer
Ezelden kötüymüş kaderim meğer
Bu dert ile bir gün ölürsem eğer
Mezarım taşına dokunma benim

30.

Gönül bahçesine sevda fidanı
Diktim dikmez ola idim nazlı yar
Yıllar yılı senin nazın edanı
Çektim çekmez ola idim nazlı yar

Sen benim aşkıma oynadın oyun
Bilmem edebin mi yoksa mı huyun
Sen sürdün ben ise karşında boyun
Büktüm bükmez ola idim nazlı yar

Âşık Çağlariyem belalı başım
Ağardı kirpiğim ağardı kaşım
Senelerdir yüzen karşı gözyaşım
Döktüm dökmez ola idim nazlı yar

31.

Bu ülkeyi geren Allah'tan bulsun
Gezip tozacağım düzüm kalmadı
Onlarda onlardan bin beter olsun
Topluma bakacak yüzüm kalmadı

Şimdi gurup taraf olup estiler
Ozanlar şairler niye sustular
Tarım ziraatı kökten kestiler
Doğaldan yiyecek üzüm kalmadı

Yeniler eskiyi aratır oldu
Ülkenin rengini karatır oldu
Terörü yeniden yaratır oldu
Koydular dolaba çözüm kalmadı

Kimdir ülkemizi geren bu adı
Her yerde ölüyor vatan evladı
Güzelim Dünya'nın bozuldu tadı
Artık yaşamaya lüzum kalmadı

Âşık Çağları de der vallah billah
Baştakiler bize etmez eyvallah
Kahr ismi ile kahretsin Allah
Başka da diyecek sözüm kalmadı

32.

Düğünde dernekte barı halayı
Kuranlar maşallah yar sevmiş desin
Gün ile haftayı yıl ile ayı
Soranlar maşallah yar sevmiş desin

Koyunu kuzuyu yayladım düze
Topladım kız gelin başladım söze
Dedim belki gelem yarla göz göze
Görenler maşallah yar sevmiş desin

Çağları inletir saz tellerini
Oynatır halayda kır güllerini
Coşkulu oynayıp çift ellerini
Vuranlar maşallah yar sevmiş desin

33.

Çıkmışım dönüşü olmayan yola
Ardımdan bakanlar baksın ağlasın
Getiremem gayrı derdimi dile
İçini dökenler döksün ağlasın

Yüreklere ateş saldım dağılattım
Eşime dostuma kara bağlattım
Anamı babamı üzdüm ağlattım
Derdimi çekenler çeksın ağlasın

Böyle emir etmiş o yüce Ganı
Ardımda bıraktım güzel bir anı
Mezarıma ekin üç gülfidanı
Getirip dikenler dicsin ağlasın

Şefaatçim olsun Hazreti Nebi
Dostlar aramasın nedir sebebi
Emanettir size yarla üç sebi
Boynunu bükenler büksün ağlasın

Âşık Çağlariyem yandım ha yandım
Bilmiyorum bende nasıl dayandım
Fatiha'yla sabah akşam hep andım
Ağdım yakanlar yaksın ağlasın

34.

Allı turnam gökyüzünde gezerek
Bizim ele selâm söyle öyle geç
Serin serin sularında yüzerek
Van Gölü'ne selam söyle öyle geç

Bir bakışı benden aklımı aldı
Ömür boyu gama kedere saldı
Bu benim gönlümü o zalim çaldı
Aslıgile selam söyle öyle geç

Büyüğündür hürmet saygı sayarak

Biraz üzgün biraz boyun eğerek

Âşık Çağlari 'den geldi diyerek

Emmimgile selam söyle öyle geç

35.

Yokluğun acısı içimde çile

Elime gelecek dallar çok uzak

Kaptırdım varımı ben bile bile

Yardıma koşacak kullar çok uzak

Malının mülkünün nedir ederi

Canımla ödedim ben bu gideri

İçimde oluşan gamı kederi

Söküp atacak yeller çok uzak

Sırtıma giydiğim aşkın kabanı

Gönlümün gözüyle gördüm çabanı

Deşilmedi yüreğimin çıbanı

Yaramı saracak eller çok uzak

Çağlariyim bülbül oldum ötmeye

Yüz tutmadı arzularım bitmeye

Karar verdim nazlı yara gitmeye

Varıp ulaşacak yollar çok uzak

36.

Yaş altmış beş oldu artık
Vazgeç benden gitsin gönül
Durma öyle kaşı çatık
Arzularım bitsin gönül

Dünyayla bitir bağını
Geçirdin gençlik çağını
Yıkmadan sevda dağını
Yaptıkların yetsin gönül

Dağlar gibi karlı başın
Zehir olmuş ekmek aşın
Kemale de etmiş yaşın
Hayra bacam tütsün gönül

Kırmadığın dal mı kaldı
Gitmediğin yol mu kaldı
Görmediğin hal mi kaldı
Sen ne bela hatsın gönül

Var Mevla'ya kendin eyle
Derdin neyse ona söyle
Demiyesin bundan böyle
Çağlar sözüm tutsun gönül

37.

Eğer ki ben insanoğlu insansam
Hakk'ın yaptığını bozmaz ellerim
Ölümü tadacak gerçek bir cansam
Hakikati asla çizmez ellerim

Verdikleri neyse ettim sermaye
Hem saklar hem korur eder himaye
Kaldırdıkça kaldırırım semaya
Yalvarmaktan hiç bezmez ellerim

İyime kötüme sebep bilirim
Ne isyan eder ne karşı gelirim
Dilerse yaşarım diler ölürüm
Gerçeğin dışını sezmez ellerim

Âşık Çağlariyem başımda tacım
Dermanım olmuştur sezilmez acım
Dilerim bilsinler hocamla hacım
Yardan gayrısını yazmaz ellerim

38.

Şehr-i Van'a dıştan gelenin sözü
İnsanının hali incidir inci
Baktıkça sürdürür içinde közü
Deniz denen gölü incidir inci

Bir biriyle renkbe renkle itiſen
Bayırda yamaçta doğal yetiſen
Dallarında ſeyda bülbül tſen
Ters lalesi, gl incidir inci

Kahvaltıda hep baſkſeyi alan
Dertlinin derdine ſifalar salan
Atalardan bize yadigâr kalan
Kara kovan balı incidir inci

Odada holinde yere serdiği
Oturup üstünde keyif sürdüğü
Gençlerin gz nuru emek verdiği
Keçe kilim halı incidir inci

Âſık Çağlari sen met eyle Van'ı
Çal sazını söyle türkü de manı
Sensin ſu ſehirin garip ozanı
Sazın altı teli incidir inci

39.

Yüzümü kibleye döndüm yalvardım
Cümle hastalara ſifa diledim
Œiddeti zulümü bağrıma sardım
Mümin Muhammed'e kafa diledim

Evvelâ dünyaya sonra ÷lkeme
Bütün insanlara birde ayleme
Büyüğüm küçüğüm mini zerreme
Hâki unutana vefa diledim

Çağlariyem bütün ol âşıklara
Ciğerinden yanmış tüm maşuklara
Acılardan aklı karışıklara
Aciz mutsuzlara sefa diledim

40.

Hukuku dinleme sorumlu benim
Yanlış yapanların kır bacağı
İnsan hakları da neymiş be canım
Yanlış yapanların kır bacağı

Rengi mi hoş değil dök ateşi yak
Bizden değilse tut bizdense bırak
Ha dinli dinsizde olmasın durmak
Yanlış yapanların kır bacağı

Dinleme büyüğü sorma küçüğü
Ez gitsin öldür ha aslan böcüğü
Sen emniyet değil soğan cücüğü
Yanlış yapanların kır bacağı

Çağlariyem dilim deydi ballığa
Kızardı be yüzüm döndü allığa
Devlette yer yoktur duygusallığa
Yanlış yapanların kır bacağı

41.

Dağı taşı alev aldı
Yanar şu yüreğim gibi
İçerime yara saldı
Kınar şu yüreğim gibi

Adresleri sora sora
Getirip koyarlar gora
Gidenlerin ardı sıra
Söner şu yüreğim gibi

Çağlari der akan kanlar
Peş peşe gidiyor canlar
Böyle ise imtihanlar
Donar şu yüreğim gibi

42.

Sabah olur güneş doğar ufuktan
Yeller bana ben de sana kurbanım
Güzelliğin başlar gider topuktan
Yollar bana ben de sana kurbanım

Şeyda bülbül gibi ağzında dili
Titretir bahçede goncayı gülü
İstemem incinsin saçının teli
Teller bana ben de sana kurbanım

İnci mercan olur ağzında dişi
Bir güne bir gün de bitmedi işi
Dünyaya bedeldir güzel gülüşü
Güller bana ben de sana kurbanım

Ayın on beşidir cemali yüzü
Şekerden tatlıdır sohbeti sözü
Van Gölü'nden daha mavidir gözü
Göller bana ben de sana kurbanım

Çağlariyem böyle seni anarım
Güzelliğin anar anar kanarım
Sevdanın közüne düştüm yanarım
Küller bana ben de sana kurbanım

43.

Deli aklın neden durmaz yerinde
Bazen hayal bazen düşe çatıyor
Tutuyor nefreti kini derinde
Bazen kurda bazen kuşa çatıyor

Sanki hiç portakal narı soymamış
Ağızına acı tatlı koymamış
Yememiş içmemiş karnı doymamış
Bazen suya bazen aşı çatıyor

Bazen paşı bazen diyor ben şahım
Göklere iletir oldu gör ahım
Mukayyet ol nolur yüce Allah'ım
Bazen ayak bazen başa çatıyor

İnciniyor darptan yaradan canım
Durmada akıyor geliyor kanım
Toz toprak içinde kırık her yanım
Bazen küle bazen taş çatıyor

Çağları der aman olmasın ehil
Ne bilge olsun ne de kalsın cahil
Umman kenarında zere bir sahil
Bazen kuru bazen yağ çatıyor

44.

İnsan sağlığına en büyük düşman
Alkolla sigara uyuşturucu
Düşürür gözden ol şahı sultan
Alkolla sigara uyuşturucu

Görünür ellerde hoşuna gider
Dene dene diye nefsini güder
Bağımlaştırdı mı şekilden eder
Alkolla sigara uyuşturucu

Varını yoğunu kökünden yalar
Eşten dosttan eder sokağa salar
Tende canı baştan aklını çalar
Alkolla sigara uyuşturucu

Hakikati Âşık Çağlar bildirir
Boynundaki vebalini kaldırır
Azap vere vere bir gün öldürür
Alkolla sigara uyuşturucu

45.

Gül Nebi'nin sembolüdür
Sevenleri ben severim
Sünneti hâli dilidir
Sevenleri ben severim

Hakk'ın en son resulüdür
Hem peygamber hem kuludur
Yolu hakikat yoludur
Sevenleri ben severim

Hakla ettiği âmânı

Yaşadığı o zamanı

Rabba ettiği imanı

Sevenleri ben severim

İlmindeki zenginliği

İrfanında derinliği

Şahsındaki eminliği

Sevenleri ben severim

Gösterdiğinde duranı

İzinde kafa yoranı

Getirdiği ol Kur'an-ı

Sevenleri ben severim

Çağları ona doyamaz

Ne kadar övse usanmaz

Miraç hediyesi namaz

Sevenleri ben severim

46.

Biz atadan böyle duyduk işittik

Tamiri yok kalbi kırma dediler

Nereye sürseler oraya gittik

Çabuk ulaş yeren durma dediler

Eğitim verdiler öze saf duru
Ayırt edebildik nedir yaş kuru
Fakiri yoksulu âcizi koru
Öksüze yetime vurma dediler

Yaşam temelini iyilikle ör
Viddanına danış olma gören kör
Gerçeğini ara hakikati gör
Boşuna hiç hayal kurma dediler

Yaşarken ardından eser kalmalı
Birileri senden bir ders almalı
Yediğin içtiğin helâl olmalı
Haram tarlasını sürme dediler

İmanlı doğrudur bilmeli bu halk
İnancın peşinden gece gündüz salk
Âlim ile otur irfan ile kalk
Cahilin yanına varma dediler

Çağlariyem varım eylemişsem pay
Hakk'tan gelen başım üstüne hay hay
Küçüklerini sev büyüklerini say
Ne idi kim idi sorma dediler

47.

Pazartesi diye başla saymaya
Haftanın içine yerleşmiş günler
Salı diye kimse gönül koymaya
Peş peşe dizilip birleşmiş günler

Çarşamba çarşafı diyin kim bulmuş
Perşembe tireni nerede dolmuş
Bazen bize bir ilk bazen son olmuş
Tarihî bulunca erleşmiş günler

Cuma mümin dolmuş cami avlusu
Banyoda kalmıştır ıslak havlusu
Ardından gelecek asıl tavlusu
Tatile ayrılmış nurlanmış günler

Cumartesi azıcık dinlenmek gerek
Pazar piknik diyip kilimi serek
Çağları'de şöyle böyle diyerek
Kendi şiirinde kurlanmış günler

48.

Karların kokusu güneş ışığı
Doğudan yayılmış Anadolu'ya
Sesi yürek yakan yiğit aşığı
Doğudan yayılmış Anadolu'ya

Ecdadın tarihe nam salan soyu
Gelenek töresi ar namus huyu
Malazgirt'te gelen Türklerin boyu
Doğudan yayılmış Anadolu'ya

Faslı muhabbetle olan akşamı
Neşesi efkârı dert ile gamı
Envayi tür desen giyim kuşamı
Doğudan yayılmış Anadolu'ya

Kadında itaat erkekte sertlik
Zenginlik fakirlik varla züğürtlük
Misafirperverlik yiğitlik mertlik
Doğudan yayılmış Anadolu'ya

Çağları der ki bağ, bahçe, bostanlar
Ceket, yelek, palto, etek, fistanlar
Şarkı, türkü, koşma, ağıt, destanlar
Doğudan yayılmış Anadolu'ya

49.

Gönlümüze köprü yaptık
Geçenlere selâm olsun
Berrak akan pınar ettik
İçenlere selâm olsun

İster barış kızar küse
Sevgi ile sunar büse
Oradan kendine hisse
Seçenlere selâm olsun

Pamuk olmuş değildir taş
Eşi dostu tutmuş sırdaş
Yüklemişim ipek kumaş
Biçenlere selâm olsun

Hakk'a verdim tapusunu
Bir o bilir yapısını
Mana dolu kapısını
Açanlara selâm olsun

Çağları 'yi yapmış âşık
Akılına olmuş maşuk
Benim gibi ordan ışıık
Saçanlara selâm olsun

50.

Yaşadığım ile kurbandır canım
Vanlı beni ben de Van'ı seviyem
Kessinler boynumu helâldır kanım
Vanlı beni ben de Van'ı seviyem

Sevgim ölene dek vallah pes etmem
Gidenler canımdır kin nefret gütmem
Dünyayı verseler ben burdan gitmem
Vanlı beni ben de Van'ı seviyem

Dostların aşkıyla kaynar taşarım
Ellerinden tutar engel aşarım
Selamsız sohbetsiz nasıl yaşarım
Vanlı beni ben de Van'ı seviyem

Aşıdır suyudur benim hevesim
Onlarla gelişti vücut kafesim
Başka yerde çıkmaz kardaş nefesim
Vanlı beni ben de Van'ı seviyem

Masmavi denizi yeşil bağları
Olsa da boz kuru hoştur dağları
Dostlar etti beni Âşık Çağları
Vanlı beni ben de Van'ı seviyem

51.

Yara bir bağ verdim ardından sordum
Şu destede vardır kaç zeringedek
Başladı saymaya ben bağdaş kurdum
Doğru ise elli üç zeringedek

Aldı markasını dibini biçti
Bıraktı vazoya suyunu içti
Uzattı burnunu aklından geçti
Nanca kokun varsa saç zeringedek

Sabah sabah kalktı kokuyu duydu
Aklında fikrinde olanda oydu
Boşalttı vazoyu taze su koydu
Solmadan gönlünce iç zeringedek

Bitmişti vazoda yârin çelengi
Üzülerek çöpe attı meleşti
Çağları 'nin budur senden dileği
Kara bak daha ak aç zeringedek

52.

Kötü ile sakın olma arkadaş
Açar yüreğine yara bilesin
Ne etsen neylersen edemesin baş
Sürdürür yüzüne kara bilesin

Yalan dalavere mutlak kandırır
Rahat giderken attan indirir
Cennetlik hâlini terse döndürür
Attırır cehennem nara bilesin

Çağlariyem bir kez nasihatim al
Böylesini görsen anam uzak kal
Sende ne can koyar ne de bir tek mal
Vakitsiz gönderir gora bilesin

53.

Hayırlı sabahlar diliyerekten
Cuma kandiliniz mübarek olsun
Yaradandan sağlık istiyerekten
Cuma kandiliniz mübarek olsun

Mevla'nın gücünü bilen olarak
Verdiği sağlıkla gülen olarak
Selamları verip alan olarak
Cuma kandiliniz mübarek olsun

Çağlariyem fikri ilim saçanlar
Gökyüzüne kanat açıp uçanlar
Haramdan gûnahtan uzak kaçanlar
Cuma kandiliniz mübarek olsun

54.

Ağzımda etmişim hece
Yar yolunu yâr yolunu
Bekleyene bir bilmece
Yâr yolunu yâr yolunu

Gün gelir sana el olur
Gider yâdlara kul olur
Gözleyen yanar kül olur
Yâr yolunu yâr yolunu

Gözlerim yolunu gözler
Hasretin içimi közler
Çağlari dikkatle izler
Yâr yolunu yâr yolunu

55.

Yalvardım Allah'ıma muradım olsun diye
Kader beni götürdü bağladı bir kötüye
Eriyorum ben şimdi her dakika her saniye
Yaşamak bu ise sürünüyorum ben işte

Eller bilmesin diye uzağa kaçıyorum
İçimdeki derdimi bir Hakk'a açıyorum
Dostlar sorduklarında kin nefret saçıyorum
Asabi azcık deli görünüyorum işte

Çağlariyem yanmışım ben bu aşkın narına
Yitirdim umudumu çıkmak için yarına
Aldım sazı elime düştüm ahu zarına
Âşık olmuşum diye övünüyorum işte

56.

Dağları taşları indir başıma

Gözyaşımı zere dökmem bilesin

Cellât olsan bana çıksan karşıma

Başım vursan boynum bükmem bilesin

Gücün yetse yollarımı bağlasan

Oturup karşıma her gün ağlasan

Sinemdeki yüreğimi dağlasan

Bir daha hiç nazın çekmem bilesin

Çağlariyem bırak saram yaremi

İstemem ki senden gelse çaremi

Yıllar yılı bana oldun haremi

Yaksan yıksan artık takmam bilesin

57.

Sana üç gün bana üç gün

Neden idrak etmiyorsun

Bak geldi geçti gitti dün

Neden idrak etmiyorsun

Dünya senin olsa hava

Geleceksin bir gün tava

Nefsin ile bitmez dava

Neden idrak etmiyorsun

Yaşadığın dünya yalan
Azın çoğun olur talan
Var mıdır dünyada kalan
Neden idrak etmiyorsun

Olma sakın gönlü katı
Bırakırsın katı yatı
Gerçek olan ölüm zatı
Neden idrak etmiyorsun

Akan sular durulacak
Elbet mizan kurulacak
Yaptıkların sorulacak
Neden idrak etmiyorsun

Çağlariyem vallah billah
Tövbe et estağfurullah
Güç sahibi baki Allah
Neden idrak etmiyorsun

58.

Varsa üç beş kuruş at bir kenara
Günü gelir bine eş değer olur
Çalışkan işine verirse ara
Belengaz miskine eş değer olur

Ah edip içinden canını söken
Bir lokma ekmeye boynunu büken
Ağlayıp sızlayıp gözyaşı döken
Gülenin nesine eş değer olur

Kendisinden evvel dosta isteyen
Günahlardan kaçıp haram yemeyen
Gerçekleri görüp yalan demeyen
İnsanın hasına eş değer olur

Çağları peş peşe hata yapanlar
Gelenekten görenekten kopanlar
Hakikat var iken terse sapanlar
Eşeğin tekine eş değer olur

59.

Kurban ettim nefsi gönül bağına
Bülbüller ağladı gülüm ah etti
Geldim girdim ömrün en son çağına
Duygular çağladı dilim ah etti
Allah'ına bağlı sadık bir kuldum
İlim, irfan, bilgi, hünerle doldum
Vicdanı elimde tutamaz oldum
Ciğerim dağladı halım ah etti

İlimli İrfanlı zatlar put oldu
Cahilin yanında fikrim yutuldu
Haksızın karşında dilim tutuldu
Elimi bağladı kolum ah etti

Çekimlere baktım dedim solağım
Nedensiz bulandı berrak bulağım
Nice acı sözler duydu kulağım
Gözümü bağladı kılım ah etti

Çağlariyem neden yordum serimi
Yüksek değil altta tuttum yerimi
Dilimden döktüğüm namelerimi
Perdeler sağladı telim ah etti

60.

Annemin babamın yadigârıdır
Benim canım kurban olsun bacıma
Yeğenime anne ele karıdır
Benim canım kurban olsun bacıma

Dilerim evine mutluluk neşe
Bol bol takın yiyin etleri şişe
Sağlıkta varlıkta olun dört köşe
Benim canım kurban olsun bacıma

Yağmur gibi yağsın başına varlık
Eliniz cebiniz görmesin darlık
Yüzünden gözünden düşmesin arlık
Benim canım kurban olsun bacıma

Daha çok yapardım bacı methini
Ben bilirim senin marifetini
Asla kayıp etme nezaketini
Benim canım kurban olsun bacıma

Çağlariyem böyle eylerim meydan
Rehber olsun sana verdiğim Kur'an
Abine meleksin beyine sultan
Benim canım kurban olsun bacıma

61.

Son günlerde değil zor günlerdeyiz
Ağzını açana çatan çatana
Âlem aya varmış biz neredeyiz
Pisliğin içine batan batana

Havale edelim durumu Hakk'a
Ediyor küçüğü büyüğü caka
Korkarım düşeriz sonunda şoka
Vatanı milleti katan katana

Açın kapıları çekip gidelim
Stresin üstüne toprak örtelim
Toprağa girelim rahat edelim
Yaka paçamızdan tutan tutana

Saltanat sürene gayet şahane
Sefile mazluma yer tımarhane
Zaten memlekette çoktur bahane
Bileni bilmezi öten ötene

Çağlariyem halden bıkan bıkana
Korkudan yanaştık yakıp yıkana
Yine düşeceğiz çivi çakana
Köküne kadarda iten itene

62.

Sigaradan beter yanıyor içim
Şu gecen yıllara baktığım zaman
Değişti vaziyet zor oldu geçim
Çarşıya pazara çıktığım zaman

İnsanlarda bitti saygı nezaket
Bir sanal âlemde her şey marifet
Anladım kalmamış hayır bereket
Tohumu tarlaya ektiğim zaman

Utanırım geleceğe demeyi
Atamız boşuna vermiş emeği
Elim ile yıktım bağı bahçeyi
Üst üste binalar diktiğim zaman

Sorarım kendime nasıl pınarım
Ne kendime ne de ele yararım
İsyan etmemeye çare ararım
Şu tatlı canımdan bıktığım zaman

Çağlariyem yalan dünya neylerim
Bazen neşelenir gönlüm eylerim
Sazımı inletir kısık söylerim
Akordumu hafif çektiğim zaman

63.

İnsan olmak dünyadaki tek suçum
Hakîm savcım cezam kesin gideyim
Dostlara kuzuyum düşmana koçum
Bir Allah kulu yok desin gideyim

Baltacı baltalık halım bulmadı
Çiçeklendim bir tek barım olmadı
Kurudu dallarım canım kalmadı
Olun bir rüzgâr esin gideyim

Çağlariyem çıkar yol arıyorum
Çare dediklerini tez sarıyorum
Yaradan Mevla'ya yalvarıyorum
Kurtlar kuşlar canım yesin gideyim

64.

Suratın dönmüştür pazar yerine
Renkten renge döner gözümde bugün
Akılın zorlayıp varma derine
Işıkların söner gözümde bugün

Pusulân dönüyor aynı tekkeye
Hacılık bu ise gitme Mekke'ye
Başını saklama beyaz takkeye
Balonların iner gözümde bugün

Yatarak gölgede geçirdin yazı
Benden demedin mi kim olur razı
Rüşvet diye sunma hindiyi kazı
Tavuğunda siner gözümde bugün

Boynunu Allah'a kullara burma
Ellerin ayıbın arayıp sorma
Fitili boşuna kaldırıp durma
Yakamazsın fener gözümde bugün

Olmuş yaradanım Allah zikirim
Öze dönmüş zatı yanmış zâkirîm
Çağlariyem inan aklım fikirim
Dostluğunu dener gözümde bugün

65.

Sabah çile akşam çile
Çeke çeke öleceğim
Gözyaşlarım döndü sele
Döke döke öleceğim

Bilin ki bu bahtım kara
Yüreğimi etmiş yara
Şu boynumu bir tek yara
Büke büke öleceğim

Ne şöhret bildim ne de ün
Aynı gelip geçti tüm dün
Şu kara bahtımı her gün
Yaka yaka öleceğim

Düşmüşüm âlem diline
Acırlar gözüm seline
Sular gibi menziline
Aka aka öleceğim

Çağlari sağı soluma

Yâri takmadım koluma

Çıkacak diye yoluma

Baka baka öleceğim

66.

Bir yaz sıcaklığı sarar içimi

Hasretin gönlüme geldiği zaman

Değişir yüzümün şekil biçimi

Duygular aklımı aldığı zaman

Geçmişî düşünür bir bir anarım

Hayalini kurar kurar yanarım

Gelenleri inan hep sen sanarım

Birisi kapımı çaldığı zaman

Giyerdin bir zaman atlası simi

Söyle şimdi gözüm izlesin kimi

Bazen unuturum kendi kendimi

Aklım varlığına daldığı zaman

Çağlariyem yüreğimi dağlama

Ben ölürsem başan kara bağlama

Gelip yakınımnda sakın ağlama

Hoca namazımı kıldığı zaman

67.

Uzak durdum yalancidan hırsızdan
Caymadım sözünü tutmuşum baba
Dost edinmem edepsizden arsızdan
Yılışanı geri itmişim baba

Aylemden birinin yüzü solunca
Şeref namus onur içe dolunca
Anam için bacım için olunca
Kendimi ateşe atmışım baba

Sezersem hileyi santim arşında
Zulümkârın zalimlerin karşında
Vatanın milletin millî marşında
Şeyda bülbül gibi ötmüşüm baba

Vatan sevgisini yazmışım başa
Acımam çıkacak can ile yaşa
Ülkem için bayrak için savaşa
Göğsümü gererek gitmişim baba

Okudum öğrendim bahçe bağları
Gezerek keşf ettim yüce dağları
Mahlasım koydular Âşık Çağları
İrfan mektebini yutmuşum baba

68.

Uzaktan görünce kabiristanı
Oturdum ağladım bugün anama
Aklıma gelince günlük fıstanı
Yüreğim dağladım bugün anama

Bunca yıl yaşadım neye yaradım
Beni var edene yüzü karadım
Hayrını yapmayan yoksul aradım
Sel oldum çağladım bugün anama

Çok severdi sıcak yağlı ekmeği
Ölene dek bana verdi emeği
Yere mi koyardım ben bu dileği
Ekmeği yağladım bugün anama

Hâşâ Meryem anam ben ise İsa
Gönlümde yok iken gasefet tasa
Dersin yeni düştüm dert keder yasa
Karalar bağladım bugün anama

Çağlariyem sanman onu korkuttum
Onca sene kazak çorap dokuttum
Verdim Fatiha'sın Yasin okuttum
Hatminde sağladım bugün anama

69.

Ey Allah'ım sohbetini

Alanlardan eyle bizi

Ramazanın kıymetini

Bilenlerden eyle bizi

Dinlenmesin gurur marşı

Görünmesin benlik arşı

İlla zalim nefse karşı

Olanlardan eyle bizi

Dilimize söylet niyaz

Alalım yapılandan haz

Camide beş vakit namaz

Kılanlardan eyle bizi

Boşa geçiştirme zaman

Rehberimiz olsun Kur'an

Feyzin ile ilim irfan

Bulanlardan eyle bizi

Eylet sözü kemal ile

Ver imanı temel ile

Yüzen sâlih amel ile

Gelenlerden eyle bizi

Görmez Çağları yapını

Bilir kâinat tapunu

Güven ile yâr kapını

Çalanlardan eyle bizi

70.

Sadece çıkarı yazan kalemi

Kırarım başından sonuna kadar

Allah'ın alana farzsa selamı

Veririm başından sonuna kadar

Yaşamın özü su toprak havada

Cehennem ateşi yanar sobada

Bilimli gerçeği yalnız aynada

Görürüm başından sonuna kadar

Alırım mecliste varsa yerimi

Olurum Mansuri yüzün derimi

Başımı kesseler vermem sırrımı

Korurum başından sonuna kadar

İhlasla okudum kelimullahı

Çevremi salihler eyle ilâhı

Gördüğüm her şeyde bir tek Allah'ı

Ararım başından sonuna kadar

Çağlarım yıkamam özde bendimi

Ecelim gelirse bozar fendimi

İnsana insanlık için kendimi

Yorarım başından sonuna kadar

71.

On dokuz Mayıs 'ta çıktın Samsun'a

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

Meydanı okudun orda düşmana

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

Erzurum güç verdi ilk kez fikrine

Sivas'ta katıldı haklı zikrine

Müminler inandı içten şükrüne

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

Topladın askerî yokken on para

Dostların sokmadı seni hiç zora

Dedin ki olacak başkent Ankara

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

Mecliste kabullendi cumhuriyet

Millete verildi yasal hürriyet

Özgürdü kanunla gelen zürriyet

Allah'ın rahmeti sana Atatürk

Çağlar'a yepyeni devrim bildirdin
Yaramaz ne varsa kökten sildirdin
Vatanı kurtardın yüzü güldürdün
Allah'ın rahmeti sana Atatürk

72.

Gönlümden geçeni kâğıda döktüm
Senin için yazdım söz birer birer
Yaradan Mevla'ya boynunu büktüm
Eğer arif isen çöz birer birer

Sevdan gönle düştü civan yaşımda
Zehir oldu ekmeğimde aşımda
Hâlâ aynı duygu heves başımda
Bunları aklına yaz birer birer

Daha düşmüyorum artık tasaya
Uydum Hakk'ın emri olan yasaya
Kaç kere oturduk aynı masaya
Yemedik mi senle kaz birer birer

Peşinden gelmişim şehirden köye
Şimdi dolanırım ah diye diye
İş işten geçti ya pişmanlık niye
Gözünden yaşları süz birer birer

Çağlariyem açtın gönlüme yara
Uğraştım çalıştım bulmadım çara
Bu dert ile gideceğim mezara
Üstüme taşları düz birer birer

73.

Sevdan ile yandı sinem
Koydun yana yana sunam
Vermez misin aşka önem
Kılıç vurdun cana sunam

Kar boranlı dağlar ettin
Gece gündüz ağlar ettin
Akan yaşım çağlar ettin
Gözüm döndü kana sunam

Gözlerimden uzak kaldın
Mecnun ettin çöle saldın
Aklımı başımdan aldın
Yak eline kına sunam

Deli gönlüm yara aldı
Beni dertten derde saldı
Muradım gözümde kaldı
Bu hak mıdır bana sunam

Çağları der umursama
Bu gönlümü soktun gama
Çok çileler çektim ama
Helâl hakkım sana sunam

74.

Kınamasın beni dostlar
Başı aldık gidiyoruz
Biri sağdan biri soldan
Taşı aldık gidiyoruz

Başımıza indi çelik
Gömlek yırtık botun delik
Cebimizde yok metelik
Tuşu aldık gidiyoruz

Başa neler getirmişiz
Aklımızı yitirmişiz
Yaz baharı bitirmişiz
Kışı aldık gidiyoruz

Göreceğiz yine yandık
Hepimiz gelene kandık
Karşımıza koydu sandık
Fişi aldık gidiyoruz

Çağlari der yüzüm soldu

Mezarlıklar bayrak doldu

Ülkemizde şehit oldu

Na'sı aldık gidiyoruz

75.

Sakın deme böyle yalan mı olur

Kuzular koçlara posta koyarlar

Nerde olsan seni mikroplar bulur

Sapsağlam vücudun hasta koyarlar

Dünyada yapılır oldukça hatlar

Onu biri tutar üst üste katlar

O gün bu gün diye gününü kutlar

Karşına tabakla pasta koyarlar

Yoksul düşmüş gibi elini açar

Ortaya çıkacak palavra saçar

Zoru sevmez adam kolaya kaçar

Sen yapsan adını usta koyarlar

Yapar cilve nazı alır karşına

Elin oğlu bakmaz gözün yaşına

Umulmadık hâller açar başına

İçirmez çorbanı tasta koyarlar

Çağlariyem tutma ateşte sacı
Yanarsa acımaz kardeşle bacı
Canına verirler ummadık acı
Baban ölmüş gibi yasta koyarlar

76.

İnsanoğlu beşer şaşar mı şaşar
Gafletten gaflete düşer zamanla
Ahının peşine inançla koşar
Öğrene öğrene pişer zamanla

Hırsa gelse azim ile uğraşır
Gerekse başında yükünü taşır
Kısmeti açılır rızkı bollaşır
Varlık gelir baştan aşar zamanla

İster yiye içe uzana yata
Arar bulsan sefil bağıra çata
Dolanır etrafı havasın ata
Gururla kibirle şişer zamanla

Gönlünde dert, keder, gamı yok ise
Meydanda rakipsiz kendi tek ise
Pohpohlayıp alkış çalan çok ise
Bağırır çağırır coşar zamanla

Çağlari ah eder sinesin yakar
Elbette sonunda foyası çıkar
Olana bitene uzaktan bakar
İyi kötüyü yaşar zamanla

77.

Eğer bana azcık sevgin var ise
Ellerin sözüne bakma güzelim
Bu can bu dünyada sana yar ise
Kirpiğin kaşını yıkma güzelim

İste dağı taşı aşır geleyim
Dile kadir kıymetini bileyim
Öl de uğurunda hemen öleyim
Yeter hasretinle yakma güzelim

Gelir isen biter gönül telâşım
Durur gözlerimden dökülen yaşım
Âlemin içinde dik durur başım
Zulümle karşıma çıkma güzelim

Çabuk yetiş daha geçmeden zaman
Ettirme dilime ah ile aman
Evvel Allah sonra sendedir güman
Aramıza yâdı sokma güzelim

Çağlariyem senle bitmedi işim
Gündüz hayâlîmsin gecede düşüm
Öğrenmek istersen nedir görüşüm
Sevmekten asla korkma güzelim

78.

Yüreğimde yaram acı sızılar
Doktorlarda çare bulamaz oldum
Alnıma yazılmış kara yazılar
Bilevledim yine silemez oldum
On beşinde sardım bu derdi cana
Ömür sona geldi hep yana yana
Felekte yüzünü dönmedi bana
O günden bu güne gülemez oldum

Âşık Çağlariyem dikenli yolum
Ezelden kırılmış her iki kolum
Ah ettikçe sızlar vücutta solum
Ölünce diner mi bilemez oldum

79.

Nedeyim versen de parayı pulu
Bana iman yeter vermesen verme
Güzel çirkin olsa yaşamın halı
Ömür bir gün biter vermesen verme

İstemem olmasın saray ile han
Var mıdır mezarda yanına koyan
Sanki olmuşum şah olmuşum sultan
İsmim bile yeter vermesen verme

Tek yaradan bilir niyet ne ise
Doğadan alırım kendime hisse
İnsanda merhamet eğer var ise
Yürek acı tüter vermesen verme

Beni böyle yakan yandıran vardır
Şükür yaşadığım an için kârdır
Her şeyin elbette bir sonu vardır
Ezel ebet çatar vermesen verme

Âşık Çağlariyem sonumuz ölüm
Dünyayı sevmedim nideyim gülüm
Kalbim zikir eyler ağzımla dilim
Hak Hak diye öter vermesen verme

80.

Hey Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz
Arkadaş hakkını yemek olur mu?
Zehir zıkkım olur boğazdan akamaz
Arkadaş hakkını yemek olur mu?

Çoluğa çocuğa haram yedirdin
Adınla adlara sahte dedirdin
Günah kapısına ruhu getirdin
Arkadaş hakkını yemek olur mu?

Aklını başına topla af dile
Adamı doyurmaz haramla hile
Sızılatır canın çekersin çile
Arkadaş hakkını yemek olur mu?

Daha bedduaya zâna girmedim
Puştluk sahtekârlık izin sürmedim
Zaten yanlış yapan kişi görmedim
Arkadaş hakkını yemek olur mu?

Çağlariyem akli kıtlık belleme
Sen sen ol da sakın kendin dilleme
Alışmışsan eğer allem kulleme
Arkadaş hakkını yemek olur mu?

81.

Yaradan şahittir bilenler bilir
Üç pula şerefın satan istemem
Allah'ın emiri yerine gelir
Kurulmuş düzeni katan istemem
Arıyı saklayan halis bal tanır

Kılavuz olmuşsa mutlak yol tanır

Birin aldatan kendi aldanır

Pislik batağına batan istemem

Sorarlar insana bu neyin nesi

Gün gelir yükselir garibin sesi

Kendinin var iken bağı bahçesi

Elin gölgesinde yatan istemem

Adam hırsızlığı etmiş marifet

Arama soysuzda saygı zarafet

Emanete zaten etmiş hıyanet

Yemin ile yalan atan istemem

Âşık Çağlariyem derim tedbir al

Eşin dostun neyin varsa haber sal

Ben bunu yanına kor muyum çakal

Vatana bayrağa çatan istemem

82.

Bir ömür hep aynı yerlere baktım

İzler değişmedi bir ben değiştim

Genç yaşta gönlümü sevdıyla yaktım

Közler değişmedi bir ben değiştim

Sevdaya düştün mü yoktur molalık

Neresinden tutsan tutman belalık
Bugün baktım yine aynı elalık
Gözler değişmedi bir ben değiştim

Dünyaya eş değer olur gülünce
Selvi boylu, ela gözlü, bel ince
Yüreğim burkulur temmuz gelince
Yazlar değişmedi bir ben değiştim

Çağlariyem sazı getirdim tava
Çalmam gerek şimdi dertli bir hava
Ölmeyince bitmez inan bu dava
Kozlar değişmedi bir ben değiştim

83.

Yaşamışım bunca yılı boş yere
Eller adam oldu ben olamadım
Düşürdüler tura hem de kaç kere
Kıllar adam oldu ben olamadım

Ben bana ha şimdi diyin ne diyim
Yürüttüğüm ardım sıra kedyim
Bakıp da yüzüne tükürmediyim
Çiller adam oldu ben olamadım

Felek yine beni düşürdü dara
Yüreğim bu yüzden olmuştur yara
Satmaya kalkarsam etmez beş para
Küller adam oldu ben olamadım

Yüz bin şükür ettim karnım doyunca
Eksilenin yerine alıp koyunca
Mevla'm şahidimdir ömrüm boyunca
Neler adam oldu ben olamadım

Çağlariyem neye yarar öttüğüm
Yanıp yanıp duman olup tüttüğüm
Sazıma takıp da akort ettiğim
Teller adam oldu ben olamadım

84.

Şu yalan dünyaya aldanıp yanma
İnsanın hasısın sen arkadaşım
Deyilen her sözü doğrudur sanma
İnsanın hasısın sen arkadaşım

Bekleme gelecek diyerek posta
Vücudun boş yere eyleme hasta
Meyli muhabbettin ver gitsin dostu
İnsanın hasısın sen arkadaşım

Kuzeye güneye bir gözle bakma
Kurulu düzenin boş yere yıkma
Kötülük yapmaya ortaya çıkma
İnsanın hasısın sen arkadaşım

Görünür üstünde gül gibi aban
Allah için olsun emeğin çaban
İnsanın dostuna görünme yaban
İnsanın hasısın sen arkadaşım

Âşık Çağlariyem severim seni
Bir kez daha olsun dinle sen beni
Uzatma kısa kes kapat çeneni
İnsanın hasısın sen arkadaşım

85.

Bozkırın içinde yeşil bir ada
Bakınca hoş eder gözü Edremit
Mavinin yanında yeşil şüheda
Adamış insana özü Edremit

Düzülür konuklar gelir yan yana
Ruh olur bedene neşedir cana
Anımsatır insanoğlu insana
Yazı kışı bahar güzü Edremit

İflah etmez çevre için huylanan
Bir gün ile doymaz gelip eğlenen
Adı dilden dile zevkle söylenen
Şarkının türkünün sözü Edremit

Şamran hayatıdır cennet gelinin
Kokusu yayılır alev gülünün
Göz bebeği olmuş o Van ilinin
Seven yüreklerin közü Edremit

Doymuyorsun günde bin kere görsen
Yüzmekten bıkmazsın suyuna girsen
Âşık Çağlariyem bir kulak versen
Söyler size eğri düzü Edremit

86.

Yel olsam dağ ile taşla
Essem anlayan bulunmaz
Dertleri mi kalem kalem
Desem anlayan bulunmaz

Dertleri koydum demine
Uzandım yattım zemine
Bütün âlemin tümüne
Küssem anlayan bulunmaz

Açık söyledim sözümü

Kara mı ettim yüzümü

Gökten aşağı özümü

Assam anlayan bulunmaz

Gönlümdeki yaraları

Bahtımdaki karaları

Sarhoş olsam naraları

Bassam anlayan bulunmaz

Allah vermiş dille çene

Gönül duygulandı yine

Karşımda olup bitene

Sussam anlayan bulunmaz

Çağlariyem oldum nehir

Yaşadığım büyükşehir

Gelene gidene zehir

Kussam anlayan bulunmaz

87.

Yar bahara benzemiyor

Yakar canımı canımı

Hiç de beni özlemiyor

Sıkar canımı canımı

Gülü seven yârim hani

Diken oldu döktü kanı

Başlattı mı her figanı

Söker canımı canımı

Soktu beni meraklara

Döndüm sarı yapraklara

Tohum gibi topraklara

Eker canımı canımı

Asla bıkmadım methinden

Kayıbın yok kıymetinden

Yanıp tüten hasretinden

Çıkar canımı canımı

Çağlariyem az cahilim

Hakk'a ayandır bu halim

Bir gün gelir Azrail'im

Çeker canımı canımı

88.

Bu nasıl bir haldır kavrayamadım

Gündüzü geceyi kıskanır oldum

Diyilen bir sözü anlayamadım

Cümleyi heceyi kıskanır oldum

Hayvanları görür asla gülmezdim

İlgilenir içli dışlı olmazdım

Sevdiğimi hiç de öyle bilmezdim

Fil ile cüceyi kıskanır oldum

Derler ki demiri döverler tavda

Geceli gündüzlü dolandım avda

Bu nasıl bir aşktır bu nasıl sevda

Zerreyi yüceyi kıskanır oldum

Mümindim Mevla'ya boynunu büken

Gözümde bir idi gül ile diken

Arifle irfanla beraber iken

Hacıyı hocayı kıskanır oldum

Çağlariyem içten solurdum zifti

Burnum alan koku sanarsız nefti

Hikâye eyledim bir güzel çifti

Karıyı kocayı kıskanır oldum

89.

Aldın mı sevdayı aşkı sineye

Yürek yanar, beden yanar, can yanar

Hele vefasızsa boş ver demeye

Senen yanar, ayın yanar, gün yanar

Tek taraflı olman çilemi çile

Bülbül olur figan edersin güle
Delilik ederde gelirsen dile
Ağa yanar, paşa yanar, han yanar

Dünya senin olur bir yüzen gülse
Onu sevdiğini anlayabilse
Perişan hâline ah vah yönelse
Elli yanar, yüzü yanar, bin yanar

Demez yazık ettin gençlik çağına
Hiç de dönüp bakmaz gözün ağına
Ateşi salmıştır gönül bağına
Boyu yanar, çapı yanar, en yanar

Çağlariyem budur aşkın öyküsü
Hem Mehmet'i sevmiş hem de Şükrü'sü
Çalıp söyleyince sevda türküsü
İçim yanar, dilim yanar, ben yanar

90.

Ne kini güder ne nefret
Sevmeyi bilirse insan
Ne gücü ister ne servet
Sevmeyi bilirse insan

Aşk ile uzanır eli
Zevk ile söyleşir dili
Mutluluk verir her hâli
Sevmeyi bilirse insan

Hakk'ının yolunu izler
Doğruda gerçeği gözler
Nasihat gibidir sözler
Sevmeyi bilirse insan

Her yanına neşe saçar
Kötülükten uzak kaçır
Açılmaz kapıyı açar
Sevmeyi bilirse insan

Gülü dikenini bir tutar
Gam kederi derdi atar
Rahat eder mutlu yatar
Sevmeyi bilirse insan

Çağları gelecek ezel
Evveli eyledin gazel
Yaşamak olur çok güzel
Sevmeyi bilirse insan

91.

Bu nasıl sevdıydı anlayamadım
Dağladı yüreğim yaktı yar benim
Dediler seslendi ben duyamadım
Bulutlar başıma çöktü yar benim

Dünya zindan oldu benim gözüme
Yakınlarım bakmaz oldu sözüme
Dostlarım sırtını döndü yüzüme
Genç yaşta belimi büktü yar benim

Yüzen gemim birden vurdu karaya
Dağlar engel oldu girdi araya
Acılar sızılar düştü yaraya
Sanarım canımı çekti yar benim

Hasretle yalnızlık beni boğardı
Gözünde yaş yağmur gibi yağırdı
Otuzumda saçla sakal ağardı
Temelden umudum yıktı yar benim

Çağlariyem yanar söyler ağlarım
Güz gelmeden gazel oldu bağlarım
Çalar sazı söyler türkü çağlarım
Şu gönlüme zehir ekte yar benim

92.

Şu kadim şehrin kıymet değerini
Bilenler biliyor nasıldır Van'ım
Beş vakit namazı camide serin
Kılanlar biliyor nasıldır Van'ım

Esnafin ettiği hizmetlerini
Sundukları ikram izzetlerini
Peynir balın yağın lezzetlerini
Alanlar biliyor nasıldır Van'ım

Hayran olur insan edep huyuna
Sevdalanır ince, selvi boyuna
Van Gölü'nün berrak temiz suyuna
Dalanlar biliyor nasıldır Van'ım

Nasıl ilmi fikri hâli sezmeye
İçinde oluşan kurdu ezmeye
Akdamar kaleyi görüp gezmeye
Gelenler biliyor nasıldır Van'ım

Çağlariyem bura doğduğum şehir
Bejingirden çıkan su olur nehir
Çok insan dönüşün eylemiş tehir
Kalanlar biliyor nasıldır Van'ım

93.

Yaradan vermişse ölümü cana
İster elli yaşa ister yüz yaşa
Haram bulaşmışsa dolanan kana
İster eğri yaşa ister düz yaşa

Vermesen yanılsa helâl pulumu
Her zaman korusan yetim dulunu
Hele bir de tutsan Hakk'ın yolunu
İster coşkun yaşa ister öz yaşa

Düşünmeden verdin ise kararın
Hiç kimseye olmaz ufak yararın
Göreceksin yalnız kendi zararın
İster ateş yaşa ister köz yaşa

Unutmuşsan ekmeğini aşını
Belaya sokmuşsan dertsiz başını
Neye yarar gözden döksen yaşını
İster ele yaşa ister süz yaşa

Çağlariyem kopup gelen telimdir
Dünyaya bağlanmak bil ki zulümdür
Ne etsen ne yapsan sonu ölümdür
İster bahar yaşa ister güz yaşa

94.

Şahin gözlüm bakma öyle

Gözün kiraladı canım

Söyler isen doğru söyle

Sözün karaladı canım

Bir ağladım birde güldüm

Hali ahvalini bildim

Anlattıkça sanki öldüm

Mazin yaraladı canım

Baş başakken bağır çağır

El yanında gelir ağır

Sebepsiz yaptığın tavır

Nazın paraladı canım

Çağlariyem gün sayınca

Şaştım gittiğin duyunca

Birlikteydik kış boyunca

Yazın aralandı canım

95.

Gece değil gündüz vakti

Çekti gitti bizim Mehmet

Gökten yere yağmur aktı

Baktı gitti bizim Mehmet

Mübarek bir cuma günü
Eyleyecekken düğünü
Azrail'in pençesini
Taktı gitti bizim Mehmet

Huyun sorsaz derim melek
Onca değer onca emek
Vade vakti doldu demek
Kalktı gitti bizim Mehmet

Son kez baktım endamına
Hak yetişsin yardımına
Ebediyet makamına
Aktı gitti bizim Mehmet

Dedim af eyle sen Rabb'i
Sana gelir sefil sebi
Çağları'yi ateş gibi
Yaktı gitti bizim Mehmet

96.

Bülbül durmaz gülden uzak
Feryat figan işim benim
Dostlarımdan kaldım ırak
Yara varmak düşüm benim

Eşle dostla atışmadan
Taze barım yetişmeden
Yaz baharla tanışmadan
Geldi çattı kışım benim

Kaç kez dizimi oğmuşum
Nice yılları boğmuşum
Sorsan daha dün doğmuşum
Yetmiş olmuş yaşıım benim

Talihim var kara maden
Soramadım niçin neden
Ne gelen var ne de giden
Zehir midir aşım benim

Çağları der âşık yaşı
Hem bey oldum hem de paşı
Her olayda ayrı taşı
Değdi durdu başım benim

97.

Dağı taşı alev aldı yanıyor
Kıbleye dönenler niye görmüyor
Yirmisinde gençler ecel banıyor
Yükseğe konanlar niye görmüyor

Yaşadıklarımız tek cümle rezalet
Hormonlandık mı ki bozuk asalet
Nerede kaldı hak nerde adalet
Ampulü yananlar niye görmüyor

Cümlemize vardır bunun vebali
Uçtu gitti giden bir kuş misali
Ahirette gelir ceza okkalı
Sakalı inenler niye görmüyor

Vazifeniz sizin halkı güldürmek
Olanı biteni doğru bildirmek
Hakk'a en büyük suç insan öldürmek
Koltuğa sinenler niye görmüyor

Çağları üstadım böyle çağladım
Karaları giydim yandım ağladım
Âşık dostlarıma sözü bağladım
Geçmişî ananlar niye görmüyor

98.

Bu dünyanın bitmez derdi çilesi
Dökme gözlerinden yaşa yazıktır
Sahtekârın vardır her dem hilesi

Girme belasına başa yazıktır

Cahile uğraşma doğru demeyi

Öyle kemlik eder yakar sineyi

Dere kenarına yapma binayı

Temele koyduğun taşa yazıktır

Bildiğinden emin isen ver karar

Yaptığın her neyse görürsün yarar

Kâr yerine eğer edersen zarar

Zaman harcadığın işe yazıktır

Hakk'ın emri neyse öylece otur

Bozulmasın sende emanet motor

Helal kazancını evine götür

Haram katar isen aşı yazıktır

Çağları aşıklık izinde yürü

Çobanlık var ise güdersin sürü

Zalimlik edersen yoksa hoşgörü

Seninle yaşayan eşe yazıktır

99.

Yüreğime ateş verdin dağladın

Hakk'ın oku deye canan fırıldak

Menfaatin yalan dedin sağladın

Yaradan koymaya yanan fırıldak

Sen bana çok güzel bi kazık attın

Sağlama bağladın üstüne yattın

Ananı boyadın babana sattın

Helal etmez sütü anan fırıldak

Sevindirdi seni verdiğim çaba

Dileğim veresen ilaca haba

Bilerek pisledin yediğin kaba

Kanser ola gire kanan fırıldak

Fayda yoktur haram olan nakitte

Dalavere eylediğin akitte

Dilerim Allah'tan tez bir vakitte

Sıvan düşe even hanan fırıldak

Çağlariyem şimdi iş geldi bana

Helal etmem hakkım bilesin sana

İkimiz varınca yüce divana

Senden davacıyım inan fırıldak

100.

Dünyayı dolansan yoktur benzeri

Düzün ortasında bir Van Kalesi

Uzaktan yakından etsen nazarı

Gözün ortasında bir Van Kalesi

Üstüne yapılmış surlarla cami

İçte eski şehir hanı hamamı

Duvarla örülmüş dört yan tamamı

Özün ortasında bir Van Kalesi

Abdurrahman Gazi ulu ziyaret

Bir günde dolanmak büyük marifet

Haşmetinden dışa vuran asalet

Yüzün ortasında bir Van Kalesi

Urartu'ya gider varır mazisi

Karşısında yapılıyor kazısı

Analı kızıyla anıt yazısı

Sözün ortasında bir Van Kalesi

Çağları Horhor'da söyledi hoy nar

Her yanından billûr pınarlar kaynar

Sazlık deresinde balıklar oynar

Sazın ortasında bir Van Kalesi

101.

Sarardı bahçeler kızardı dağlar

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

Dökülür yapraklar nehirler çağlar

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

Gölümüz hışırdar hafif dalgalı

Yakamozlar oldu karalı allı

Güneşte büyüyor tana varalı

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

Bulut alevlendi kalmadı allık

Kuytuları bastı siyah karanlık

Gündüz bizden ister artık helallik

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

Gökte görüyorum bembeyaz ayı

İçe çekiyorum temiz havayı

Bizimkiler hazır etti sofrayı

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

Çağlariyem sazın sesi çınladı

Bir güzelce eşim dostum dinledi

Çöktü bir sessizlik dalgalar inledi

Şimdi akşam vakti mevsim sonbahar

102.

Yalnızlık ne kadar zor imiş anam

Ne arayan vardır ne soran vardır

Yüreği yandıran kor imiş anam

Ne söndüren vardır ne gören vardır

Ah eder elini dizen vurarsın

Geçmişini anar hayal kurarsın

Durmuş saat gibi öyle durarsın

Ne değişen vardır ne kuran vardır

Âşık Çağlariyem bende bir canam

Ne birine sultan ne de bir hanam

Ölsem bile yalnız ölecem anam

Ne arkadaş vardır ne yaran vardır

103.

Delinin eline taşı verirsen

Getirir anlının çatına vurur

İlimsiz hocadan fikir sorarsan

Zahirî gösterir batına vurur

Ses çıkar mı ölmüş şeyin naşından

Namertlerin fayda gelmez aşından

Beyin hırsı akli almış başından

Yarış kazanmayan atına vurur

Şerefsizde yoktur namus, onur, ar

Nankördür kadardır zalim zulümkar

Fitneye fesata sevdalı murdar

Elini kan eder zatına vurur

Derler dizin döver kızın dövmeyen

Haksızlık edendir Hakk'ı övmeyen

Gider avcı olur hayvan sevmeyen

Çıkar kapısında itine vurur

Çağlariyem şimdi bana müsade

Çok şey öğrenmişim şahsen lisede

Hoşgörüsü bitmiş erkek müsvedde

Sokak ortasında hatuna vurur

104.

Elinde dönse gökyüzü

Gözü acın gözü doymaz

Tapu etse tepe düzü

Gözü acın gözü doymaz

Atlas libas giyim giyse

Gücü demir çelik eyse

Kalksa başı göğeyse

Gözü acın gözü doymaz

Tüm dünyayı şanı sarsa

Kârı ona verse borsa
Makamı en üste varsa
Gözü acın gözü doymaz

Zirve yapmaktır egosu
Bitmez tükenmez arzusu
Çıksa binlere şatosu
Gözü acın gözü doymaz

Çağları sendeki merak
Sarartır eyletir yaprak
Beklersin bir avuç toprak
Gözü acın gözü doysun

105.

Sildim seni gönlümdeki defterden
Yalanın talanın gördükten sonra
Olmaya gümanın gök ile yerden
Acıyı yüreğe verdikten sonra

Eyvallahım yokken ağaya beğе
Elim verdim senin gibi sülûğе
Boşuna direnip kaldırma göğе
Tutup beni yere vurduktan sonra

Elimden sildirdin kızıl kınayı

Dar ettin başıma koca dünyayı
Neye yarar görsem yıldızı ayı
Gözüme karayı sürdükten sonra

Yanan çıra idim üfledin söndüm
Ağlattın inlettin deliye döndüm
Şimdi niye değer kıymete bindim
Zalimce kalbimi kırdıktan sonra

Çağları hani ya yabancı eldi
Bunca yıl boşa mı bağrını deldi
Yeni mi akılın başına geldi
Yıllar yılı uzak durduktan sonra

106.

Yâre sunulacak bardak su olsam
Yudum yudum içse değişmem artık
Karanlık geceye ışıklar salsam
Yaralanıp geçse değişmem artık

Düşlerinde görse hayaller kursa
Her yerde arasa herkese sorsa
Saraylar yaptırsa tahta otursa
Başına taç seçse değişmem artık

Bilirim hayrandır yeşile zere

Tezgâhta beğene bohçaya dore
Bin hevesle seçip üstüne göre
Kat kat edip biçse değişmem artık

Sormayın bu inat bu öfke niye
Beni mahkûm etti şehirden köye
Candan isteyerek hayırma diye
Servetini saçsa değişmem artık

Çağlariyem burda biter sözlerim
Ne etsem ne yapsam yine özlerim
Kör olsa da benim iki gözlerim
Varıp gelse açsa değişmem artık

107.

Ne kadar naz etsen azdır bir tanem
Gönlümde açılan gülü soldurdun
İstersen cihanı gezdir bir tanem
Şansıma seçilen gülü soldurdun

Güneyim kuzeyim sır olmaz artık
Vefasız güzelden yâr olmaz artık
Kaybolan sevgimiz var olmaz artık
Önüme saçılan gülü soldurdun

Çağlariyem nidem yurtsuz yuvasız

Ellerim havada dilim duasız

Yaşamaz olursun kalsan havasız

Ömrüme biçilen gülü soldurdun

108.

Kısmeti kefeni bedene sardı

Gitti gelmez artık Erdal Aytok'um

Bize yakın olan toprağa vardı

Gitti gelmez artık Erdal Aytok'um

Sevenleri peşi sıra toplandı

Üzerine kara toprak kaplandı

Sanki ciğerime hançer saplandı

Gitti gelmez artık Erdal Aytok'um

Yaşamı boyunca hep çekti çile

Sevmediği şeydi zırt yalan hile

Eyledi vuslatı nur yüzlü güle

Gitti gelmez artık Erdal Aytok'um

Tavizi olmazdı vakti namazda

Çalıştı çırpındı baharda yazda

Yetim koydu bizi kışta ayazda

Gitti gelmez artık Erdal Aytok'um

Yine hızlı çıktın behey ecemi
Sızlattın yüreğim yaktın sinemi
Çağlariyem helal ettim hakkımı
Gitti gelmez artık Erdal Aytok'um

109.

Gönüldeki sevda közü
Yanar ömrümüz boyunca
Kadir Mevla'm her an bizi
Sınar ömrümüz boyunca

Çıktı mı bahtın karası
Gelir ayrılık sırası
Yürekte sevda yarası
Kantar ömrümüz boyunca

Azcık dersin olayım mert
Ayağını vur yere sert
Baştan sona yüreğe dert
İner ömrümüz boyunca

Çağlarım kalmasın dün
Gününü yaşasın günde
Dünya kendi ekseninde
Döner ömrümüz boyunca

110.

Vardız nazlı yara verdiz selamı
Bana bir fermanı gelmedi nidem
Kim bilir içimde olan âlemi
Savruldu harmanı kalmadı nidem

Bırakmadız seçem aktan karayı
Ne çabuk açtı yâr benle arayı
Şimdi kim saracak söyle yarayı
Derdime dermanı olmadı nidem

Çağlariyem iki gözüm yaş doldu
Bir yanım kış iken bir yan yaz oldu
Bağımda açılan güllerim soldu
Gönlümde kemani çalmadı nidem

111.

Gece gündüz durmaz ağlar gezerim
Yar Muhammed seni sevdikten sonra
Gözlerimden kanlı yaşlar süzerim
Sünnet ile cüzi sevdikten sonra

Gördüğüm her şeyde yardır sanarım
Dilim durmaz her an onu anarım
Yüreğime közü düştü yanarım
Âlem olan özü sevdikten sonra

Emirleri neyse aynen uyarım
Verdiğini kısmet diye sayarım
İnsanım insana saygı duyarım
Ondan gelen izi sevdikten sonra

Bir garip misali olunca halim
Dua için kalktı semaya elim
Şeytana laneti okudu dilim
Elif gibi düzü sevdikten sonra

Çağlariyem geldim bir gün giderim
Garip kulum bilmem nasıl nederim
Bir değil bin canı kurban ederim
Yaradanım bizi sevdikten sonra

112.

Yaşayalım insan gibi
Türk yurdunda Türk yurdunda
Olmayalım şeytan gibi
Türk yurdunda Türk yurdunda

İnsana silah dönmesin
Bir daha ocak sünmesin
Gökteki bayrak inmesin
Türk yurdunda Türk yurdunda

Dik turalım hep başları
Sevelim dağı taşları
Dökmeyelim gözyaşları
Türk yurdunda Türk yurdunda

Canı yere sermeyelim
Şerre fırsat vermeyelim
Kötülüğü görmeyelim
Türk yurdunda Türk yurdunda

Çağları sever erliğı
Huzur veren her dirliğı
Olsun Türk İslam birliğı
Türk yurdunda Türk yurdunda

113.

Ben ölürsem sen ağlarsın
Sahibin olmaz sevdiğim
Yas tutar kara bağlarsın
Sahibin olmaz sevdiğim

Ben ölürsem üzölürsün
Damla damla süzölürsün
Bir köşeye büzölürsün
Sahibin olmaz sevdiğim

Ben ölürsem sen şaşarsın

Dert ile dolar taşarsın

Bir başan nasıl yaşarsın

Sahibin olmaz sevdiğim

Ben ölürsem sen yanarsın

Durmaz maziyi anarsın

Kimim var arar sorarsın

Sahibin olmaz sevdiğim

Ben ölürsem Çağlar'ın yok

Güvendiğin dağların yok

El verecek bağların yok

Sahibin olmaz sevdiğim

114.

Ne İslam'a benzer ne de insana

Geçmiş başımıza gecele kafa

Zehirdir bedene azaptır cana

Bakmaz yaşımıza gecele kafa

Bazen tam olmuştur bazen de yarı

Bilinmez neşesi sezilmez zarı

İstekli arzulu en acıları

Katar aşımıza gecele kafa

Ayağıma çekmiş asker botunu
Arzu ile çiğner bağda otunu
Görmeden bilmeden kırık notunu
Verir kaşımıza gecele kafa

Herkesi kendine düşmandır sanar
Ateşsiz alevsiz od olmuş yanar
Yüzüne baktın mı yüreğin donar
Benzer kışımıza gecele kafa

Çağlariyem bilmem neye taptığın
Helal etmem sana benden kaptığın
Şunu iyi bil ki artık yaptığın
Gitmez hoşumuza gecele kafa

115.

Van'dan gidiliyor senin iline
Demesem ölürüm can Hakkârilim
Dolamışsın ipek şallar beline
Giyimin bilirim can Hakkârilim

Bozulur kurallar görünmez radar
Dost olan dostuna canını adar
Bakidir dostluğum ölene kadar
Gel desen gelirim can Hakkârilim

Görmeliyim methettiğin bağı
Tatmalıyım kaymak balı yağın
Birlikte gezelim Cilo Dağı'nı
Bir nefes alırım can Hakkârılım

Atam demiş hayır vardır hayırda
Sürüyü yayalım çimen çayırda
Her gün gezdirsensin de dağda bayırda
Çekinmem kalırım can Hakkârılım

Çağlariyem etme sakın terkimi
Kış olsa giyerim sağlam kürkümü
Çalarım sazımı derim türkümü
Ozanın olurum can Hakkârılım

116.

Çıracak oldum kalem aldım elime
Yaz dediler bende yazdım be usta
Altın kemer taktım ince belime
Çöz dediler bende çözdüm be usta

Biz bilmeyiz nasıl aşğın huyu
Çağırdık şenlete bizim şu toyu
Becerirsen bize göre bir kuyu
Kaz dediler bende kazdım be usta

Koştum hikâneyi bir serisini
Anlattım bıraktım son gerisini
Hediye ettiler kaz derisini
Yüz dediler bende yüzdüm be usta

Karışılmaz aşığın gönül işine
Bırak belki kendi bizi düşünce
Güzel türküleri bir peş peşine
Düz dediler bende düzdüm be usta

Çağları bilirsin çok anımızı
Dayadık duvara art yanımızı
Yanık türkülerle şu canımızı
Öz dediler bende özdüm be usta

117.

Kara yazıları şimdi anlından
Silmek istiyorum silemiyorum
Gönlümde oluşan efkârdan gamdan
Gölmek istiyorum gülemiyorum

Gönlümün sevdiğı bana bir eldi
Aklımda olmayan başıma geldi
Hasretin acısı bağrımı deldi
Ölmek istiyorum ölemiyorum

Ayrılık öldürdü beni kaç kere
Gözümün yaşları oldu bir dere
Çok düşündüm varam gittiğin yere
Gelmek istiyorum gelemiyorum

Severdin dolanmak yağmurda karda
Mutluluk duyardın kaldım mı zorda
Bütün benliğimle hatıralarda
Kalmak istiyorum kalamıyorum

Çağlariyem kaldım kara yazımla
Gönül dağında ki karım buzumla
Sevdiğin türküyü dertli sazımla
Çalmak istiyorum çalamıyorum

118.

Yetmiş sene geçti gitti dün gibi
Yılları harcadık ömür de bitti
Nice mal kazandık yedik gün gibi
Pulları harcadık ömür de bitti

Gördük güzelleri gönül bağladık
Yandık ateşlere yürek dağladık
Bir gün güldük ise yüz gün ağladık
Selleri harcadık ömür de bitti
Ne yerler dolandık ettik ziyaret

Her bayramda giydik ayrı kıyafet
Her gün başka sohbet başka muhabbet
Dilleri harcadık ömür de bitti

Candaki güç kuvvet artık yok oldu
Gitmeler gelmeler cana yük oldu
Başta siyah saçlar döndü ak oldu

Telleri ha
rcadık ömür de bitti

Çağlariyem böyle şu zaman ile
Yaradan Mevla'ya tek güman ile
Aşkın yaşattığı köz duman ile
Külleri harcadık ömür de bitti

119.

Kırık kalbim gıcırıyor
Doktor dokunma yarama
İçimi acılar yiyor
Boşa dışımı tarama

Çek sinemdeki destini
Kenden sakla nefesini
Bırak yansın yaksın beni
Üfleyip durma çırama
Kanser değil verem deyil

Azcık da sineme eyil
Bir güzele ettim meyil
Sen bana derman arama

Koydu gitti beni o yar
Sanmam sende bir çarem var
Her gün eyledim ah u zar
Şaşıрма düşük darama

Çağlariyem verme derman
Mevla'm böyle yazmış ferman
Geldi geçti bunca zaman
Aklar doluştu karama

120.

Elindeki fırça kara gözüne
Sürme sürsen dayanamam sevdiğim
Karda yürüdüğün ayak izine
İzler girse dayanamam sevdiğim

Kıyamam bakmaya kara gözüne
Kulağım aşına olmuş sözüne
Mikâbını indir nolur yüzüne
Eller görse dayanamam sevdiğim

Evimizin önü kocaman alan
Senin varlığındır aklımı çalan
Dolanırsan gülüm gölgede dolan
Güneş vursa dayanamam sevdiğim

Yaşamak güzeldir tadına alış
Her olur olmaza eyleme dalış
Bazen dinleniver bazen de çalış
İşler yorsa dayanamam sevdiğim

Çağlariyem sana vermişsem özüm
Sen benim cananım sen benim gözüm
Yanlışlıkla deyse sana tek sözüm
Kalbin kırsa dayanamam sevdiğim

121.

Selvi boylu güzel huylu bir tanem
Kim dedi bu kadar göze bat Harun
Bir aşktan bir sende yanacak sinem
Dert yüklü kervana beni kat Harun

Akşama yakındı aldım haberin
Çekmemiştim böyle ahları derin
Dolduracak söyle şimdi kim yerin
Getir bu kaderi bana sat Harun

Kıyamazdım bakım sendeki puza
Haktan gelmiş dedim eyledim rıza
Seni bizden aldı o malum kaza
Kader mukadderat sebep sût Harun

Gevaş'tan dizildik yöneldik Van'a
Ahlar çeke çeke can yana yana
Allah sabır versin anan babana
Nurlar içersinde uyu yat Harun

Çağlariyem şimdi sözü bitirdim
Dostuma ait bir yiğit yitirdim
Kendi ellerimle burya getirdim
Bende geliyorum listen kat Harun

122.

Gönül dağlarım yağmadan karlar
Esen yeller ile var gel sevdiğim
Kalkmadan ortadan gizemli sırlar
Tatlı diller ile var gel sevdiğim

Gökyüzünde uçan turna misali
Öter içirimde hasretin hâli
Boşalır gözümde yağmur sıralı
Akan seller ile var gel sevdiğim

Anlatırdık perileri cinleri
Anmak gerek eski güzel günleri
Unutmadan geçmiş ile dünleri
Geçen yıllar ile var gel sevdiğim

Topla yarayacak olan her şeyin
Koku döksün başan da ağabeyin
Al yeşil fistanı üstüne giyin
İpek şallar ile var gel sevdiğim

Çağları der kimdi seni kandıran
Aşkımızın ateşini söndüren
Aslı'yı Kerem'i yakıp yandıran
Narlı küller ile var gel sevdiğim

123.

Merhamettir derler adına rahman
Merhametsiz acımasız zalimdir
Merhamettir başa tutturan sultan
Merhametsiz acımasız zalimdir

Merhamettir sağlık vücuda kana
Merhamettir korur yavruyu ana
Merhamettir vicdan yükleyen cana
Merhametsiz acımasız zalimdir

Merhamettir gönlü dolduran sevgi

Merhamettir yapar güzele övgü

Merhamettir haklı yaptırır cengi

Merhametsiz acımasız zalimdir

Merhamettir huyu güzel eyleten

Merhamettir dili doğru söyleten

Merhamettir eri ağa beylerden

Merhametsiz acımasız zalimdir

Merhamettir ilim bilgi aldırın

Merhamettir derya umman dolduran

Merhamettir zulme karşı saldıran

Merhametsiz acımasız zalimdir

Merhamettir şeyhi koparmaz posttan

Merhamettir özü ayırmaz dosttan

Merhamettir bize yazdırır destan

Merhametsiz acımasız zalimdir

Merhamettir genişletir sahamı

Merhamettir zenginletir pahami

Merhamettir çağlaştırır dehamı

Merhametsiz acımasız zalimdir

124.

Güneş uzaklaşır gökte kararır

Sonbahar gelince eylül ayında

İğdeler kızarır ayva sararır

Sonbahar gelince eylül ayında

Toy düğünü başlar davullar çalar

Tabiat sararır yapraklar solar

Okullar açılır sınıflar dolar

Sonbahar gelince eylül ayında

Şimşekler çaktıkça yağmur dökülür

Böcekler ortadan bir bir çekilir

Bahçeler bozulur bostan sökülür

Sonbahar gelince eylül ayında

Şairler en güzel şiirin yazar

Yazlıkçılar artık tezgâhın bozar

Gündüzler kısalır geceler uzar

Sonbahar gelince eylül ayında

Âşık Çağlariyem sazım çalınır

Bu ayda olmasa çok geç kalınır

Kışa yiyecek yakacak alınır

Sonbahar gelince eylül ayında

125.

Memleketim nere diye sorarsan
Türkiye’de büyük göl bizim elde
Çiçekleri elvan elvan ararsan
Yetişir bin çeşit gül bizim elde

Kışın kaymak yazın yüzmek istesen
Kale dağ ovasın gezmek istesen
Dört mevsimin dördün sezmek istesen
Yaşaman gerekir kal bizim elde

Güzelleri yüzün salmaz boyaya
Hürmet gösterirler yolda yayaya
Bağlılar gelenek edep hayâya
Görmen gerekirse hal bizim elde

Eri yiğit merttir sırrı sakılar
Parmağında yoktur altın takılar
Beş vaktin beşini camide kılar
Yaradana bağlı kul bizim elde

Âşık Çağlariyem deme de hele
Sabah olsun kahvaltıya ge hele
Murtuğanı kavudunu ye hele
Süt yağ kaymak peynir bal bizim elde

126.

Ben benimle savaşmaktan

Bıktım usandım be kardeş

Aynı engeli aşmaktan

Bıktım usandım be kardeş

Türkü kürdü ne fark eder

Bedelini cebim öder

Ne gittiyse benden gider

Bıktım usandım be kardeş

Bayrağı dik mezarlığa

Adamlarını sal dağa

Her gün beni çek tuzığa

Bıktım usandım be kardeş

Yaptıranlar kelli felli

Yaptıkları oyun belli

Yaşım onken oldu elli

Bıktım usandım be kardeş

Yüreğimiz dağlamasın

Başım kara bağlamasın

Artık anam ağlamasın

Bıktım usandım be kardeş

Çağlariyem iş tükendi
Gözlerimde yaş tükendi
Kırk yaz bahar kış tükendi
Bıktım usandım be kardeş

127.

Dertliler derdini dertliden sorsa
Derdine dermanı bulur elbette
Gurbete çıkanlar sılaya varsa
Zevkinden dört köşe olur elbette

Okuyup öğrenip ilim yayanlar
Hakk’a iman edip emre uyanlar
Vakti geldiğinde ezan duyanlar
Varır namazını kılar elbette

Saklı tut günahın ve ayıbını
Hâk katında yazar her sevabını
Akan suya salsan bir boş kabını
İstediğin kadar dolar elbette

Yaradana aşkla gönül bağlayan
Yüreğini ateş nara dağlayan
Sevdasından hüngür hüngür ağlayan
Gözlerinden yaşı salar elbette

Çağlari de Hakk'ı salmış diline

Görenlerde acır mecnun haline

Alsa âşık olan sazı eline

Aklına geleni çalar elbette

128.

Yalan dünya terse dönse

Bırak haline haline

Gökyüzü aşağı inse

Bırak haline haline

Pazar doğru kurulmasa

İnsan kimdir sorulmasa

Su bulanmış durulmasa

Bırak haline haline

Güzel varken çirkin seçse

Ellerinden zehir içse

Eşek olup atı geçse

Bırak haline haline

Adam düşmüşse cinliğe

Dolaşsa yüze binliğe

Girmişse nefret kinliğe

Bırak haline haline

İnsanlık çekse de çile

Yapanı görürsen bile

Yaradana et havale

Bırak haline haline

Dense zulmü arşı aştı

Kazanı kaynadı taştı

İktidardan uzaklaştı

Bırak haline haline

Çağları sen seni yorma

Saza kulak verip durma

Öter mi ötmez mi sorma

Bırak haline haline

129.

Yüz yaşına gelsem yine unutmam

Şairlere ilham veren gözlerin

Doğrasan içine yalanı katmam

Zihnimde yansıyor masum sözlerin

Günüme güneşti geceme ılık

Görür görmez zaten olmuştum âşık

Olsa da rüyalar karmakarışık

Silinmez gönlümde kalan izlerin

Görmek istiyordum bahçede bağda
Alsaydım haberin olsaydın dağda
O zevkle yaşarken civanım çağda
Küstürdü hayata cilve nazların

Maziye karıştı dediğim dünler
Sözlerin içinde kalan düğünler
Geri gelmez artık o güzel günler
Ayrılık getirdi nahoş pozların

Varsa Çağları de gel al çakılın
Yıkılası evi barkı pakılın
Gözlerine inat etti akılın
Soldurdu gülleri öldü kozların

130.

Yokluğun acısı içimde yara
Ben şimdi nasılım bilmesin annem
Sensiz her tarafım inan kapkara
Yalvarsam yakarsam gelmesin annem

Çağırmasın adım artık dilinen
Üflemesin miski amber yelinen
Başımı dizine koyup elinen
Akan gözyaşımı silmesin annem

Oğlun kızın evlerini gezmedin
Torunların hikâyeler dizmedin
Bir gün olsun niye bana kızmadın
Şimdi o fırsatı bulmasın annem

Hatamızı görsen hemen çakardın
Kızgın ocağında şişi yakardın
Hiddetli hiddetli bize bakardın
Elini dizine çalmasıñ annem

Çağlariyem aşkı sende izledim
Dertlerimi içeriñe gizledim
Anne diyenlerden seni özledim
Bir daha yüzüme gülmesin annem

131.

Kurban olam bir yaz bana
Ellerini çiz de gönder
Hasret kalmışım ben sana
Sözlerini düz de gönder

Geçti gitti aylar yıllar
Gözlerim yolunu kollar
Lazım değil zarfla pullar
Gözyaşıñı süz de gönder

Bahset yerinden yurdundan
Korktuğun çakal kurdundan
Namert ile hem merdinden
Manileri diz de gönder

Olanları bitenleri
Aramızda ötenleri
Yüreğinde tütenleri
Yanmam için köz de gönder

Çağlariyem sar canına
Tez ulaştır sultanına
Selamının sağ yanına
Sevdiğini yaz da gönder

132.

İyi duya alır kötü beddua
Sanma nasıl geldim öyle giderim
Her iki cihanda var ise dava
Sanma nasıl geldim öyle giderim

Bilmez misin gündüz ile geceyi
Seçmez misin uzun ile cüceyi
Görmez misin alçak ile yüceyi
Sanma nasıl geldim öyle giderim
Tembel ile bir mi olur çalışan

Değişir huyunu yanlış alışan
Geri dönüp bakmaz Hakk'a ulaşan
Sanma nasıl geldim öyle giderim

Aklıselim insan haddini bilir
Dünyanın malı da dünyada kalır
Azrail gelir de canını alır
Sanma nasıl geldim öyle giderim

Çağları eyleme faniye meyil
Hakikati görsen önünde eyil
Yaradana güven şeytana deyl
Sanma nasıl geldim öyle giderim

133.

Bana kaderimin ettiği oyun
Yâr sılada ben gurbette kalmışım
Mecburen kadere eğmişim boyun
Yâr sılada ben gurbette kalmışım

Ne elim erişir ne gözüm görür
Uzaktan uzağa talimat verir
Gün, hafta, ay, yıllar peş peşe yürür
Yâr sılada ben gurbette kalmışım

Bilmem ki kadere Şimdi nideyim
Haber salmış bana nasıl gideyim
Bülbül gibi feryat figan edeyim
Y r sılada ben gurbette kalmışım

Çağları yanarak dönmüşüm k le
Ben diken olmuşum y r benzer g le
Yıllardır dert keder çekerim  ile
Y r sılada ben gurbette kalmışım

134.

Kaç mevsim ge irmiŐim ben
Kışı Van'da yazı Van'da
Yıllar sonra değişti ten
Çoğu Van'da azı Van'da

Ya a yumurtayı kattım
 zerine biber attım
Severek yiyerek tattım
Balı Van'da tuzu Van'da

AŞk sevgiyle atıŐtırdım
Edep ile yatıŐtırdım
Okutup da yetiŐtırdim
Oğlu Van'da kızı Van'da

Şöyle bakınca maziye
Hiç gelmemişim aksiye
Çalıştım açılsın diye
Eli Van'da gözü Van'da

Çağlariyem ben böyledim
Nice gönüller eyledim

Yazdım çaldım çok söyledim
Sazı Van'da sözü Van'da

135.

Kardan örtüsünü örtmüş üstüne
Ak olmuş yüzleri kara dağların
Yeller uğraşıyor açmak kastine
Yok olmuş yüzleri kara dağların

Başı göğ'e değer ayağı yere
Geçit vermez olur yiğide ere
Ama ne hikmetse haramilere
Mülk olmuş yüzleri kara dağların

Onlar hiç korkmazlar fırtına kardan
Alır kısmetini bol bol yağmurdan
Yerden zirvesine yeşil çamlardan
Ok olmuş yüzleri kara dağların

Kurdu kuşu besler demez kime ne
Aklım ermez onda olan dümene
Bahar geldiğinde çayır çimene
Helk olmuş yüzleri kara dağların

Sanki hayalleri benim serimde
Hangi yöne baksam hemen berimde
Âşık Çağlariyem resimlerimde
Çok olmuş yüzleri kara dağların

136.

Mademki sen bana âşık demişsin
Söylerim karadan aktan azizim
Aşk yoluna meyil vermiş sevmişsin
Bileceksin vardan yoktan azizim

Seven sevdiğine canını adar
Sunsalar zehiri korkmadan yutar
Aklının erdiği bildiğin kadar
Anlatacan azdan çoktan azizim

Fakiri yoksulu Hakk'tan bilecen
Çin'de olsan yardım için gelecen
Öyle keskin göze sahip olacan
Hissedecen açtan toktan azizim

Kara etme e e dosta yüzünü
Kapat gözün izle gönlün gözünü
Bilerek söylersen eğer sözünü
Etkilidir toptan oktan azizim

 a lariyem bitmez gözümün ya ı
Bu yolda a arttım kirpi i ka ı
Doğruluk içinde versen de ba ı
Vazgeçme adaletten haktan azizim

137.

Gece gündüz feryat figan et a la
 u kahpe zamana kaldı ın için
Ba ına karalar içten yas ba la
 u kahpe zamana kaldı ın için

Kimse kadir kıymet nedir bilmiyor
 lsen yardımına dahi gelmiyor
Umudun tükenmiş yüzün gülmüyor
 u kahpe zamana kaldı ın için

Evinin damında bayku lar  tt 
 ekti in acılar canına yetti
Dostluklar yok oldu komşuluk bitti
 u kahpe zamana kaldı ın için

Kirli hava nefes alamıyorsun
Güvenip bir yerde kalamıyorsun
İhlasla namazda kılamıyorsun
Şu kahpe zamana kaldığın için

Aklını fikrini sanki uyuttun
Yaşarken cehnemin yolunu tuttun
Bırak konuşmayı dilini yuttun
Şu kahpe zamana kaldığın için

Bunca dertle çile bağrını ezer
Olanı biteni aklın sezer
Fitne avcı olmuş peşinde gezer
Şu kahpe zamana kaldığın için

Yakından korkarsın uzak bakarsın
Pınar olsan bugün kirli akarsın
Haklı olsan bile haksız çıkarsın
Şu kahpe zamana kaldığın için

Yoksulsan garipsen bacanda tütmez
Zalim zulümkâra gücünde yetmez
Çağları bunları saymakla bitmez
Şu kahpe zamana kaldığın için

138.

Olur dedim olmaz imiş
Dertsiz insan yok dünyada
Giden geri gelmez imiş
Yiyip doymaz tok dünyada

Olan otuz gün ayından
Almayan yok dert payından
Sevdanın çelik yayından
Yemeyen yok ok dünyada

Çağları şıh ulu desin
İlim irfan yolu desin
Bir Allah'ın kulu desin
Olmamışım şok dünyada

139.

Ardı sıra bana olup biteni
Bil diyorsun şimdi nasıl bileyim
Gökyüzüne doğru çıkıp tüteni
Sil diyorsun şimdi nasıl sileyim

Unutamam asla şahlar şahını
Çokça duydu kulak acı vahını
Yuvası yıkılmış mazlum ahını
Al diyorsun şimdi nasıl alayım

Hayat dolu idin yirmi yaşında
Fatiha yazıyor mezar taşında
Geceli gündüzlü yanı başında
Kal diyorsun şimdi nasıl kalayım

Gezip dolanırken geniş kırları
Senin benim diye olan hırları
Sakladığım gizli kalmış sırları
Bul diyorsun şimdi nasıl bulayım

Çağlariyem sanma giydim kürkümü
Kapalı tutmuşum kapı sürgümü
Gel mezar başıma benim türkümü
Çal diyorsun şimdi nasıl çalayım

140.

Bir okula baktım birde evlere
Ah Başkalelim ah dedim ağladım
Kul etmişler seni beni devlere
Ah Başkalelim ah dedim ağladım

Batıya gidersen adam saymazlar
Buradan bağırsan seni duymazlar
Hak adalet derler ama uymazlar
Ah Başkalelim ah dedim ağladım

Allah'ım sen bizi saldın bu derde
Aynı gemi kimse bilmez kim nerde
Bey sarayda yaşar siz toprak yerde
Ah Başkalelim ah dedim ağladım

Hayranına küpe takan sevdalı
Düşünmez mi yaşam için ev halı
Hem canını aldı hemi de malı
Ah Başkalelim ah dedim ağladım

Çağlariyem böyle ahlar çekerken
Çaresizlik ile boyun bükerken
Gözlerimden kanlı yaşlar dökerken
Ah Başkalelim ah dedim ağladım

141.

Sabah yalan akşam yalan
Duya duya gına geldi
İçi talan dışı talan
Soya soya gına geldi

Zenginler tutmaz bayrağı
Fakir onların uşağı
Şehitler için toprağı
Oya oya gına geldi

Yere düştü halkın sözü

Çok şükür yitirdik özü

Bukalemun gibi yüzü

Boya boya gına geldi

Her gün ettik ay ile vay

Kendine beş bize bir pay

Saray üzerine saray

Koya koya gına geldi

Çağları türkü yakmaktan

Dinden imandan çıkmaktan

Aynı yüzlere bakmaktan

Doya doya gına geldi

142.

Ey Allah'ım sana kurban olayım

Korona virüsü gördü korktular

Sen olmasan kimden çare bulayım

Biribirlerine sordu korktular

Ey kurban olduğum sen kerem eyle

Kurtardın gençleri ölümden öyle

Bir tuttun yoksulu ağayla beyle

Vardılar farkına durdu korktular

Ey Allah'ım dinen zeval gelmesin
Attılar atomu düşman kalmasın
Tedbir alıyorlar bir kul ölmesin
Nasıl plânları vardı korktular

Ey kurban olduğum sendin bir olan
Fakire vermedi ettiler talan
İşleri güçleri atmaktı yalan
Gördüler canavar kurdu korktular

Ey Allah'ım bize çare veresin
Olanı biteni duyup göresin
Şu aciz kulların nasıl dirensin
Sırrı hikmetine erdi korktular

Ey kurban olduğum Çağlar'a acı
Sen gönder bizlere derman ilacı
Camide imam yok Kâbe'de hacı
İbadetten ara verdi korktular

143.

Cahallara ağlamaktan
Gözlerimde yaş kalmadı
Yüreğimi dağlamaktan
Sözlerimde yaş kalmadı

Hakikatle ettiz şaka
Gözlerime baka baka
Dişlerimi sık sık
Gözlerimde yaş kalmadı

Değiştirdiz bozduz geni
Haraba ettiz bedeni
Eve kapattım ben beni
Sözlerimde yaş kalmadı

Kapattız karanlık dama
Attız beni derde gama
Çaresiz değilim ama
Özlerimde yaş kalmadı

Çağlariyem nasıl kandım
Derdimin dermanı sandım
Aşkın ateşine yandım
Közlerimde yaş kalmadı

144.

Gezdirmedin iskelenin başını
Evi yıkılası korona virüs
Sildirmedi gözlerimin yaşını
Canı çekilesi korona virüs

Dünyamızı birbirine katısan
Nerde dolanırsan nerde yatısan
Ağzımızdan eli uzak tutısan
Şişe takılası korona virüs

Yazdırdın sen bana böyle bir anı
Can alanın bir gün alınır canı
Geldikçe ölümler ciğerim yanı
Nara yakılası korona virüs

Sen nasıl mahlûksan nerden hortladın
Korku yayıp kendi kendin kutladın
Yok iken suçumuz eve kitledin
Gözü dökülesi korona virüs

Çağlariyem benden beter çağladın
Zarar verdin kime fayda sağladın
Elimizi kolumuzu bağladın
Boynu bükülesi koruna virüs

145.

Önüme koydular yasak kapısı
Açmak istiyorum açamıyorum
Umut nehrimin çürük köprüsü
Geçmek istiyorum geçemiyorum

Dilime vurulmuş adalet gemi
Haksızlık ateşi yakar sinemi
Yollarımı kesen çalı dikenini
Biçmek istiyorum biçemiyorum

Çaresiz umutsuz kaldım ahali
İstemem makamı istemem mali
Gökyüzünde özgür kuşlar misali
Uçmak istiyorum uçamıyorum

Taşı tutup sökmek zordur kemerden
Fayda görmez oldum eğri keserden
Ölümler geldikçe acı kederden
Kaçmak istiyorum kaçamıyorum

Çağlariyem taş a çalmışım seri
Saldım düşünceme kötü fikiri
Derdim gamım için efkar iksiri
İçmek istiyorum içemiyorum

146.

Bir ara çokça Bolu beyi yetiştii
Kır atına binsin gelsin Köroğlu
Hak adalet bitti sağ sol karıştı
Den samana girdi bulsun Köroğlu

İnsanın başından gitmiyor bela
Allah'tan korkmazlar haykırır hala
Bir gel de bunları sen getir yola
Kılıcın adalet olsun Köroğlu

Bir nara at orta yere dalıver
Haklı kim haksız kim arabuluver
Adalet olana kadar kalıver
Namın il-el ebet kalsın Köroğlu

Gelenek töreyle alay edenin
Doğru yol bırakıp eğri gidenin
Çoban değil iken sürü güdenin
Adını namını silsin Köroğlu

Çağları eskiden her şey doğaldı
Sağlar hastalandı hasta sağaldı
Fırsatçılar arttı zalim çoğaldı
Haksızsam başımı alsın Köroğlu

147.

İster azalt ister çoğalt
Sahibimiz sensin Allah
İster güldür ister ağlat
Sahibimiz sensin Allah

Vermişsin bizlere bir can
Dünya geçici bir mekân
İster dert ver ister derman
Sahibimiz sensin Allah

İlim deryası olansın
Gönlümüze aşk salansın
Hem verensin hem alansın
Sahibimiz sensin Allah
Gönlümüzü iman sara
Kalmaya tek nokta kara
Bizleri düşürme zara
Sahibimiz sensin Allah

Çağları ellerini aç
Dertlerine iste ilaç
Zelil edip koyma muhtaç
Sahibimiz sensin Allah

148.

Aşka düştüm bile bile
Gönlüm yarası sağalmaz
Gece gündüz çektim çile
Gönlüm yarası sağalmaz

Aşkı bana verdi Huda

Görürüm toprakta suda
Yar ile kalmışım cuda
Gönlüm yarası sağalmaz

Aşk aklımı baştan aldı
Yüreğimi nara saldı
Kavuşmak mahşere kaldı
Gönlüm yarası sağalmaz

Gözüme yaslar yürüdü
İçimi keder bürüdü
Bitti ömrüm can çürüdü
Gönlüm yarası sağalmaz

Aşkın bana eder zulüm
Yandım hasretine gülüm
Çağları gelmese ölüm
Gönlüm yarası sağalmaz

149.

Amaç ne olsa da cana kıyılmaz
Doğrulara döndür gözün Türkiye
Yasaların güzel ama uyulmaz
Boşuna kararır yüzün Türkiye

Doğruluk gerekir hakka hukuka
Yanlış zora koşar bastırır faka
Yetkim vardır diye attığın caka
Sildirir yaptığın izin Türkiye

Verdiğin emekler gitmesin boşa
Borçlanma dışta kurt ile kuşa
Bir lokma ekmeğe üç beş kuruşa
Ağlamasın oğlun kızın Türkiye

Fırsatı bulunca etme kör dalış
Varına kanaat etmeye alış
Âlemi insana yardıma çalış
Fayda versin çoğun azın Türkiye

Al bayraklı güzel ülkem meleğim
Can kuzum ballı badem çileğim
Çağlariyem budur senden dileğim
Cihanda tutula sözün Türkiye

150.

Tek canlımız yaşar Van'ın gölünde
İnci kefal deme Van balığına
Şanı ile tadı olsun dilinde
İnci kefal deme Van balığına

Topladın bohçaya sarı bezini
Daha fazla kara etme yüzini
Değıştir az aklın varsa tezini
İnci kefal deme Van balığına

En güzeli olur elebbağı'nda
Balıkıya hazinedir ağında
Konferans fuarda tanıttığında
İnci kefal deme Van balığına

Sende bizim gibi takıl adına
İtibar, şan, şeref kalsın zatına
Mevla'yı seversen Allah aşkına
İnci kefal deme Van balığına

Dağılsın ortadan kalsın şu pusu
Kalmasın kimsenin gönöl korkusu
Çağları'nin budur senden arzusu
İnci kefal deme Van balığına

151.

Ne oldu başımız göğe mi deydi
Artık bize şeytan azapta gerek
Yüksek hayâ namus başı mı eydi
Artık bize şeytan azapta gerek

Eğriye doğruya gözleri bakmaz
Kul kulun başına evini yıkmaz
Adam adam vurur Allah'tan korkmaz
Artık bize şeytan azapta gerek

Yazık diller küsmüş doğru demeye
Millet taraf olmuş girmiş kümeye
Mideler alıştı haram yemeye
Artık bize şeytan azapta gerek

Gelişti tanınmaz yerler yöreler
Yitirdi değerini zaman süreler
Altüst oldu gitti eski töreler
Artık bize şeytan azapta gerek

Çağlariyem kimse yasağa uymaz
Zengin fukarayı bu şekil soymaz
Karınları doyar gözleri doymaz
Artık bize şeytan azapta gerek

152.

Gözlerim yaşardı zulüm görmekten
Ömer'in kurduğu adalet nerde
Bedenim çürüdü taviz vermekten
Anaya has olan merhamet nerde

Ah etsem içimden çıkıyor duman
Yaşım yetmiş oldu kalmadı güman
Bir adımız kaldı şimdi Müslüman
Hilesiz hurdasız ticaret nerde

Vicdanın tokmağı sere vuruyor
Hakaretten ağzım dilim kuruyor
Ağzına geleni sayıp duruyor
Hayâ edep denen haysiyet nerde

Ne dertler yerleşti kaldı bu canda
Çaresi yok sanki Hekim Lokman'da
Olana bitene adam isyanda
Sabırın verdiği metanet nerde

Çağları kavrulur kendi yağında
Sevgiler yeşertir gönül bağında
İlimin bilimin güzel çağında
İstenen yetenek marifet nerde

153.

Herkesin bildiği kendi doğrusu
Yerinden oynatmak taşı ne mümkün
Geceli gündüzlü hep çeksen de hu
Silemesin gözden yaşı ne mümkün

Kapanmış kapılar açamıyorsun
Paralı köprüler geçemiyorsun
Güzeli çirkini seçemiyorsun
Doğru yaptım demek işi ne mümkün

Netsen birin iki olmuyor artık
Kumbara boşaldı dolmuyor artık
Maaş anda biter kalmıyor artık
Kendi kendin başın kaşı ne mümkün

Bankalar veriyor bol bol kiredi
Devlete kâr etmez kene türedi
Vallahi yoksulluk gözü kör edi
Helâl bulup yemek aşısı ne mümkün

Çağlariyem şimdi yazmasam olmaz
Testi delik ise su ile dolmaz
Zulümkârın zulmü yanına kalmaz
Demeye birine bişi ne mümkün

154.

Aylardır hep feryat figan ederiz
Yoktur sahip çıkan şu bizim köye
Katlanır hasretle göçüp gideriz
Olmadı bir bakan şu bizim köye

Kurudu pınarı akıyor dere
Yanan ekinlere bulunmaz çare
Yağmur da yağmıyor artık bu yere
Yaşımızdır akan şu bizim köye

Güneş vurduğunda kavrulur toprak
Baharda sararır yemyeşil yaprak
Kalınca gözlerden gönülden ırak
Çokça olur bıkan şu bizim köye

Nereye bakarsan sapsarı torap
Görünür gözüne tarlalar serap
Mezarları çökmüş binalar harap
Kuşta yapmaz mekân şu bizim köye

Bir zamanlar bahçe idi bağ idi
Yeşil ormanlarla süslü dağ idi
Dillerde dolanan acı ağdı
Çağları'dir yakan şu bizim köye

155.

Şunu yaptım bunu aldım diyenler
Siz neye yararsız nedir gayeniz
Ondan bundan çalıp beleş yiyenler
Siz neye yararsız nedir gayeniz

Dava edip davanıza küsersiz
Rüzgâr olup sağa sola esersiz
Yüzünüzü döküp surat asarsız
Siz neye yararsız nedir gayeniz

Ukalalık sizce olur mu bilim
Çalışmadan nasıl alınır ilim
İşiniz gücünüz şeytanla filim
Siz neye yararsız nedir gayeniz

Dertlerin üstüne dertler eklersiz
Doğru yolu gider iken teklersiz
Birde saygı sevgi hürmet beklersiz
Siz neye yararsız nedir gayeniz

Âşık Çağlariyem bir yüzüm gülsün
Akan gözyaşımı dost yaren silsin
Özünü bilmeyen Hakk'ı ne bilsin
Siz neye yararsız nedir gayeniz

156.

O günden bu güne hasretindeyim
Saatim gün oldu günüm ay oldu
Ne günlerim belli ne de ki ayım
Hayatım hiç oldu ömrüm zay oldu

Yanar hasretinden yüreğim başı
Akıtır gözünden kan ile yaşı
Her geçen gün artar gönlüm telaşı
Kirpiğim oklaştı kaşım yay oldu

Söyle bana söyle gitmişsin nere
Yola düşem gelem gittiğin yere
Hasretin acısı vurunca sere
Dertlerim oynadı dilim mey oldu

Kalmışım yalnız ben yana yana
Sevdiğim yaptığın zulümdür bana
Özlemin duygusu deyince cana
Ahım arşı geçti dağa tay oldu

Âşık Çağlariyem boşa taşlandım
Sevda ateşine yandım haşlandım
Yıllardır hasretin ile yaşlandım
Çektiğim ah oldu işim vay oldu

157.

Ne eylesem ne söylesem boşuna
Karardı gözlerim döner mi artık
Gitse de gitmese bile hoşuna
Kalktı sinirlerim iner mi artık

Tutup yüz yerinden kırsam kafanı

Yine unutamam eza cefanı

Bana yaşattığın Nuh'un tufanı

İçimde acılar diner mi artık

Beklemedik anda karşımda bittin

Yaptın yapacağın çekip de gittin

Gören gözlerimi göremez ettin

Sönen ışıklarım yanar mı artık

Kuruttun dalında gonca gülümü

Yaşarken yaşattın bana ölümü

Lal ettin ağzımda dudu dilimi

Bir daha adını anar mı artık

Çağlariyem neler geldi serime

Vardı aç kurt gibi daldı sürüme

Közleri bıraktı ciğerlerime

Yanan ateşlerim söner mi artık

158.

Dur diyorlar ama duramıyorum

Yazı yazmak ruha işlemiş bende

Bir türlü doğruya eremiyorum

Zulme karşı savaş başlamış bende

Tüyü yolunacak bir kazım belli
Çaresi olmayan marazım belli
Ne baharım belli ne yazım belli
Dört mevsim içimde kışlamış bende

Saflık iksirini bulup içmişim
Akıldan fikirden zaten geçmişim
Hileye hurdaya kapı açmışım
Beynim de şeytanı dışlamış bende

Parayı kazanmam olay mı olay
Noksanımı saysam olur bir alay
Harcamaya kalksam ne kadar kolay
Sanatsız vitesi beşlemiş bende

Çağlariyem elden bir şey gelmiyor
Kader mi talih mi aklım almıyor
Ne etsen de birim iki olmuyor
Yokluk yazısını tuşlamış bende

159.

Nidem yâd ellerde yalnız kalmışım
Ben gurbete gurbet bana alıştı
Ayrılık yükünü sırtı salmışım
Ben hasrete hasret bana alıştı

Bazen dolu bazen boşa atarım
Varsa bir nasibim alır satarım
Bir gün handa bir gün damda yatarım
Ben kismete kismet bana alıştı

Çağlariyem uzak tutmuşum yolu
Kırmışım kanadı kırmışım kolu
Her günüm ızdırap, çile, dert dolu
Ben zahmete zahmet bana alıştı

160.

Sevdiğini söyle kurt ile kuşa
Konuşan dillerden alsın haberin
Yüksek sesle anlat dağ ile taş
Kokuşan güllerden alsın haberin

Yazmak için muhtaç kalma kaleme
Diyemedim diye düşme eleme
Âşıklara söyle aşkın âleme
Esişen yellerden alsın haberin

Çağlariyem sakın eyleme merak
Seven sevdiğinden değildir uzak
Güzelce çal sazın türkülerin yak
İnleyen tellerden alsın haberin

161.

Gezemem diyar diyar

Van'ı çok seviyorum

Her şeyi bana uyar

Van'ı çok seviyorum

Peyniri tereyağı

Dik durur Erek Dağı

Güzel Edremit Bağı

Van'ı çok seviyorum

Mis kokar her bir gülü

Şakır şeyda bülbülü

Turkuaz renkli gölü

Van'ı çok seviyorum

Artos Toroslar kolu

İpek baharat yolu

Her yanı tarih dolu

Van'ı çok seviyorum

Edremit'ten bak Van'a

Huzur verir ruhuna

Doğduğumdan bu yana

Van'ı çok seviyorum

Yeşil mavinin hası
Yetimlerin yuvası
Sanki cennet parçası
Van'ı çok seviyorum

Güneş ilk ordan atar
Nice hâk dostu yatar
Van Gölü'nden gün batar
Van'ı çok seviyorum

Göle doğrudur eyim
Ne ağam var ne beyim
Çağlariyem nezeyim
Van'ı çok seviyorum

162.

Işığım tükendi dağlar ardında
Karardı her yanımla bulamadım
Yaşantım olmadı kendi tadında
Beni anlayacak kul bulamadım

Acıdan gözlerim yaşların eler
Sarmış etrafımı kuzular meler
Var iken elimde bağı bahçeler
Yâra götürecektir gül bulamadım

Çağlariyem parlak güneşli gündüm
Mum gibi yanarak eridim söndüm
Leyla'ya sevdalı Mecnun'a döndüm
Aradım kendime çöl bulamadım

163.

Şahit olsun dağlar taşlar
Seni sevdiğime yâr yâr
Vekilimdir kurtlar kuşlar
Seni sevdiğime yâr yâr

Sensin benim bahar yazım
Sana geçer cılve nazım
Gelir dile dertli sazım
Seni sevdiğime yâr yâr

Her emrine dedim hay hay
Hatam varsa günaha say
İspatımdır güneşle ay
Seni sevdiğime yâr yâr

Gören bana mecnunsun der
Uğruna veririm bin ser
Razı oldu bastığım yer
Seni sevdiğime yâr yâr

Çağları'yi dost bilerek
Toprağıma atsin kürek
Mutmaindir kalple yürek
Seni sevdiğime yâr yâr

164.

Bilirsin sevdiğim kara gözüne
Aşığım elimden kalem düşmüyor
Gönülden diline gelen sözüne
Aşığım elimden kalem düşmüyor

Yoktur eyvallahın ağa beyine
Seninle varırım şenlik düğüne
Gönlümü fetheden harbiliğine
Aşığım elimden kalem düşmüyor

Çağlariyem sevdan sarmışım cana
Dünya benim olur gelsek yan yana
Göz göze geldiğim andan şu ana
Aşığım elimden kalem düşmüyor

165.

Eylülü bitirdik ekime geldik
Meyvenin sebzenin izi kalmadı
Dereyi doldurduk dağları deldik
Doğanın bakacak yüzü kalmadı

Neden acımazlar asırlık cana
Koymazlar kuşları dallara kona
Yeşilleri feda ettik betona
Bağ bahçe olacak düzü kalmadı

Herhalde kafayı taşlara çarptık
Nerde çıkar varsa orayı kaptık
Her güzel vadiye bir baraj yaptık
Suların akacak hızı kalmadı

Eski düzen eski insanlık hani
Her şey bitti boşa yorma kafanı
Besliyorlar fenni yemle hayvanı
Yiyebilecek tavuk kazı kalmadı

Evine kapandı dükkân kapalı
Derman diye sarar şekerli balı
Korona virüste çıktı çıkalı
Yaşamının tadı tuzu kalmadı

Zamların kazanı kaynadı taşı
Yapılan zulümler haddini aştı
İşsizlik çoğaldı geçim zorlaştı
Yiğidin yapacak pozu kalmadı

Ustalar art arda ortadan yitti
Çoğunluk ilini bıraktı gitti
İlhamlar azaldı heveste bitti
Aşığın çalacak sazı kalmadı

Söylersem söylenir meseleler çok
Ne acı aç gördüm ne de toku tok
Verdiğim emeğin karşılığı yok
Çağlar'ın diyecek sözü kalmadı

166.

Her sabah mor dağdan yükselen güneş
Aydınlat yurdumu aydınlat bizi
Olma sakın kara bulutlara eş
Aydınlat yurdumu aydınlat bizi

Yazın tatlılardan daha tatlısın
Kış gelince sanki rahvan atlısın
Baharlarda ne çok marifetlisin
Aydınlat yurdumu aydınlat bizi

Dünya dönsün sen dur sabit özünle
Seyret şu âlemi gönül gözünle
Mavi gökyüzünde güler yüzünle
Aydınlat yurdumu aydınlat bizi
Dört unsurdan biri düşmüş şanına

Zordur yaklaşması senin yanına
Can kat canlıların canı kanına
Aydınlat yurdumu aydınlat bizi

Çağlariyem işin olmasın hiçle
Al yanına toprak su hava üçle
Yaradanın izni verdiği güçle
Aydınlat yurdumu aydınlat bizi

167.

Işık oldun yandın gönlüm içinde
Sönmedin sevdiğim ona yanarım
Yükseldin göklere aynı biçimde
İnmedin sevdiğim ona yanarım

Durmadan gözümün yaşları akar
Sevdanın ateşi sinemi yakar
Gözlerim gittiğin yollara bakar
Dönmedin sevdiğim ona yanarım

Tebessümler vardı tatlı yüzünde
Dolandırdın avcı gibi izinde
Soğuk pınar idim senin gözünde
Kanmadın sevdiğim ona yanarım

Bu mudur acaba sevdanın hali

İnletir dağları gönlüm ahvali
Sen kuş oldun bende kuru bir çali
Konmadın sevdiğim ona yanarım

Aramıza koydun engel dağları
Kuruttun gönlümde açan bağları
Yıllar geçti gitti Âşık Çağlar'ı
Anmadın sevdiğim ona yanarım

168.

Girdim dünya denen çıkmaz sokağa
Ucunda bir çukur vardır bilirim
Hakk'a kul olmuşum kendime ağa
Yaşadığım her an kârdır bilirim

Dilim şeyda bülbül gibi ötüşür
Çektiğim avazlar arşa yetişir
Yüreğimde hasret yanar tutuşur
Aşkî canımdaki kordur bilirim

Aşkî bana verdi her zaman çile
Güç ondadır kabul ettim zevk ile
Her adım başında çektim besmele
İsmi belli özü sırdır bilirim

Şükür ettim bin kez hazırmış aşım
İstemem secdeden kaldıram başım
Korkarak dökerim gözümde yaşım
Rahimdir rahmandır birdir bilirim

Çağlariyem girsem bir gün toprağa
İsmi yazsınlar hâki yaprağa
Varsam vadedilmiş olan otağa
Yerim ya kevser ya nardır bilirim

169.

İlkokuldan başlar lisede biter
Başımda ki ize sahip öğretmen
Ne verdi iseler demedim yeter
Kaşımda ki ize sahip öğretmen

Sokmadılar başım dert ile gama
Güç verdiler emeğime çabama
Yaz bahar ayları güzeldir ama
Kışımda ki ize sahip öğretmen

Eğitti öğretti ettiler irfan
Bilgim var oldukça duymam heyecan
Hayallerim beni etti bir insan
Düşümde ki ize sahip öğretmen

Askerden dönünce rast geldi kısmet
Ne bir acı duydum ne çektim zahmet
Yirmi beş yıl ettim devlete hizmet
İşimde ki ize sahip öğretmen

Çağlariyem asla sizi unutmam
Helâl öğretiler haramı katmam
Şükür eylemeden lokmamı yutmam
Aşımda ki ize sahip öğretmen

170.

Âdem'den bugüne gelene kadar
Düşün insanoğlu ölüm var ölüm
Yükleme kendine bunca gam keder
Düşün insanoğlu ölüm var ölüm

Dünya rızkın ile ballatır seni
Mal mülk verir bolca pullatır seni
Bir günde mezara sallatır seni
Düşün insanoğlu ölüm var ölüm

Kimi insan bakar yukarı doğru
Kimisinin boynu bükülür eğri
Kulağına gelir ulu bir çağrı
Düşün insanoğlu ölüm var ölüm

Yok oldu nicesi koç yiğit erler
Ardından ne oldu nerede derler
Üsten boyun kadar toprak verirler
Düşün insanoğlu ölüm var ölüm
Çağları sözünü boşa mı söyler
İyi mi kötü mü söylenir beyler
Gelen gider sanma bu dünya neyler
Düşün insanoğlu ölüm var ölüm

171.

Şu bizim il Van'a konuk gelenler
Kaleyi görmeden çekip gitmesin
Hele mevsim yazsa vakti olanlar
Gölüne girmeden çekip gitmesin

Kanisipi bahar gelince coşar
Gözün şelaleyi eylesin nazar
Gölün ortasında bekler Akdamar
Adaya varmadan çekip gitmesin

Gülistan bağında gülün alası
Dağ bayırda açar tersten lalesi
Kartal yuvasıdır Hoşap Kalesi
Sırrına ermeden çekip gitmesin

İştahın var ise vücut yapında
Basılıdır otlu peynir küpünde
Kahvaltısı meşhur dünya çapında
Elini sürmeden çekip gitmesin

Ondan bize kalmış bizden yarına
Aşka düşmüş değil dünya varına
Erciş'te Emrah Selvi mezarına
Fatıha vermeden çekip gitmesin

Çağlariyem derim azıcık gayret
Vanlılar konuğa ederler hürmet
Bir Vanlı'yı bulsun eylesin sohbet
Halını sormadan çekip gitmesin

172.

Bunca yıl emeğim harcadım boşa
Menzil alamadım yol alamadım
Çaldım dedim yaran ile yoldaşa
Para alamadım pul alamadım

Gönlümü bağladım goncaya güle
Zaman geçti bağım benzedi çöle
Emeğimi verdim doğduğum ile
Destek alamadım el alamadım

Âşık ettim bile bile ben beni
Yıllar geçti geldi ömrün son demi
Çukur yere yaptım un değirmeni
Rüzgâr alamadım yel alamadım
Şu kara bahtımdan dertle dolmuşum
Çok dostum var ama yalnız kalmışım
Kuru bir bahçeye bağban olmuşum
Yaprak alamadım dal alamadım

Çağlariyem küstüm kara yazıma
İnceden göz attım geçmiş mazıma
Ben nasıl aşığım dertli sazıma
Mızrap alamadım tel alamadım

173.

Bin bilirsen yine sor bir bilene
Bilgin binken binbir olur fena mı?
Boşa yanıp durma derdi çilene
Keder gider neşe gelir fena mı?

Makamlar var hicaz uşak bayatı
Her yıl fidan biraz daha boyatı
Kul isen kul gibi yaşa hayatı
Fani yiter bâki kalır fena mı?

Sıvı gibi olsan menzile aksan
Kanat takıp daldan dallara çıksan
Çarşıya pazara iyice baksan
Biri satar biri alır fena mı?

Sordun mu kendine neye yararsın
Dünyayı malınmış gibi sararsın
Kışın ısınmaya ateş ararsın
Yeşil ağaç bir gün kurur fena mı?

Çağlariyem ben mi beni yakacam
Gün gelecek ben de benden bı kacam
Sanma şu dünyaya kazık çakacam
Bugün doğan yarın ölür fena mı?

174.

Kar altında etraf kaldı bu gece
Işıklar göklere yerden yükselir
Sanma bu bir sırdır veya bilmece
Vücudun buharı terden yükselir

Sırrın içirimde kalmış saklımsa
Eğer öğrenmeme sebep aklımsa
Buzdolabı kiler tıklım tıklımsa
Nimetin bolluğu erden yükselir

Üstünü kalemle çizip bozduğum
Yanlışımı sile sile bezdiğim
Duygularım yaprak yaprak yazdığım
Defterin kalıbı perden yükselir

Kötülük her türlü akıla zarar
İyilikle yapılır kazançlı pazar
Kişide oluşan edep, hayâ, ar
Yüzüne yansıyan nurdan yükselir

Çağlariyem derim yanlış tutma
Doğruyu görürsen yabana atma
Benim bu dediğim sözü unutma
Siyah duman kızıl nardan yükselir

175.

Bu nasıl dünyadır bu nasıl yaşam
Diyemem yerinde sözü korkudan
Elli bin engel var hangini aşam
Saklarım bedeni özü korkudan

Soramam ki niye yaparsın sâit
Başıma toplanır yüzbinlerce it
Olan kirler pisler hep bana ait
Yıkayamam eli yüzü korkudan

Binbir bela gezer yüksek arşımda
Vampirler dolanır pazar çarşımda
Kral çıplak olsa dursa karşımda
Çevirip bakamam gözü korkudan

Korkunun altında var bir sebebim
Adaleti bulmak benim hedefim
Ciğerler dolusu olsa nefesim
Nidem üfleyemem közü korkudan

Çağlariyem haklı haksız bilirim
Bir maaşa indi kârım gelirim
Az kaldı var aklım yitsin delirim
Ondan eğri çizdim düzü korkudan

EK-2: Katıldığı Programlar ve Bu Programlara Dair Katılım Belgesi İle Aldığı Plaketler

Resim 1: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ‘‘Halk Ozanları & Âşıklar Gecesi’’ programına ait bir afiş

Resim 2: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ‘‘Yürekten Dökülenler’’ programına ait bir afiş

Resim 3: Âşık Mehmet Akçay'ın TRT 4 kanalında katıldığı programa ait bir resim

Resim 4: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı "Van Oturma Gecesi" programına ait bir resim

Resim 5: Âşık Mehmet Akçay'ın Youtube kanalında yaptığı yayına ait bir resim

Resim 6: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve HAKK-DER tarafından organize edilen ‘‘Şiir ve Türkü’’ dinletisi programına ait bir teşekkür belgesi

Resim 7: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından organize edilen “Van Oturma Gecesi” programına ait bir teşekkür belgesi

Resim 8: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve VAYAB tarafından organize edilen “Yazar-Öğrenci Buluşması” programına ait bir katılım belgesi

Resim 9: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve VAYAB tarafından organize edilen “Dem Meclisi-6 Şiir ve Müzik Şöleni” programına ait bir katılım belgesi

Resim 10: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve İpekyolu İMKB Fen Lisesi tarafından organize edilen “Tehnoloji Çağının Gençleri Âşıklık Geleneğiyle Kucaklaşıyor” projesine ait bir teşekkür plaketi

Resim 11:   şık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve Van YY  Fen Edebiyat Fakültesi tarafından organize edilen ‘‘Edebiyat Fakültesi 100. Yıl Etkinlikleri’’ programına ait bir teşekkür belgesi

Resim 12:   şık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından organize edilen ‘‘Yazarlar  ğrencilerimizle Bulu uyor’’ projesine ait bir teşekkür plaketi

Resim 13: Âşık Mehmet Akçay'ın katıldığı ve Çiçekli Belediyesi tarafından organize edilen “Geleneksel Şiir ve Müzik Şöleni” programına ait bir teşekkür plaketi

EK-3: Âşık Mehmet Akçay İle Yaptığımız Görüşmeye Dair Fotoğraflar

Resim 14: Âşık Mehmet Akçay ile yaptığımız görüşmeye dair bir fotoğraf

Resim 15: Âşık Mehmet Akçay ile yaptığımız görüşmeye dair bir fotoğraf

Resim 16: Âşık Mehmet Akçay ile yaptığımız görüşmeye dair bir fotoğraf

Resim 17: Âşık Mehmet Akçay ile yaptığımız görüşmeye dair bir fotoğraf

Resim 18: Âşık Mehmet Akçay ile yaptığımız görüşmeye dair bir fotoğraf